

PERHEEN RAUHANTURVAAJASTA SELVIYTYJÄKSI

Narratiivinen elämäkertatutkimus nuoren naisen identiteeteistä

Iina Pietikäinen

Pro gradu-tutkielma

Sosiaalityö

**Humanistis-
Yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta**

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2017

TIIVISTELMÄ

PERHEEN RAUHANTURVAAJASTA SELVIYTYJÄKSI

Narratiivinen elämäkertatutkimus nuoren naisen identiteeteistä

Iina Pietikäinen

Sosiaalityö

Pro gradu-tutkielma

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Johanna Kiili

Syksy 2017

sivumäärä: 90 sivua

Tutkielmani tarkastelee monia elämän haasteita sekä muutoksia kokeneen alle 30-vuotiaan Eveliinan elämäkertaa. Tarkoituksena on selvittää millaisia narratiivisia identiteettejä Eveliina tarinoissaan tuottaa, muuttuvatko ne elämäkerran aikana sekä millaisia merkityksiä narratiiviset identiteetit saavat elämäkerrassa. Tutkielmassa on käytetty Eveliinan muistitietoa liittyen menneisyyteen, joten tarkoituksena on kiinnittää huomio Eveliinan kokemuksiin sekä merkityksellisiin elämäntapahtumiin.

Tutkielma oli lähtökohdaltaan aineistolähtöinen, mutta tutkielman teon edetessä se muuntui aineiston ehdoilla teoriasidonnaiseksi. Teoreettisena lähtökohtana tutkielmassa on identiteetti ja ennen kaikkea haastateltavan itselleen tuottamat narratiiviset identiteetit. Tutkielmani todellisuus rakentuu sosiaalisen konstruktionismin sekä hermeneuttis-fenomenologisen tietämyksen mukaisesti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tutkijan pyrkiessä ymmärtämään ja tulkitsemaan tutkittavan kokemuksia ja hänen niille antamiaan merkityksiä. Tutkielman aineiston keräsin narratiivisen elämäkertahaastattelun avulla.

Eveliina kertoi elämäkerrassaan kolme erillistä tarinaa, jotka muodostavat yhtenäisen ja kronologisen elämäkerran. tarinat olivat tarinamalliltaan erilaisia. Kaksi ensimmäistä tarinaa etenivät negatiiviseen lopputulemaan ja viimeinen päättyi ylä- ja alamäkien kautta positiiviseen loppuun. Olen nimennyt tarinat rauhanturvaajatarinaksi, suorittajatarinaksi sekä selviytyjätarinaksi. Eveliina tuotti elämäkerrassaan erilaisia narratiivisia identiteettejä, joista pääidentiteeteiksi nousivat rauhanturvaajan, suorittajan sekä selviytyjän identiteetit. Tarinoissa esiintyi myös muita narratiivisia identiteettejä kuten huolehtijan, erotuomarin, työttömän ja lapsettoman narratiiviset identiteetit. Eveliinan elämäkerrassa tuli vahvasti esiin vanhemman alkoholismin vaikutus lapseen.

Avainsanat: elämäkertatutkimus, elämäkerta, narratiivisuus, narratiivinen identiteetti, narratiivinen analyysi, identiteetti, tarina

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 NARRATIIVINEN ELÄMÄKERTATUTKIMUS	3
2.1 NARRATIIVINEN KÄÄNNE	3
2.2. NARRATIIVISUUS, TARINAT JA KERTOMUKSET	5
3 IDENTITEETTI JA NARRATIIVISUUS	9
3.1. IDENTITEETTI.....	9
3.1.1 ERILAISIA TAPOJA KÄSITTEELLISTÄÄ IDENTITEETTEJÄ	13
3.1.2 LAPSEN JA NUOREN IDENTITEETTI.....	16
3.2 NARRATIIVINEN IDENTITEETTI.....	18
3.2.1 NARRATIIVISEN IDENTITEETIN JÄSENTELYTAPOJA.....	21
4 TUTKIELMAN TOTEUTUS	26
4.1 TIETEENFILOSOFISET LÄHTÖKOHDAT	27
4.1.1. SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI.....	27
4.1.2 HERMENEUTTIS-FENOMENOLOGINEN YMMÄRRYS.....	28
4.2 ELÄMÄKERRALLINEN HAASTATTELU JA AINEISTO	30
4.3 NARRATIIVINEN ANALYYSI.....	35
4.4 TUTKIELMAN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	37
5 TULOKSET	40
5.1 RAUHANTURVAAJA.....	41
5.1.1 ISÄN TYTTÖ	42
5.1.2 VANHEMPIEN HAASTEET	44
5.1.3 SYÖMISHÄIRIÖ.....	47
5.1.4 PERUSLUOTTAMUS JA IDENTITEETIT.....	51
5.2 SUORITTAJA.....	54
5.2.1 UUSI ALKU	54
5.2.2 ISÄN KUOLEMA.....	60
5.2.3 PARISUHDE VAAKALAUDALLA	61
5.2.4 PAHA OLLA	64
5.2.5 ÄIDIN KUOLEMA.....	66
5.2.6 KULTTUURISET MALLIT JA IDENTITEETIT	68
5.3 SELVIYTYJÄ.....	70
5.3.1 RAKKAUS JA RAUHA MENNEISYYDELLE.....	70
5.3.2 LAPSETTOMUUS	74
5.3.3 MINÄN ASPEKTIT JA IDENTITEETIT	76

6 JOHTOPÄÄTÖKSET	78
6.1 POHDINTA	83
LÄHTEET	86

1 JOHDANTO

Tutkimusaiheeni tuli eteeni kuin ihmeen kaupalla. Olin alun perin ajatellut tekeväni tutkielmani lastensuojeluun liittyen, mutta eräänä syyskuuisena iltana mieleni muuttui, kun tuttavani kysyi, että haluaisinko tehdä Pro gradu – tutkielmani hänen elämästään. Tutkielmani on narratiivinen yhden ihmisen elämäkertatutkimus, joka antaa äänen alle 30-vuotiaalle nuorelle naiselle, Eveliinalle. Tutkimusaiheeni on mielenkiintoinen, henkilökohtainen ja tärkeä. Se on nuoren aikuisen naisen kertomus kasvamisesta ja aikuistumisesta elämää mullistavien tapahtumien keskellä. Tiesin ennestään hänen kokeneen nuoreen ikäänsä nähden paljon ja innostuin aiheesta välittömästi, vaikka en tiennyt olisiko tutkielman tekeminen hänen elämäänsä liittyen edes mahdollista. Mielenkiintoiseksi ja haastavaksi aiheen teki myös se, ettei vastaavaa tutkimusta juuri löytynyt. Koen asemiani etuoikeutetuksi päästessäni kuulemaan tuttavani henkilökohtaisen elämäkerran sekä tekemään siitä Pro gradu – tutkielmani. Mielestäni tutkielmani aihe on myös yhteiskunnallisesti tärkeä, koska tällaista elämäkerrallista tietoa ei ole usein saatavilla. Elämäkerrat ovat hedelmällinen tapa saada lisää tietoa ihmisten elämästä ja ne auttavat ymmärtämään, kuinka ihmiset näkevät oman elämänsä, kokemuksensa ja vuorovaikutuksen muiden kanssa (Atkinson 2002, 137).

Eveliina lähestyy elämäkertansa muistellen sekä antaen merkityksiä elämäntapahtumilleen lapsuudesta aikuisuuteen. Lapsuudesta kertominen ei vaadi sitä, että olisi lapsi juuri nyt, vaan siitä voi saada tietoa myös aikuisen kertomana (Itäpuisto 2005, 62). Tutkielmassa Eveliina kertoi kolme erillistä tarinaa, jotka muodostavat yhtenäisen ja kronologisen elämäkerran. Eveliinan ensimmäinen tarina alkaa hänen ollessaan neljävuotias, toinen tarina alkaa Eveliinan muuttaessa peruskoulun jälkeen uuteen kaupunkiin sekä ensimmäiseen omaan asuntoon ja kolmas tarina kertoo Eveliinan lähimenneisyyden tapahtumista. Eveliinan elämää ovat varjostaneet isän alkoholiongelma, äidin sairastuminen, molempien vanhempien kuolema sekä oman henkilökohtaisen elämän haasteet.

Tutkielmani on laadullinen elämäkertatutkimus, joka toteutetaan narratiivisin metodein yhden ihmisen elämäkerrasta. Keräsin aineiston narratiivisen elämäkertahaastattelun

avulla. Tutkielma oli lähtökohdaltaan aineistolähtöinen, mutta tutkielman teon edetessä se muuntui aineiston ehdoilla teoriasidonnaiseksi. Teoreettisena lähtökohtana tutkielmassa on identiteetti ja ennen kaikkea haastateltavan sisäisen tarinan avulla tuotetut narratiiviset identiteetit. Narratiivisuus liikkuu tutkielmassani kahteen suuntaan: se on sekä tutkielman lähtökohta, että lopputulos (Heikkinen 2010, 147). Lähestyin aineistoa relativistisesti kiinnittäen huomiota niihin merkityksiin, joita haastateltava antaa omalle elämälleen muistitietoaan hyväksikäyttäen. Tutkielmani muistitiedollisesta luonteesta johtuen ei tarkoitukseni ole etsiä totuuksia vaan kokemuksia ja merkityksiä. Tulkintani tapahtuu sosiaalisen konstruktionismin sekä hermeneuttis-fenomenologisen ymmärryksen avulla. Toisin sanoen tulkinnat ja ymmärrys syntyvät vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa.

Tutkielmani aluksi esittelen narratiivisuuden historiaa ja sen tarinallista merkitystä ihmisten elämässä sekä identiteettien rakentajana. Narratiivisuus kulkee mukana läpi tutkielmani teon. Tämän jälkeen esittelen identiteetin käsitteen, joka on narratiivisuuden lisäksi tärkeä osa tutkielmaani. Neljännessä luvussa avaan tieteenfilosofisia lähtökohtia, käyttämiäni tutkimusmenetelmiä sekä tutkielmani eettisiä lähtökohtia. Viidennessä luvussa olen rekonstruoinut Eveliinan elämäkerran kolmeksi erilliseksi tarinaksi, jotka muodostavat kronologisen ja yhtenäisen kokonaisuuden. Tarinoissaan Eveliina tuottaa omaa narratiivista identiteettiään, joiden mukaan olen nimennyt tarinat rauhanturvaajaksi, suorittajaksi sekä selviytyjäksi. Viimeisessä luvussa kokoan yhteen tutkimukseni tuloksia sekä pohdin Pro gradu - tutkielmaani kokonaisuutena.

2 NARRATIIVINEN ELÄMÄKERTATUTKIMUS

Merkittävä osa narratiivisesta tutkimuksesta on elämäkertojen ja henkilökohtaisten kertomusten tutkimista. Narratiiviseen tutkimusotteeseen mahtuu monenlaisia tutkimus- sekä aineistonkeruumenetelmiä, eikä siinä ole selkeää teoreettis-metodista lähtökohtaa (Hänninen 2002, 16.) Kaikkia narratiivisia tutkimuksia kuitenkin yhdistää kertomuksen käsite. Narratiivisessa tutkimuksessa on hyvä tietää kertomuksen metaforisen ja metodologisen käytön erot. Metaforinen käyttö on kapea näkökulma kerronnallisuudesta ja se viittaa kaikkiin kertomuksiin ja tarinoihin. Metodologinen näkökulma pitää kerronnallisuutta yhtenä tärkeimmistä kielellisistä identiteetin muodostajista. Se viittaa tarkempaan puheen ja kielen analyysiin. Kerronnallisuus auttaa hahmottamaan kokonaisuuksia sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti. (Löytönen, 12.4.2017.) Narratiivisuus tässä tutkimuksessa tarkoittaa kertomuksen eli narratiivin ottamista huomion keskipisteeksi.

2.1 NARRATIIVINEN KÄÄNNE

Narratiivisia metodeja on arveltu käytetyn jo 1900-luvun alkupuolella, mutta narratiivisuus nousi merkittäväksi osaksi eri tieteenalojen keskustelua 1980-luvulla. Narratiivisuus levisi nopeasti eri tieteenaloille ja tämän seurauksena aikakausi sai nimityksen narratiivinen käänne. Narratiivinen käänne syntyi uuden filosofisen keskustelun vanavedessä ja se kyseenalaisti positivistista käsitystä sosiaalisesta maailmasta ja ihmisyydestä. Kritiikki kohdistui positivistien ongelmalliseen tapaan ymmärtää todellisuutta. Teoreetikot esittivät, että positivisteilta puuttui tutkimusmenetelmät, jotka pystyisivät ymmärtämään sosiaalisen maailman mutkikkaita suhteita. (Goodson & Gill 2011, 18.) Käsitteenä narratiivinen käänne voi houkutella ajattelemaan, että narratiivisuus on yhtenäinen tieteenala, jossa tutkijat omaavat samanlaiset ajatukset käsitteestä (Hyvärinen 2006, 21). Meretoja (2014) ajattelee narratiivisen käänteen olevan muutakin kuin teoreettinen diskurssi. Hän pitää narratiivista käännettä osana laajempaa kulttuurista ilmiötä. Narratiivinen käänne syntyi, kun teoreetikot eivät voineet ohittaa kertomusten roolia ihmisten olemassaolon ymmärtämisessä. (Meretoja 2014, 1.)

Hyvärisen (2006, 21) mukaan narratiivisuutta laajasti tutkineita teoreetikoita ei ole kuin muutama. Näistä tunnetuimpia ovat muun muassa filosofi Paul Ricoeur sekä psykologit Donald Polkinghorne ja Jerome Bruner. Polkinghornen (1988) mukaan narratiivisuus on käsitteenä monimerkityksellinen, mutta yleisesti ymmärrettynä se viittaa kerrottuun ja kirjoitettuun esitystapaan. Narratiivisuus esiintyy tarinoiden syntyprosessissa, tarinoiden avulla muodostetuissa kognitiivisissa malleissa sekä tarinoiden lopputulemissa. Narratiivisuus on jatkuvasti läsnä kulttuurisessa ja sosiaalisessa ympäristössämme. Me luomme narratiivisia kuvauksia itsellemme ja muille omasta menneisyydestämme sekä mahdollisista tulevaisuuden skenaarioista. Polkinghorne käyttää käsitettä ”tarina” narratiivisuuden synonyymina ja keskittyy keksittyjen tarinoiden sijasta todellisuuteen pohjautuviin elämäntarinoihin. Hänen mukaansa narratiivisuus vaikuttaa kokemukseen ihmisenä olemisesta ja muokkaa tapaamme ymmärtää olemassa oloamme. (Polkinghorne 1988, 13–15.)

Bruner (1998) pitää narratiivisuutta diskurssina. Narratiivien eli kertomusten rakenne koostuu merkityksellisistä elämäntapahtumista ja niiden rakentamasta kokonaisuudesta. Elämäntapahtumat ja kertomuksen kokonaisuus ovat kuin kolikon kaksi eri puolta. Ne toimivat erillisinä, mutta kertomus ei synny ilman kolikon molempia puolia. Kokonaisuus ei ole pysyvä, vaan sen muuttuu, jos yksittäisiä elämäntapahtumia kerrotaan uudelleen. Länsimainen käsitys todellisuudesta on ollut aiemmin rationaalinen ja tieteeseen nojaava. Narratiivisuus ja sen muuttuva luonne ei ole sopinut tähän länsimaiseen käsitykseen todellisuudesta, koska kertomusten avulla ei voida tuottaa vain yhtä ainoaa totuutta. (Bruner 1996, 121–123.)

Heikkisen (2010, 145) näkemykset narratiivisuudesta muistuttavat osittain sekä Polkinghornen että Brunerin narratiivisuuskäsitystä. Hän ajattelee ihmisten tulkitsevan ja ymmärtävän maailmaa sekä identiteettejä kertomusten kautta. Ajatus on samankaltainen kuin Polkinghornen (1988, 13–15) näkemys siitä, että narratiivisuus on läsnä jokapäiväisessä elämässä ja se on määrittämässä kokemustamme ihmisyydestä. Narratiivinen aineisto on suullisesti tai kirjallisesti tuotettua kerrontaa, joka vaatii aina tutkijalta tulkintaa. Brunerin (1996, 121–123) narratiivisuuskäsitykseen liittyen Heikkinen (2010) ajattelee narratiivisuuden liikkuvan tutkimuksessa kahteen suuntaan: narratiivit ovat

sekä tutkimuksen lähtökohta, että lopputulos. (Heikkinen 2010, 147). Narratiivinen käänne on saanut osakseen kritiikkiä, koska sen katsotaan vääristävän todellisuutta ja yksilöiden kokemusta elämästään. Narratiivisesti tulkittu tai muisteltu kokemus on myös saanut osakseen kritiikkiä. On eettisesti ongelmallista erottaa narratiivisuus ja elämä toisistaan, mutta niitä ei voi myöskään pitää toisilleen vastaavina. Narratiivisuuden roolia kokemusten tulkitsijana tulisi korostaa. (Meretoja 2017, 77–82.)

Ricoeur (1991) ajattelee elämällä olleen aina jotain yhteistä kertomuksen kanssa. Elämän ja kertomuksen suhde ei ole kuitenkaan yksiselitteinen ja Ricoeurin kertomuksen teoria pyrkii avaamaan tätä kertomuksen ja elämän välistä suhdetta. Elämä on vain biologinen ilmiö, ellei sitä tulkita ja sen tulkitsemiseen tarvita kertomuksia. Kertomuksella on aina juoni sekä selkeä ajallinen ulottuvuus ja se syntyy kertojan ja kuulijan (tekstin ja lukijan) vuorovaikutuksessa, jossa kaksi eri maailmaa kohtaa. Juonellistaminen tekee kertomuksesta järjestelmällisen ja se tapahtuu kertojan ja kuulijan yhteistyössä. Narratiivisuus on yksi itseymmärryksen ulottuvuus, jossa elämä ja kertomus synnyttävät hermeneuttisen kehän. (Ricoeur 1991a, 20–31.) Kaunismaa & Laitinen (1998) esittelevät artikkelissaan Ricoeurin näkemyksiä narratiivisuudesta. Heidän mukaansa Ricoeur näkee kertomuksen olevan kokonaisuus, joka koostuu alusta, keskikohdasta ja lopusta. Se pyrkii jäljittelemään kertojan elämän kokemuksia, muttei kuitenkaan toista sitä sellaisenaan. Alkuperäistä ymmärrystä kertojan kokemuksista kutsutaan esiymmärrykseksi. Esiymmärryksen avulla kertoja kertoo juonellisen kertomuksen, jonka lukija lukee ja omaksuu. Esiymmärrys, juonellistaminen ja kertomuksen uudelleenymmärtäminen synnyttävät narratiivisen prosessin. Kertomuksen teoria menettää merkityksensä, jos ymmärrys kertojan elämän kokemuksista ei muutu ja kehity esiymmärryksestä prosessin aikana. Toisin sanoen teorian tarkoituksena on erottaa analyttisesti narratiivisuus ja yksilön kokemukset toisistaan. (Kaunismaa & Laitinen 1998, 179–187.)

2.2. NARRATIIVISUUS, TARINAT JA KERTOMUKSET

Narratiivisessa tutkimuksessa tarinan ja kertomuksen käsitteitä voidaan pitää toistensa synonyymeinä, mutta olen tutkielmassani selkeyden vuoksi päättänyt erottaa käsitteet toisistaan. Tutkielmassani kolme erillistä tarinaa muodostaa yhden kokonaisen

kronologisen kertomuksen, elämäkerran. Elliot (2005) on hahmottanut, että narratiivisuus rakentuu kolmesta ominaisuudesta, joita ovat kronologisuus, merkityksellisyys ja sosiaalisuus. Kronologisuus on vahvasti sidoksissa aikaan, jonka avulla voidaan ymmärtää yksilöiden elämän ja sosiaalisten kontekstien välistä suhdetta. Narratiivisuuteen liittyy juonen käsite, joka liittyy erilaisia elämäntapahtumia yhteen. Tarinalle tai kertomukselle syntyy juoni, kun se on kronologinen sekä kausaalinen. Kuulija olettaa tarinan olevan kausaalinen, vaikka sitä ei tuotaisi esiin selkeästi. Narratiivisuus pitää sisällään kausaalisuutta, mutta niitä ei voi pitää toistensa vastineina. Narratiivisuus antaa selityksen sille, kuinka tapahtumat seuraavat toisiaan jossain tietyssä kontekstissa, kun taas kausaalisuus esittää, että jollakin tietyllä tapahtumalla on poikkeuksetta jokin tietty lopputulema. (Elliot 2005, 5–15.)

Atkinsonin (1998a) mukaan tarinat ovat aina olleet osa yhteisöjen elämää. Tarinoita on kerrottu ja kerrotaan edelleen sukupolvelta toiselle. Näille tarinoille on yhteistä ajaton ja universaali kaava, joilla ne etenevät. Atkinson ajattelee Ricoeurin tapaan tarinan koostuvan alusta, keskikohdasta ja lopusta. Tämä universaali kaava auttaa kertojaa muistamaan tarinan perusosat, mutta pitää myös tarinan selkeänä. Nykypäivänä elämäkerrat ja tarinat muodostuvat samoista perusosista. Kaikilla ihmisillä on omat elämäntarinat ja niitä jaetaan toisten ihmisten kanssa. Nämä tarinat ovat tärkeitä ja niiden jakaminen sekä kuuleminen ovat voimauttavia kokemuksia. Osa ihmisistä kokee häpeää, epävarmuutta tai epämukavuutta omaa elämäntarinaansa kohtaan ja tarinan kertominen voi tehdä kipeää, mutta usein juuri näille ihmisille se voi tuoda monia positiivisia hyötyjä. Oman elämäntarinan kertominen voi selkeyttää kuvaa omasta elämästä ja tunteista, parantaa itsetuntoa, tuoda sisäistä rauhaa ja iloa, auttaa pääsemään eroon taakasta ja näkemään, että emme ole yksin tarinamme kanssa. Tarina voi myös inspiroida muita. (Atkinson 1998a; Atkinson 2002, 126–128.) Ihmiset rakentavat kuvaa omasta elämästään tarinoiden avulla. Tarinoita jaetaan muiden kanssa ja niistä etsitään merkityksiä. (Atkinson 1998a, 3–4.)

Atkinsonin tapaan myös McAdams ja McLean (2013, 1) ajattelevat tarinoiden kerronnan ja esittämisen tulevan ihmisillä luonnostaan kulttuurista riippumatta. McAdamsin (2005) mukaan ihmiset odottavat tarinoiden synnyttävän tunteita kuulijassa ja kertovan keitä me olemme. Yksilö ei pysty ymmärtämään itseään tai elämäänsä ilman narratiivisuutta.

Tarinoiden ja kertomusten avulla yksilöt rakentavat itselleen identiteettejä. (McAdams 2005, 76.) Tarinoiden avulla yksilön on mahdollista hallita myös elämänmuutoksia ja niiden vaikutuksia identiteetteihin. Kulttuuriset mallitarinat auttavat hahmottamaan, miten muutos vaikuttaa yksilön elämään. Yksilön on helpompi päästä muutoksessa eteenpäin, jos hän näkee itsensä tietynlaisen tarinan päähenkilönä. Kulttuuriset mallitarinat ovat sosiaalisesti jaettuina, joten yksilö voi myös tarinaa kertoessaan ennakoita millaisena päähenkilönä toimiminen olisi suotuisinta. (Hänninen 2002, 95.)

Elämän kerronnan kulttuuriset ja kognitiiviset prosessit vaikuttavat yksilön muistiin, kokemiseen ja tulevaisuuden hahmottamiseen. Omaelämäkerrallinen kertomus tekee yksilöstä kertomuksensa kaltaisen. Kertomuksessa yksilö ottaa itselleen erilaisia rooleja (esimerkiksi toimija tai uhri), jotka ovat oleellisia kertomuksen kannalta. (Hyvärinen 2007, 130.) Omaelämäkerta on ihmisen kertomus omasta elämästään. Siinä ei kuitenkaan yksiselitteisesti päästä sisälle kertojan elämään tai kokemuksiin, koska elämäkerta syntyy minän, elämäkokemuksen ja kerronnan välisissä monimutkaisissa suhteissa. Kertoja tekee omaa elämäkerrallista minäkuvaansa kertomuksen avulla sekä rakentaa samalla kokemuksia. Toisin sanoen kertojan rakentaessa kokemuksiaan elämäkerran avulla, hän rakentaa eletyn elämän ja kertomuksen avulla myös minäänsä. Elämäkerrassa on mahdotonta kertoa kaikkea ja se onkin mutkikkaampi kuin kertomus antaa ymmärtää. Omaelämäkerran kertominen ei ole yksinkertainen prosessi peräkkäisiä tapahtumia, vaan se on jatkuvia kertojan tekemiä valintoja, tiivistämistä, sensurointia ja liioittelua. (Saresma 2007, 62–64.)

Omaelämäkerta halutaan usein kertoa siinä vaiheessa, kun elämä on muutoksessa, koska muutoksen jälkeen menneisyyden eri tapahtumat eivät välttämättä saa samanlaisia merkityksiä kuin aiemmin. Muutoksen jälkeen ennen merkityksettöminä koetut tapahtumat voivat saada merkityksen ja toisin päin. (Löyttyniemi 2004, 45.) Ajallisuus liittyy olennaisesti omaelämäkertoihin. tarinat suuntautuvat yleensä eteenpäin, mutta ne voivat myös harhautua polulta. Niihin voi tulla keskeytyksiä, jolloin kertoja kokee esimerkiksi valaistuksen tai ihmetyksen hetkiä. Omaelämäkerran aika on rajallinen. Se alkaa jostain ja päättyy kertojan niin päättäessä. Kertojan ”minä” muodostuu omaelämäkerran kontekstissa ja kerrontahetkellä. Tätä ”minää” on muodostamassa myös kuulija, joka muodostaa oman

kokemuksensa kertojasta. Kuulijan kokemukseen vaikuttaa se, millaisia tarinoita kertoja nostaa esille tarinassaan. (Saresma 2007, 69–77.)

Tarinan merkityksellisyys syntyy siitä, millä tavoin tarina päättyy. Perustarinamallit voidaan jakaa positiiviseen ja negatiiviseen lopputulemaan. Progressiivinen eli nouseva tarina päättyy positiivisesti esimerkiksi onnistumiseen tai menestymiseen. Nouseva tarina keskittyy niihin tapahtumiin ja asioihin, jotka johtavat positiiviseen lopputulokseen. Regressiivinen eli laskeva tarina taas päättyy negatiivisesti esimerkiksi epäonnistumiseen tai menetykseen. Laskeva tarina kulkee kohti negatiivista ja epämieluisia lopputulemaa. Tarinat eivät yleensä ole puhtaasti progressiivisiä tai regressiivisiä ja tarjolla on myös muita tarinamalleja. Tarinamallit voivat olla myös selviytymisiä vaikeuksien kautta voittoon (happily-ever-after narrative) tai sankaritarinoita (heroic saga narrative), jossa elämän ylä- ja alamäkien jälkeen selviydytään voittajaksi. Tarinamallien avulla saadaan parempaa ymmärrystä siitä, millaiset tarinat vaikuttavat identiteettien muodostumiseen. (Gergen 2009, 39–40.)

3 IDENTITEETTI JA NARRATIIVISUUS

Ennen identiteetin käsitteen yleistymistä vallalla oli käsitys, että ihmiset omaksuvat sosiaaliset roolit aiemmilta sukupolvilta. Nuo sosiaaliset roolit annettiin yksilöille valmiina ja niihin sisältyi vaatimus elää elämää sosiaalisen roolin mukaisesti. Sosiaalisesta roolistaan poikkeavaa yksilöä rangaistiin. Käsitteitä aiemmista sosiaalisista rooleista on kuitenkin alettu kyseenalaistaa ja rinnalle on tullut näkemys identiteetin rakentumisesta osana yksilöllistymisen prosessia, jolloin yksilö on itse vastuussa oman identiteettinsä kehittymisestä. Yksilöllinen vastuu tuo vapautta ja joustavuutta identiteettien kehittymiseen, mutta luo toisaalta myös prosessista vaikean, epävarman ja yksinäisen. (Coté & Levine 2016, 20–21.) Identiteettien on katsottu syntyvän elämäkerroissa ja kertomuksissa, joiden avulla yksilöt yrittävät selittää ja ymmärtää omaa elämäänsä. Kertomusten avulla yksilö saa mahdollisuuden selittää miksi hänestä on tullut sellainen, kun hän on. Kertomukset koostuvat aina toiminnasta, henkilöistä ja juonesta. Juoni syntyy samalla, kun tarinaa kerrotaan. Lopullisen muotonsa kertomus saa kertojan ja kuulijan vuorovaikutuksessa. Kertoja valitsee kertomukseensa ne tapahtumat, jotka hän kokee oleelliseksi oman tarinansa kannalta. Jos identiteettiä tarkastellaan kertomuksen ehdoilla, voidaan menneisyys ja tulevaisuus nähdä linkittyvän tulkinnan ja uudelleen tulkinnan kierteeseen. (Lawler 2014, 23–32.) Identiteettiä ei voi kuitenkaan selittää millä tahansa kertomuksella, eikä kokemuksille voida rakentaa mitä tahansa selitystä. Identiteetti ei ole sattumanvarainen vaan se syntyy aina tietyssä sosiaalisessa kontekstissa. (Kuusela 2006, 55.) Seuraavien alalukujen tarkoituksena on avata lukijalle tarkemmin identiteetin ja narratiivisen identiteetin käsitteitä sekä johdatella lukija tuloslukuun.

3.1. IDENTITEETTI

Identiteetin käsite on syntynyt latinan kielen sanasta ”ident” (idem), joka tarkoittaa samana pysymistä ja samuutta (Ropo 2015, 26). Identiteetti on noussut suosituksi käsitteeksi eri tieteenaloilla, varsinkin sosiaalitieteissä. Se on yhteiskuntatieteitä ja psykologiaa yhdistävä käsite, jota on käytetty Euroopassa enemmän kuin muualla maailmassa. Amerikassa suositaan ”minän” (self) käsitettä identiteetin sijaan. Identiteetin ja minän määrittäminen on ongelmallista, joten määritelmiä on useita. (Saastamoinen, 2006, 170.) Määritelmien

moninaisuus johtuu siitä, että tieteenalat antavat käsitteelle toisistaan poikkeavia merkityksiä. Sosiologinen näkökulma voi määritellä identiteetin yksilön jäsenyytenä yhteiskunnallisesti, yhteisöllisesti tai ammatillisesti sekä erilaisten yksilön valitsemien roolien kautta. Psykologinen näkökulma käsittää yksilön identiteetin esimerkiksi tunteena johonkin kuulumisesta. Identiteettien voidaan katsoa suuntautuvan myös yksilöllisesti (psykologinen näkökulma) ja yhteisöllisesti (sosiologinen näkökulma). Yksilöllisen näkökulman mukaan identiteetti paikantuu yksilön mitattavissa oleviin ominaisuuksiin, tietoihin ja käsityksiin tai narratiiveihin yksilön mielessä. Yhteisöllinen näkökulma paikantaa identiteetin vuorovaikutuksessa rakentuvaksi ja ilmeneväksi. Vaikka tieteenalat antavat identiteetille erilaisia merkityksiä, ovat ne samaa mieltä siitä, että identiteetti kuuluu tärkeänä osana ihmisenä olemiseen. (Ropo 2015, 30.) Fadjukoffin (2009) mukaan identiteetit syntyvät yksilön määrittellessä oman yksilöllisyytensä, oman arvonsa ja päämääränsä. Ne muodostuvat aina ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa ja ohjaavat yksilön ammatillisia valintoja sekä perherooleja. Identiteetit kehittyvät eri elämänuilla yksilön kiinnostusten kohteiden sekä mahdollisuuksien mukaan. Ympäristön sekä kulttuurin tarjoamat mahdollisuudet ovat oleellinen osa identiteettiprosessia, koska yksilön identiteetit rakentuvat niiden vaikuttaessa yksilön valintoihin. (Fadjukoff 2009, 181; 184.) Yksilö ei kykene ilman toista ihmistä arvioimaan luonnettaan. Näin ollen ihmiset ovat toisilleen kuin peilejä, jotka muodostavat kuvaa itsestään vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Smith 2003, 122–123.)

Myös Coté ja Levine (2016) korostavat sosiaalisen ympäristön vaikutusta yksilön identiteetin kehitykseen. He jaottelevat identiteetin syntymisen kolmeen tärkeään periaatteeseen. Tärkein periaate identiteetin kehittymisen kannalta on ryhmään kuuluminen ja integroituminen. Yksilö ei pysty määrittelemään itseään ilman vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Ryhmään integroitumisen jälkeen seuraa toinen tärkeä periaate; yksilöt ja ryhmät ovat toisistaan erillisiä ja erilaisia. Sosiaalisuus on tärkeä osa ihmisyyttä, mutta loppuen lopuksi koemme maailman yksilöllisesti. Kolmas tärkeä periaate identiteetin syntymiselle on ajallinen jatkuvuus. Identiteetin syntymiseen tarvitaan kokemuksia menneestä, nykyisyydestä sekä mielikuvia tulevaisuudesta. Integroitumisen ja erillisyyden välinen tasapaino on kulttuurikohtaista ja se vaikuttaa yksilön jatkuvuuden kokemukseen. (Coté & Levine 2016, 5–9.)

Kulttuurimme yksilökeskeisyys ja yhteiskunnan sekä yhteisöjen muutokset ovat olleet edesauttamassa identiteetin tutkimuksen suosiota. Kuka minä olen? Mistä minä tulen? ovat tärkeitä kysymyksiä meille kaikille. (Rautio & Saastamoinen 2006, 9.) Raution (2006) mukaan ennen perinteisen yhteiskunnan muutosta ihmisillä oli vain vähän mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämään ja identiteetti määräytyi pitkälti jo syntymässä. Nykyinen yhteiskunta taas vaatii ihmisiltä jatkuvaa identiteetin kehittämistä ja valintojen tekemistä. Suurien elämänmuutosten hetkellä yhteiskunnan vaatimus valintojen tekemisestä tuntuu yhä suuremmalta. (Rautio 2006, 19–20.) Yksilön mahdollisuus vaikuttaa omiin elämän valintoihin ja oman identiteetin rakentumiseen ei ole yksiselitteistä. Erilaiset kulttuuriset mallit ovat edelleen vaikuttamassa yksilöiden valintoihin ja ne voivat tehdä identiteetin rakentumisesta haastavaa, jos yksilön haluttu identiteetti ei kohtaa kulttuurisien mallien odotuksia. (Coté & Levine 2016, 21.) Saastamoisen (2006) artikkelissa pohditaan Raution (2006) tavoin myös yhteiskunnan muutoksen vaikutusta identiteettiin. Minäidentiteetin muodostuminen on modernissa yhteiskunnassa ihmisen omalla vastuulla ja se syntyy ihmisen valinnoista, eikä aina siitä miksi satumme syntymään. (Saastamoinen 2006, 146.) Giddens (1991) esittää minäidentiteetin muodostuvan narratiivisuuden avulla ja elämäkertojen kirjoittamista voidaan käyttää yksilön yhtenäisen minäidentiteetin muodostumisen apuna (Giddens 1991, 76).

Ricoeurin (1991b) mukaan itsen tulkitseminen ja persoonan muodostaminen tapahtuvat ensisijaisesti kertomuksen avulla. Kertomukset tuottavat yksilölle itseymmärrystä. Ricoeur erottelee itseyden ja samuuden (identtisyys) käsitteet toisistaan. Itseys vastaa kysymyksiin siitä kuka yksilö on, kun taas identtisyys tarkoittaa yleisemmin samuutta, samana pysymistä ja samanlaisuutta. Identtisyys vastaa kysymykseen millainen yksilö on. Ricoeurin alkuperäiset termit itseydelle ja identtisyydelle ovat ”idem” (identiteetti samuutena) ja ”ipse” (identiteetti itseytenä). (Ricoeur 1991b, 189.) Samuuden identiteetti on itsessään riittämätön yrittäessä ymmärtää yksilön persoonallista identiteettiä. Persoonallinen identiteetti on merkityksellinen kuvaus itsestä, joka toteutuu hermeneuttisena itsensä ymmärtämisenä. Itsensä ymmärtämistä ei siis voi pitää totuutena, koska saatamme luoda itsellemme valheellisia identiteettejä. Tällaiset valheelliset identiteetit voivat muuttua myös todenmukaisiksi identiteeteiksi, koska olemme uskoneet olevamme jotakin. Samuuden (idem) kautta ymmärretty identiteetti ei ole riittävä kuvaamaan yksilön persoonallista identiteettiä, koska kuvaus esimerkiksi yksilön luonteenpiirteistä tai sukupuolesta ei anna

kokonaiskuvaa yksilön identiteetistä. Persoonallisen identiteetin toisessa ääripäässä samuus ja itseys toimivat yhdessä (luonteenpysyvyys) ja toisessa ääripäässä itseys toimii itsenäisenä (itsepysyvyys/lupausten pitäminen) identiteetin tuottajana. Lupauksen pitäminen on yksilön tahdon vapautteen ja itsensä määrittämiseen liittyvä asia. Vaikka yksilö muuttuisi täysin erilaiseksi, hän voi silti pitää lupauksensa ja toimia vastuullisesti. Ricoeurin mukaan edellä mainitut ääripäät muodostavat persoonallisen identiteetin. Yksilön mahdollisuutta määritellä vapaasti itseään on kritisoitu, koska itseä ja samuutta ei voida täysin erottaa. (Ricoeur 1992, 116–119; Ricoeur 1991b, 189; Kaunismaa&Laitinen 1998, 168–175; 177.)

Erikson (1968) ajattelee yksilöllisten ominaisuuksien ja sosiokulttuurinen ympäristön vaikuttavan yksilön identiteetin kehittymiseen. Identiteettiään rankentaessa yksilö pyrkii löytämään tasapainon vertailemalla itseään muihin ja niihin ominaisuuksiin, jotka hän kokee merkityksellisiksi. Tämä prosessi ei lopu koskaan ja se kehittyy ajan myötä. (Erikson 1968, 22–23.) Eriksonin (1968) mukaan identiteetikriisin käsitettä käytettiin ensimmäisen kerran toisen maailmansodan aikana hänen työskennellessään veteraanien kuntoutuskliniikalla. Potilaille oli ilmennyt sodan aiheuttamana muutoksia persoonassa ja he olivat kadottaneet ymmärryksen historiallisesta jatkuvuudesta. Erikson kutsui potilailleen esiintyneitä muutoksia egoidentiteetin menettämiseksi. Hän erottaa egoidentiteetin käsitteen persoonallisesta identiteetistä. Persoonallinen identiteetti tarkoittaa yksilön tietoisuutta itsen pysyvyydestä, jatkuvuudesta ja olemassa olostaan ajassa ja paikassa sekä ymmärryksen siitä, että myös muut ihmiset tunnustavat yksilön persoonallisen identiteetin samuuden ja ajallisen jatkuvuuden. Egoidentiteetti on enemmän kuin ymmärrys olemassa olosta. Se tarkoittaa yksilön tietoisuutta olemassa olonsa merkityksestä yhteisöllisessä kontekstissa. (Erikson 1968, 16–17; 49–50.) Käsitys sirpaleisista identiteeteistä eli niin sanotuista ”identiteetikriiseistä” on syrjäyttämässä vanhat käsitykset sosiaalisesta todellisuudesta. Yhteiskunnalliset muutokset sosiaalisessa ja kulttuurisessa maailmassa horjuttavat yksilöiden henkilökohtaista identiteettiä ja tämä aiheuttaa identiteetikriisin. Tämä on aiheuttanut sen, että ihmisillä ei enää olekaan samoja sosiaalista todellisuutta vakauttavia rakenteita. Käsitys identiteettien muutoksesta jakaa mielipiteitä teoreetikoiden keskuudessa. Hallin (2002) mukaan osa teoreetikoista pitää uutta ajattelutapaa ja identiteetin käsitettä liian mutkikkaana tutkittavaksi, kun taas osa pitää identiteetikäsityksen muutosta vääjäämättömänä. (Hall 2002, 19–20.)

3.1.1 ERILAISIA TAPOJA KÄSITTEELLISTÄÄ IDENTITEETTEJÄ

Coten ja Levenen (2016) mukaan yhteiskunnan muutoksella on ollut suuri vaikutus identiteettien kehittymiseen. He esittelevät kolme historiallista aikakautta, jotka ovat vaikuttaneet identiteetteihin eri tavoin. Muutos maatalousyhteiskunnasta teollisuusyhteiskunnaksi ja jälkiteolliseksi yhteiskunnaksi asetti yksilöille erilaisia vaatimuksia. Aikakaudet vaikuttivat ihmisten sosiaaliseen identiteettiin, persoonalliseen identiteettiin sekä egoidentiteettiin. Sosiaalisella identiteetillä tarkoitetaan yksilön paikkaa yhteiskunnassa, persoonallisella identiteetillä yksilön käyttäytymistyyliä, jotka ovat muotoutuneet elämäkokemusten avulla ja egoidentiteetillä yksilön käsitystä oman elämän tarkoituksestaan ja sen jatkuvuudesta. Egoidentiteetti on muita esitettyjä identiteettejä yksilökeskeisempi ja muuttuu ajan ja paikan mukaan. (Coté & Levine 2016, 24–29.) Coten ja Levenen (2016) tapa tarkastella ja käsitteellistää identiteettejä yhteiskunnan muutosten avulla eroaa Hallin (2002) yksilökeskeisestä tavasta. Hall (2002) keskittyy kolmeen erilaiseen identiteetikäsitykseen: Valistuksen subjektiin, sosiologisen subjektiin ja postmodernin subjektiin. (Hall 2002, 21–23; 39.) Aavaan käsitteet tarkemmin seuraavaksi vertailllessani Coten ja Levenen (2016) sekä Hallin (2002) käsitteellistämisen tapoja toisiinsa.

Coten ja Levenen (2016) mukaan maatalousyhteiskunnan aikana yksilöiden sosiaalinen identiteetti eli paikka yhteiskunnassa oli ennalta määrätty sukupuolen, etnisen taustan ja vanhempien aseman perusteella. Toisin sanoen yksilöillä oli ennalta määrätty sosiaalinen identiteetti jo syntyessään. Persoonallista identiteettiä määrittivät traditiot ja tarkoitus sulautua joukkoon odotuksien mukaisesti. Egoidentiteetin muodostuminen maatalousyhteiskunnassa vaati yksilöltä sopeutumista yhteiskunnan laatimaan elämäntarkoitukseen. Yksilön elämäntarkoitus muodostui jo varhain ja sitä ei voinut kyseenalaistaa myöhemmin. (Cote & Levine 2016, 24–29.) Hallin (2002) individualistisessa valistuksen subjektikäsityksessä on yhtäläisyyksiä Coten ja Levenen (2016) maatalousyhteiskunnassa rakentuneiden identiteettien kanssa. Valistuksen subjektikäsityksessä subjekti nähdään yhtenäisenä ”todellisen minän” omaavana yksilönä, joka pysyy olemukseltaan samanlaisena koko olemassa olonsa ajan. Todellinen minä eli sisäinen ydin nähdään yksilön identiteettinä. (Hall 2002, 21–23; 39.) Vaikka näkökulmat eroavat lähestymistavoiltaan toisistaan, molemmissa identiteetit nähdään kuitenkin

pysyvinä ja ajassa muuttumattomina. Hallin (2002) esittää identiteetin pysyvyyden olevan lähtöisin yksilön sisimmästä, kun taas Cote ja Levine (2016) esittävät identiteettien pysyvyyden aiheutuvan yhteiskunnan vaikutuksesta. (Coté & Levine 2016, 24–29; Hall 2002, 21–23; 39.)

Hall (2002) kuvaa sosiologisen subjektin omaavan valistuksen subjektin kaltaisen ”todellisen minän”, mutta muuttuvan ympäristön vaikutuksesta. Sosiologisen subjektin mukainen identiteetti pienentää Hallin mukaan ympäristön ja todellisen minän välistä kuilua sekä liittäväni niitä yhteen. (Hall 2002, 21–23; 39.) Ympäristön vaikutus näkyi myös teollisuusyhteiskunnassa, jossa yksilön saavutuksia ei voitu pitää kokonaan erillisenä perimän asettamista vaatimuksista. Yksilön oli perimän vaatimuksista huolimatta ansaittava omilla saavutuksillaan paikkansa yhteiskunnassa, jonka perusteella sosiaalinen identiteetti määrittyi. Persoonallinen identiteetti muuttui teollisuusyhteiskunnassa yksilöllisemmäksi, mutta kuitenkin yhteiskunnalle tyypilliseksi. Egoidentiteetti muodostui taas iän tuomien velvollisuuksien mukaan. (Coté & Levine 2016, 24–29.)

Jälkitekollisena aikana sosiaalinen identiteetti määrittyy yksilön tekemien valintojen mukaan. Valintoja ohjaa halu sopia osaksi yhteiskuntaa ja sen yhteisöjä. Sosiaalisten identiteettien rakentuminen jälkitekollisessa yhteiskunnassa on huomattavasti epävarmempaa kuin aiemmin. Yksilöiden on löydettävä paikkansa yhteisöissä useamman kerran elämänsä aikana, jolloin heillä on mahdollisuus kokeilla erilaisia sosiaalisia identiteettejä. Sosiaalisen identiteetin etsinnästä on tullut elämän mittainen haaste. Jälkitekollisen yhteiskunnan persoonalliset identiteetit rakentuvat myös muita aikakausia epävarmemmin, koska yhteiskunnan hyväksymät tavat käyttäytyä voivat muuttua jatkuvasti. Yksilöt omaksuvat useita erilaisia käyttäytymisen tapoja ja rooleja. Jälkitekollisessa yhteiskunnassa yksilöiden tuli löytää oma elämän tarkoituksensa eli muodostaa oma egoidentiteetti. (Coté & Levine 2016, 24–29.) Hall (2002) jakaa Coten ja Levinen (2016, 24–29) käsityksen epävarmasti rakentuvista identiteeteistä. Hall ajattelee postmodernin subjektin olevan jatkuvasti muuttuva ja pirstoutunut sekä muodostuvan monista jopa toisilleen ristiriitaisista identiteeteistä. Postmodernin subjektin identiteettikäsityksen mukaan yhtenäistä ja varmaa identiteettiä ei ole olemassa ja tämä mukailee jälkitekollisen yhteiskunnan identiteettikäsitystä alati muuttuvista identiteeteistä.

(Hall 2002, 21–23; 39.) Cote ja Levine (2016) näkevät sosiaalisten identiteettien etsinnän kestäväksi läpi elämän ja näin ajattelee myös Hall (2002), joka esittää yksilön rakentavan omaa elämäkertansa identiteettien avulla (Coté & Levine 2016, 24–29; Hall 2002, 21–23; 39).

Hänninen (2002) esittää väitöskirjassaan identiteettien eri tasoja osittain samalla tavoin kuin Hall (2002) ja Ricoeur (1992), jotka pitävät identiteettejä moninaisina ja joskus jopa ristiriitaisina keskenään. Hännisen (2002) mukaan narratiivisessa lähestymistavassa identiteetti nähdään muuttuvana, moniulotteisena ja tarinan avulla rakennettuna. Tarinallisen identiteetin tasoiksi Hänninen (2002) esittää sosiaalisen identiteetin (sosiaalinen minä), toimijaminät, moraalisen identiteetin ja reflektoidun identiteetin. Identiteetit eivät ole yhtä, vaikka ne liittyvätkin toisiinsa. Yksilön sosiaalinen identiteetti tulee näkyväksi vuorovaikutustilanteissa ja se voi olla vaihteleva. Yksilöllä voi olla useita erilaisia sosiaalisia identiteettejä. Hänninen (2002) pitää varsinaisina sisäisen tarinan määrittelemänä identiteetteinä toimijaminät, moraalisen identiteetin sekä reflektiivisen identiteetin. Sisäisellä tarinalla Hänninen tarkoittaa yksilön mielessä tapahtuvaa sisäistä tarinallista prosessia, joka auttaa tulkitsemaan omaa elämää. Toimijaminät eli toimijaidentiteetit suuntautuvat ulkomaailmaan ja ne vaihtelevat yksilön tarpeen mukaan. Toimijaminät voivat olla toisinaan ristiriidassa keskenään ja niistä luovutaan, kun tarvetta jollekin tietylle toimijaminälle ei enää ole. Ne muodostavat kuitenkin yhtenäisen kokonaisuuden. Moraalinen identiteetti muodostaa yksilön mielessä ideaalisen kuvan siitä, millainen pitäisi olla. Moraalinen identiteetti on sidoksissa yksilön itsearvostukseen ja sen puutteeseen, jos ideaalisia standardeja ei täytetä. Reflektoitu identiteetti rakentuu, kun yksilö kertoo itselleen omaa tarinaansa. Se auttaa yksilöä vastaamaan kysymykseen kuka minä olen? Reflektiivisellä tasolla yksilö pystyy tietoisesti luomaan ja tulkitsemaan identiteettejään uudelleen. Tällaista tietoista identiteetin rakentamista tapahtuu varsinkin silloin, kun elämässä tapahtuu jotain yllättävää. Reflektiivisyys auttaa toimijaminää ja moraalista identiteettiä toimimaan sopuolosuhteissa sekä säilyttämään itsekunnioituksen tilanteissa, joissa syystä tai toisesta omasta moraalista identiteetistä on poikettu. Identiteetit muodostavat dynaamisen ja alati muuttuvan kokonaisuuden. (Hänninen 2002, 61.)

3.1.2 LAPSEN JA NUOREN IDENTITEETTI

Tutkielmassa on tärkeää tuoda esiin myös identiteetin rakentumista lapsuudessa sekä nuoruudessa, koska aineisto sisältää paljon muistelua liittyen kokemuksiin ennen täysi-ikäisyyttä. Eriksonin (1968) mukaan identiteetin moraalinen pohja syntyy lapsuudessa. Lapsuudessa tapahtuva fyysinen ja psyykinen kehitys edesauttaa realistisen itsetunnon syntymistä, joka taas vaikuttaa sosiaalisessa todellisuudessa rakentuvan egoidentiteetin syntymiseen. Egoidentiteetillä Erikson tarkoittaa yksilön tietoisuutta olemassa olonsa merkityksestä yhteisöllisessä kontekstissa. Erikson esitti identiteetikriisin käsitteen esiintyneen ensimmäisen kerran toisen maailmansodan aikana, kun hänen potilaillaan esiintyi muutoksia persoonallisuudessa sodan seurauksena. Samanlaisia muutoksia oli huomattu esiintyvän myös nuorilla, jotka kokivat ristiriitaisuutta itseään ja yhteiskuntaa kohtaan. Myöhemmin muutosten huomattiin kuuluvan osaksi yksilöllistä kehitystä. ”Identiteetikriisien” onkin katsottu kuuluvan osaksi nuoruutta. (Erikson 1968, 16–17; 42; 49.)

Lapsuuden ja nuoruuden aikana tapahtuva ”minän” kehitys rakentaa pohjan myöhemmälle identiteetin kehittymiselle. ”Minän” kehittyessä lapsi ja nuori luovat pohjan itsetunnolle (self-esteem) ja minäpystyvyydelle (self-efficacy), jotka ovat tärkeässä osassa aikuisuuden kynnyksellä rakentuvien identiteettien kehittymiselle. Lapsuuden ”minää” ja aikuisuuden kynnyksellä rakentuvaa ”identiteettiä” ei voida tässä pitää merkityksiltään samanlaisina. Identiteetti on ”minää” yleistettävämpi ja pitää sisällään ”minän” ominaisuudet. Identiteetti rakentuukin minuuden, sosiaalisten roolien, samaistumisen ja erilaisten uskomusten ja arvojen sulautuessa toisiinsa. (Coté & Levine 2016, 121–122.) Giddensin (1991) mukaan minäidentiteetti muodostuu ihmisen kyvystä ymmärtää itseään sekä minuuttaan omassa elämäkertomuksessaan. Sen kehittyminen on jatkuva prosessi, johon ihminen tarvitsee tueksi perusluottamuksen tunteen. Perusluottamuksen puuttuessa minäidentiteetin kehitys voi vaikuttaa itsearvostukseen negatiivisesti. Perusluottamus syntyy lapsen ja vanhemman välisessä varhaisessa vuorovaikutuksessa ja se on sidoksissa aikaan ja paikkaan. Perusluottamuksen syntyessä lapsi tulee tietoiseksi siitä, että hän on erillinen vanhempiensa kanssa. Päivittäisten tapojen ja rutiinien avulla lapsi oppii luottamaan, että vanhempi palaa takaisin, vaikkei olisikaan jatkuvasti lapsen vierellä. Perusluottamuksen tunne lapsena auttaa yksilöä olemaan tulevaisuudessa toiveikas ja rohkea riippumatta sitä, mitä elämä tuo

tullessaan. Se toimii yksilön emotionaalisenä tukena tilanteissa, joihin liittyy riskejä tai negatiivisia tunteita. Peruluottamukseen liittyy vanhemman menetyksen mahdollisuus, jota lapsi työstää emotionaalisesti. (Giddens 1991, 38–41; 52–54.)

Malanchukin ym. (2010) näkemys identiteettien kehittymisestä eroavat Coten ja Levenen (2016) näkemyksestä. Malanchuk ym. ajattelevat perusidentiteettien voivan kehittyä jo lapsuudessa. Nuo perusidentiteetit kuitenkin jalostuvat kypsemmiksi iän myötä ja jatkavat kehitystään koko aikuisiän. Kehittyessään nuoret ymmärtävät erilaisten identiteettien eroja paremmin ja panostavat haluamiinsa identiteetteihin. Ne identiteetit jäävät taka-alalle, joihin nuori ei ole panostanut. (Malanchuk, Messersmith & Eccles 2010, 98.) Nuoret rakentavat identiteettiään kokeilemalla useita erilaisia identiteettejä. Nuoruuden ja nuoruusajan identiteettien kuvaaminen pelkästään iän ja sosiaalisten instituutioiden mukaan on ongelmallista. Nuorten identiteetit muodostuvat sosiaalis-kulttuurisessa kontekstissa. (Androutsopoulos & Georgakopoulou 2003, 2–3.) Identiteetin kehittymiseen vaikuttaa perhe ja ystäväpiiri sekä millaiset suhteet nuorella on ystäviinsä (Forthun, Montgomery & Bell 2009, 143–144). Nuorten identiteetit eivät ole valmiita, vaan ne rakentuvat diskurssien avulla. Identiteettien rakentuminen diskurssien avulla on yhteydessä myös narratiivisuuteen sen vuorovaikutuksellisuuden vuoksi. Nuorten identiteettejä on tutkittu vähän verrattuna muihin identiteetin muotoihin, kuten esimerkiksi sukupuoli tai etnisuus. (Georgakopoulou 2003, 75–76.)

Cotén ja Levenen (2016) mukaan nuoruuden identiteetit eivät ole selkeitä tai yksiselitteisiä. Usein ne ovat hajanaisia ja syntyneet nuoren samaistuessa vanhempiensa identiteetteihin. Nuoruuden aikana yksilöille syntyy omia arvoja ja tavoitteita, jonka seurauksena oma yksilöllinen identiteetti alkaa kehittyä ja vahvistua. Aiemman samaistetun identiteetin vaihtuminen omaan yksilölliseen identiteettiin voi aiheuttaa nuorella ”identiteettikriisin”. Nuorten identiteetin kehittymiseen vaikuttaa myös vanhempien kasvatustyyli. Lämpimän ja kannustavan vanhemmuuden on katsottu vaikuttavan positiivisesti nuoren identiteettikehitykseen, mutta liiallinen vanhempien huolehtiminen voi johtaa nuoren yksilöitymisen haasteisiin, joka vaikuttaa negatiivisesti identiteetin kehittymiseen. Toisaalta myös liiallinen kontrollointi voi vaikuttaa nuoren identiteetin kehitykseen negatiivisesti. Nuoren kannalta olisi tärkeää löytää välimuoto liiallisen huolehtimisen ja

kontrolloinnin väliltä. Yksilön aktiivisuus identiteettiprosessissa on tärkeää, jotta heidän identiteettinsä kehittyisi yhteiskunnan odotusten mukaisesti. Suurin osa nuorista onnistuu identiteettiprosessissaan riittävän aktiivisesti ja heistä tulee yhteiskunnalle tuotteliaita yksioita. Identiteettiprosessin on huomattu kuitenkin pidentyneen ajan saatossa ja nuorten identiteetin kehitys kestää pidempään kuin aiemmin. (Coté & Levine 2016, 124; 139–140; 152–153.) Nuorten identiteettien kehittymiseen vaikuttaa vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa ja se, kuinka muut ihmiset näkevät heidät. Nuori tulkitsee toisilta ihmisiltä vuorovaikutuksessa saadun palautteen ja tulkitsee sen avulla, kuinka ihmiset näkevät hänet. Jos nuori löytää yhtäläisyyksiä vertaillessaan muiden sekä omia havaintoja itsestään, voi nuoren identiteetti vahvistua. Havaintojen ollessa ristiriidassa identiteetin kehitys voi häiriintyä ja aiheuttaa identiteetin muutoksen. (Harrel-Levy & Kerpelman 2010, 78.)

3.2 NARRATIIVINEN IDENTITEETTI

Narratiivisen identiteetin kehitys alkaa jo lapsen ja vanhemman välisissä keskusteluissa ja jatkuu aikuisuuteen saakka. Se rakentaa uudelleen menneisyyttä ja luo mielikuvia tulevaisuudesta, jotta voisimme kokea elämämme olevan yhtenäinen ja merkityksellinen. Idea identiteetin rakentamisesta elämäntarinoiden avulla on noussut sosiaalitieteiden puheenaiheeksi viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Narratiivisen identiteetin avulla tuomme esiin itsellemme ja muille, millaisia me olemme nyt ja millaisia me aiomme olla tulevaisuudessa. Tutkimusten mukaan ihmiset voivat henkisesti paremmin ja ovat kypsempiä, jos he osaavat löytää merkityksiä tuskasta ja vastoinkäymisistä sekä rakentaa elämäntarinaansa oman toimintansa avulla. (McAdams & McLean 2013, 1.)

Narratiivinen identiteetti on nimensä mukaisesti identiteetti, joka syntyy narratiivisten tapahtumien tai toimintojen avulla. Narratiivinen identiteettikäsitys ja Ricoeurin kertomuksen teoria pyrkivät ymmärtämään identiteettiin liittyviä ongelmia, joita persoonallinen identiteettikäsitys ei ole pystynyt ratkaisemaan. (Ricoeur 1991b, 188–192; Ricoeur 1992, 114.) Persoonallinen identiteettimme muodostuu merkityksellisistä kulttuurisista kerrostumista eli traditioista, joiden merkitykset voivat muuttua uusien ajatusmallien syntyessä ja kulttuurin muuttuessa. Narratiivisen identiteetin malli rakentaa kertomuksen avulla yksilön identiteetistä kokonaisen ja ymmärrettävän, vaikka

kertomuksessa esiintyisikin ristiriitaisuuksia. Narratiivinen identiteetti syntyy, kun yksilö tulkitsee itseään kertomusten avulla. Narratiivista identiteettiä voidaan muodostaa pienten ja suurten kertomusten avulla. Elämäkerroissa yksilö pyrkii rakentamaan elämästä mielekkään kokonaisuuden (Kaunismaa & Laitinen 1998, 188–192.) Yksilön kertoma kokonaisuus omasta elämästään on sekoitus yksilön todellista sekä kertomuksen synnyttämää kokemusta (Ricoeur 1992, 162).

Meretojan (2014) mukaan tutkijoiden viimeaikaisissa keskusteluissa on ollut esillä kaksi erilaista näkökulmaa narratiivien ymmärtämiseen liittyen, ontologinen ja epistemologinen. Epistemologia pohtii, auttavatko narratiivit ymmärtämään maailmaa ja todellisuutta. Epistemologinen näkökulma pitää narratiiveja kognitiivisina työkaluina, jotka auttavat yksilöä antamaan todellisuudelle merkityksiä sekä määrittämään kokemuksiaan elämästä. Ontologia taas pohtii sitä, onko käsitys ihmisenä olemisesta narratiivien määrittämää. Ontologisen näkökulman mukaan narratiiveja pidetään ihmisen olemassaolon olennaisena osana ja ne antavat yksilölle tietoa maailmasta sekä itsestä. Molemmat näkökulmat ovat tärkeitä, koska kertomuksien kautta tuotettava tietämys maailmasta (ontologia) on puutteellinen. Kertomusta on täydennettävä antamalla havainnoillemme merkityksiä (epistemologia). Kuten McAdams ym. (2013) sekä Meretoja (2014) myös Ropo (2015) pitää kertomuksia tärkeinä merkitysten tuottajina. Hänen mukaansa identiteettiä ei voi sellaisenaan tutkia, mutta yksilöt ilmentävät identiteettiään kertomuksissa esimerkiksi suhteiden kuvausten, roolien sekä vuorovaikutuksen kuvauksen avulla. (Meretoja 2014, 6; Ropo 2015, 37.)

Narratiivisen identiteetin määrittely poikkeaa kognitiivisen identiteetin määrittelystä. Kognitiivinen tapa lähestyä identiteettejä korostaa niiden ominaisuuksien kombinaatioita, kun taas narratiiviset identiteetit ovat muuttuvia ja yksilöllä voi olla useampi identiteetti samaan aikaan. (Ropo 2015, 38.) Identiteetin narratiivisuus perustuu siis ajatukseen, ettei se ole yksilön pysyvä ominaisuus tai piirre vaan kielellinen tulkinta niistä merkityksistä, joita yksilö liittää itseensä. Identiteetit ovat aikaan sekä paikkaan sidottuja ja ne tulevat esiin parhaiten kertomuksissa. Elämäntarinat usein jaetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja ne muuttuvat riippuen kuulijoista, ajasta ja paikasta. (Kraus 2006, 104–109.) Ne syntyvät kronologisesti menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden

linkittyessä toisiinsa. (Rimmon-Kenan 2002, 12). Yksilön kertomukset muuttuvat sitä mukaa, kun niitä rakennetaan uudelleen ja niitä on vaikea vertailla muiden tuottamiin kertomuksiin (Ropo 2015, 38). Myös Aro (1996, 51) kyseenalaistaa eheän elämäkertomuksen olemassa olon ja ajattelee elämäkertomuksen olevan kertoja- ja kuulijakohtaista. Ihmiset myös kertovat elämästään eri tavoin (Kraus 2006, 104–109).

Yhtenäisyys (koherenssi) on piirre, jonka narratiivisuus ja identiteetti molemmat jakavat. Narratiivisen identiteetin yhtenäisyys syntyy ajan ja jatkuvuuden avulla. Se ei voi olla johdonmukainen ilman näitä kolmea ominaisuutta. Narratiivinen identiteetti voi katketa sairauden tai trauman vuoksi, mutta myös jokainen pienempi muutos elämässä voi aiheuttaa narratiivisen identiteetin katkoksen. (Rimmon-Kenan 2002, 12.) Muutokset voivat siis olla elämään luonnollisesti kuuluvia siirtymiä, jolloin muutos on hiljaista eikä välttämättä vaikuta yksilön elämään samalla tavoin kuin yllätykselliset ja elämän mullistavat muutokset, kuten sairaus tai ero. Yllätyksellisistä ja mullistavista muutoksista voi olla helpompi havaita menneisyyden tapahtumien merkitykset ja identiteettien katkonaisuus. Eletty elämä muuttuu identiteetiksi yksilön kertoessa omaa tarinaansa elämän jatkuvuudesta ja muutoksista. Yksilö voi muuttua tulkitsemalla uudelleen omaa kertomustaan elämästään. (Löyttyniemi 2004, 48–49.) Myös McAdams (2005) kuvaa narratiivisten identiteettien rakentuvan sekä uudelleen rakentuvan jaettujen kertomusten avulla. Kertoja saa kuulijoilta joko positiivista tai negatiivista palautetta sekä neuvoja, jonka avulla identiteetit muokkaantuvat. Narratiivisen identiteetin tarkoituksena ei ole toistaa menneisyyttä sellaisenaan, vaan luoda yhtenäinen ”minä” sekä merkityksellinen tulevaisuus. (McAdams 2005, 90 & 98–99.) McAdamsin (2005) mukaan narratiivista identiteettiä ei ole tarvetta kehittää ennen kuin nuori lähestyy aikuisuutta, koska moderneissa yhteiskunnissa lapsien ei oleteta tekevän elämäänsä liittyviä merkityksellisiä päätöksiä tai suunnitelmia. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, etteivät lapsien kognitiiviset taidot riitä synnyttämään elämäntarinoita. Narratiivinen identiteetti tarkoittaa monien eri mahdollisuuksien ja vaihtoehtojen punnintaa, jossa tarvitaan kykyä ajatella abstraktisti eli käsitteellisesti. (McAdams 2005, 84.)

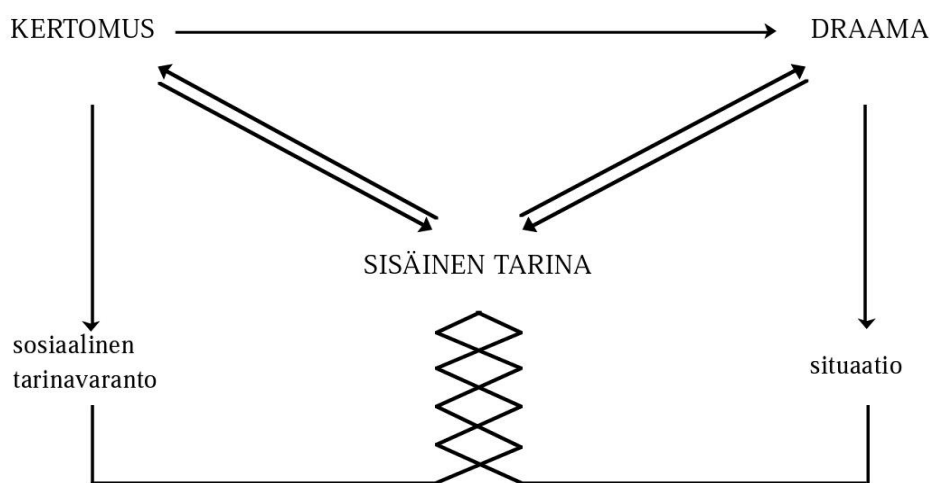
3.2.1 NARRATIIVISEN IDENTITEETIN JÄSENTELYTAPOJA

Tässä luvussa esittelen Aron (1996) ja Hännisen (2002) kaksi toisistaan erilaista tapaa jäsentää narratiivista identiteettiä. Olen hyödyntänyt molempia tapoja tutkielmani analyysissä. Aro (1996) esittelee oman näkemyksensä identiteetikertomuksen rakentumisesta ja siihen liittyvistä erilaisista elementeistä. Identiteetikertomuksella Aro tarkoittaa kertomusta ”minusta”, jota yksilö rakentaa koko elämänsä ajan. Sen avulla yksilö ilmaisee ”minää” sekä identiteettejään. Identiteetikertomuksen elementtejä ovat aika, paikka, ihmiset, tapahtumat, elämänselitykset sekä kertojan minän suhde kaikkiin edellä mainittuihin. Aika voi liikkua menneisyydessä, nykyisyydessä tai tulevaisuudessa ja kuten elämäkertakin se liikkuu kronologisesti sekä kausaalisesti ajassa. Identiteetikertomus sisältää myös tapahtumien paikat (esimerkiksi koti, lähiympäristö, maailma) ja tapahtumien kulkuun vaikuttaneet ihmiset. Tapahtumien kulkuun vaikuttaneet ihmiset ja itse kertomuksen päähenkilö (kertoja) vaikuttavat toisiinsa ja näin olleen kertomuksen sosiaaliset suhteet ovat kaksisuuntaisia. Tapahtumat ovat elämän käännekohtia, joista osa voi jäädä kertomuksen ulkopuolelle. Kertomuksen kannalta merkityksellistä voi olla myös tapahtumattomuus, joka voi kohdistua menneeseen tai nykyisyyteen. Tapahtumattomuutta voi olla esimerkiksi työttömyys tai sairaus, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti menneiden tapahtumien merkityksiin. Toisaalta tapahtumattomuus voi synnyttää selviytymisstrategian, jolla tuotetaan lisää aktiivisuutta elämään. Elämänselitykset ovat taas kertojan oma subjektiivinen käsitys elämästä, eettisyydestä ja moraalista. Elämänselitysten avulla kertoja tuo esiin oman näkemyksensä hyvästä ja pahasta tai oikeasta ja väärästä. Kertojat pyrkivät löytämään elämästään kausaalisuutta eli syy-seuraussuhteita. Kertomuksia myös uudelleen tulkitaan, jos kertoja kokee sisäistä ristiriitaa aiemman kertomuksen ja muuttuneen tilanteen välillä. Joskus uudelleen tulkinta voi muuttaa radikaalisti kertojan omakuvaa ja identiteettiä. (Aro 1996, 51–52; 66–74.)

Aron (1996) esittelemät minän aspektit ovat sidoksissa identiteetikertomuksen elementteihin ja narratiivisen identiteetin rakentumiseen. Näitä aspekteja ovat: reaaliminä (kuka minä olen?), ideaaliminä (kuka minä haluan olla?), historiallinen minä (kuka minä olen ollut?), sosiaalinen minä (ketkä ovat minulle läheisiä, ketkä etäisiä?) ja moraalis-filosofinen minä (miksi elämä, minun elämäni on ollut ja on tällaista?). Identiteetikertomuksen elementeistä aika ja paikka ovat osa kaikkia minän aspekteja,

mutta ne voivat painottua menneisyyteen, jolloin historiallinen minä on suuressa roolissa. Kertomuksessa esiintyvät ihmiset heijastavat sosiaalista minää, kun taas tapahtumat ja niiden merkitykset ovat osa historiallista minää sekä reaaliminää. Elämänselitykset ovat osa moraalisen-filosofista minää. (Aro 1996, 51–52; 66–74.)

Aro (1996) jäsentää identiteettiä ”minän” avulla ja keskittyy subjektin rakentamaan kertomukseen itsestään. Ymmärrän Aron identiteetikertomuksen käsitteen narratiivisen identiteetin kaltaisena, ajassa ja paikassa muuttuvana kertomuksena, jonka avulla yksilö rakentaa identiteettejään vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Arosta (1996) poiketen Hänninen (2002) jäsentää narratiivista identiteettiä tarinan käsitteen avulla. Hänninen (2002) on erotellut väitöskirjassaan viisi tarinallisuuteen liittyvää käsitettä, joiden avulla narratiivista identiteettiä voidaan lähestyä. Hänninen on kuvannut käsitteiden välistä suhdetta tarinallisen kiertokulun teoriassa. (kuvio 1.).

Kuvio 1: Tarinallinen kiertokulku (Hänninen 2002, 21).

Hännisen (2002) mukaan Sisäinen tarina on yksilön mielessä tapahtuva sisäinen tarinallinen prosessi, joka auttaa tulkitsemaan omaa elämää. Sen avulla yksilö voi tulkita elämäntilannettaan ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä määritellä oman identiteettinsä laajemmassa sosiaalisessa kokonaisuudessa. Yksilö hahmottaa tapahtumien syitä ja seurauksia, mahdollisuuksia ja uhkia sekä arvottaa eri elämäntilanteiden ja tapahtumien

tärkeyttä sisäisen tarinan avulla. Sisäinen tarina ilmenee ja myös rakentuu vuorovaikutuksessa. Osa siitä kuitenkin voi jäädä myös piiloon, koska sisäinen tarina valikoi, mitä kokemuksia ja tarinoita se jakaa sisäisen maailman ulkopuolelle. (Hänninen 2002, 20–22; 58.) Atkinsonin (1998a; 1998b) tapaan Hänninen (2002) kuvaa sisäisen tarinan sisältävän alun, keskikohdan ja lopun. Sisäisen tarinan avulla tuotetaan elämälle merkityksiä lukemattomien tarinoiden verkossa. Tarinat kiinnittyvät toisiinsa jatkuvana luovana prosessina ja ne voivat olla ajallisesti hierarkkisia, rinnakkaisia ja ristiriitaisia. Yksilön nykyhetki on sidoksissa menneisyyteen ja tulevaisuuteen. Sisäisen tarinan avulla yksilö pystyy ennakoimaan tulevaisuutta erilaisten suunnitelmien ja unelmien avulla. Emootioiden tarinallisuus on kytköksissä myös sisäiseen tarinaan. Emootiot voivat heijastaa yksilön menneisyyttä ja tulevaisuutta. Menneisyyden emootioista on mahdollista vapautua tarinan uudelleen tulkinnalla, eli muokkaamalla omaa sisäistä tarinaa. Sisäisellä tarinalla on alkuperäinen, reflektiivinen ja metareflektiivinen taso. Alkuperäinen taso näyttää elämän tulkittuna tietyllä tavalla. Reflektiivinen taso on yksilön sisäistä puhetta eli itselle kerrottu tarina. Yksilö tarvitsee omaa sisäistä puhetta silloin, kun merkityksien antaminen tarinoille on haastavaa tai vaatii syystä tai toisesta pohdintaa. Metareflektiivisellä tasolla yksilö on tietoinen omasta sisäisestä tarinastaan. Elävän elämän draamassa toimintaa on ohjaamassa yksilön sisäinen tarina. (Hänninen 2002, 20–22; 58.)

Draama tarkoittaa Hännisen (2002) teoriassa elävän elämän toiminnallista prosessia, jossa yksilö toteuttaa sisäisessä tarinassaan kehitettyjä suunnitelmia. Elävässä elämässä yksilö on vain yksi monista toimijoista ja yksilön tarinaan vaikuttaa omien tekojen lisäksi myös toisten teot sekä sattumat ja vastoinkäymiset. Toiminnalla voi olla situaatiota ja sisäistä tarinaa muuttava vaikutus. Situaatio on tarinallisen kiertokulun lähtökohta ja sillä kuvataan yksilön jatkuvasti muuttuvaa elämäntilanteen kokonaisuutta (esimerkiksi asuinpaikka, työpaikka, perhesuhteet, terveydentila) sekä sen mahdollisuuksia ja rajoja. Situaatio muuttuu ainoastaan toiminnan avulla. Muutoksessa (esimerkiksi ero tai sairastuminen) yksilö kyseenalaistaa tavan tulkita itseä sekä elämää. Sisäisessä tarinassa jokainen situaatio voi kuitenkin saada monia erilaisia tulkintoja. Kertomus tarkoittaa tarinan esittämistä kielellisesti tai esimerkiksi elokuvan avulla. Kertomus voidaan tulkita usealla eri tavalla. Tarinallisen kiertokulun teoriassa kertomus tarkoittaa yksilön muille kertomaa tarinaa menneisyyden tapahtumista. Kertomalla tarinoita luodaan jatkuvasti uusia merkityksiä ja saadaan aikaan sosiaalisia vaikutuksia. Yksilö saa jakaa sekä reflektoida kokemustaan

muille. Tarina siirtyy näin muiden sosiaaliseen tietovarantoon. Sosiaalinen tietovaranto käsittää yksilöiden kohtaamat ja vuorovaikutuksessa välittyvät kulttuuriset kertomukset. Sosiaaliseen tietovarantoon kertyy jatkuvasti uusia tarinoita erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien käytettäväksi. Niin kuin omassa elämässämme olemme huomanneet, osa tarinoista kuitenkin unohtuu. Mieleen jääneet tarinat ovat osa henkilökohtaista tarinavarantoa, joka sisältää myös oman elämämme aikana tarinoiden avulla tulkitut kokemukset. Yksilö omaksuu itselleen tietoisesti tai tiedostamatta ne kulttuuriset tarinamallit, jotka hän kokee omikseen. Kulttuuristen tarinoiden määrittelyt ja odotukset ovat riippuvaisia ihmisryhmistä. Eri ikäryhmille ja sukupuolille on omat kulttuuriset tarinansa ja niiden määrittelemät rooliodotukset. Rooliodotusten vastaisesti yksilö voi omaksua itselleen myös tarinan, joka ei ole tyypillinen hänen ryhmälleen. Epätyypillisen tarinan omaksuminen aiheuttaa yksilön omien ajatusmallien sekä muiden odotusten uudelleen määrittelyä. Omaelämäkerrat tarjoavat vaihtoehtoisia mallitarinoita erilaisiin elämäntilanteisiin, kuten sairastuminen tai työttömyys. Kulttuuri ja yksilön subjektiivinen kokemus vaikuttavat elämän arvojen syntymiseen. Arvojen ja todellisuuden välillä on normaalisti yhteys, mutta äkillinen negatiivinen elämänmuutos voi katkaista yhteyden hetkellisesti, joka taas aiheuttaa yksilön arvojärjestelmän muutoksen. Elämänmuutosten avulla rutiininomaiset toimintatavat murtuvat ja yksilö joutuu antamaan elämälleen uusia merkityksiä. (Hänninen 2002, 18–20; 51–52; 65.)

Tarinallisessa lähestymistavassa yksilö nähdään aktiivisena toimijana, joka pyrkii ymmärtämään, selittämään sekä ennustamaan elämäänsä. Tarinoiden avulla pystytään selittämään elämän monisyisiä syy-seuraus suhteita. Yksilö selittää ja ennustaa elämäntapahtumia usein myyttisin keinoin esimerkiksi sanomalla, että ”kaikella on tarkoituksensa”. Mitään tarinallisuuden osaa ei voida pitää muita todellisempana. Sisäinen tarina kiinnittyy yksilön kokemukseen, kertomus kerronnan sääntöihin ja draama yksilön elämäntilanteen kokonaisuuteen (situaatio). Tarinan täytyy siis tuntua omalta ja olla johdonmukainen sekä kertomisen arvoinen. (Hänninen 2002, 65.)

Tässä luvussa olen esitellyt tutkielmani toteutuksen ja tuloksien kannalta oleellisen identiteetin käsitteen. Luvun aluksi olen tarkastellut identiteetin määritelmää laajemmin, jonka jälkeen olen tarkentanut näkökulmaani lapsen ja nuoren identiteettiin sekä

narratiiviseen identiteettiin. Tutkielmani analyysin pääkäsitteenä olen käyttänyt kolmannessa luvussa esiteltyä narratiivisen identiteetin käsitettä sekä siihen liittyviä alakäsitteitä, joita ovat Hännisen (2002) sisäisen tarinan ja kulttuurisen mallin käsitteet sekä Aron (1996) minän aspektit. Lisäksi olen käyttänyt analyysissäni Giddensin (1991) identiteettikäsitteeseen liittyvää perusluottamuksen käsitettä. Seuraavassa luvussa, ennen analyysiä ja tutkielmani tuloksia, esittelen tutkielmani toteutuksen, joka sisältää menetelmien lähemmän tarkastelun, aineiston esittelyn sekä tieteenfilosofiset ja eettiset lähtökohdat.

4 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tutkielmani on laadullinen ja narratiivinen elämäkertatutkimus. Keräsin aineiston narratiivisen elämäkertahaastattelun avulla. Tutkielma oli lähtökohdaltaan aineistolähtöinen, mutta tutkielman teon edetessä se muuntui aineiston ehdoilla teoriasidonnaiseksi. Teoreettisena lähtökohtana tutkielmassa identiteetti ja ennen kaikkea Eveliinan itselleen tuottamat narratiiviset identiteetit. Sisäisen tarinan käsite auttaa hahmottamaan tutkielmani elämäkerrallista ja narratiivista fokusta. Tarkoituksena on kiinnittää huomiota Eveliinan sisäisen tarinan avulla tuotettuun kertomukseen omasta elämästään ja identiteeteistään. Eveliina on päähenkilönä omassa elämäkerrassaan, jonka tarinoihin ovat vaikuttaneet myös muiden toimijoiden teot. Hän on tuonut sisäisestä tarinastaan esille vain ne tarinat, jotka hän on nähnyt merkityksellisiksi haastatteluiden kannalta. Tutkijana en voi tietää mitä tarinoita Eveliina on jättänyt pois, tai olisivatko ne voineet muuttaa tutkielmani merkitystä.

Tutkielmani todellisuus rakentuu sosiaalisen konstruktionismin sekä hermeneuttis-fenomenologisen tietämyksen mukaisesti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa pyrkiessäni ymmärtämään ja tulkitsemaan Eveliinan kokemuksia ja hänen niille antamiaan merkityksiä. Tutkielman tulokset ovat oma tulkintani Eveliinan elämäkerrasta. Haastattelun aikana tehtäväni oli kiinnittää huomiota kielelliseen kertomukseen, eikä kiinnostukseni ole löytää tutkielmani avulla absoluuttisia totuuksia Eveliinan elämästä. Eveliinan elämäkerrassa suhteellinen totuus näyttäytyy hänen omien kokemustensa sekä merkitystensä kautta ja muokkaantuu edelleen analysoidessani aineistoa. Lähestyin aineistoa relativistisesti kiinnittäen huomiota niihin merkityksiin, joita Eveliina antaa omalle elämälleen ja kokemuksilleen. Eveliinan tarinat ovat tutkimuksen pääosassa ja minun on tutkijana lähestyttävä aineistoa kriittisesti, tulkiten ja omia tulkintojani reflektoiden. Tutkielmani tutkimuskysymyksiksi muodostuivat aineistoon tutustumisen jälkeen:

1. Millaisia narratiivisia identiteettejä haastateltava kuvaa kertomuksessaan?
2. Muuttuvatko identiteetit eri elämänvaiheissa ja millaisia merkityksiä ne saavat koko elämäkerran kannalta?

4.1 TIETEENFILOSOFISET LÄHTÖKOHDAT

Narratiivinen tutkimusote pohjautuu yleisimmin sosiaalisen konstruktionismin teoriaan, jossa sosiaalinen todellisuus rakentuu tutkijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutuksessa. Hermeneutiikka auttaa tulkitsemaan ja ymmärtämään haastateltavan kertomusta elämästään, kun taas fenomenologia keskittymään haastateltavan kokemuksiin. Hermeneuttisessa kehässä toisensa kohtaavat ja kulkevat kehämäisesti narratiivisuus, sosiaalinen konstruktionismi sekä hermeneuttis-fenomenologinen ymmärrys. (ks. Swoyer 2008; Burr 2003; Laine 2010.) Tulkintani tapahtuu näin ollen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja oman esiymmärrykseni kautta. Aineistoa tulkitessani pyrin ymmärtämään aineistossa esiintyvien ilmiöiden välisiä yhteyksiä sekä millaisia merkityksiä haastateltava antaa kertomukselleen.

4.1.1. SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa, jossa ei ole absoluuttisia totuuksia. Sosiaalinen todellisuus rakentuu erilaisista kertomuksista ja sitä voidaan tarkastella sosiaalisen konstruktionismin mukaan väljemmin (relativismi) ja tiukemmin (realismi). Relativismi keskittyy suhteellisuuteen ja tilannesidonnaisuuteen. Relativistisen tutkimuksen kohteena on kieli, puhetavat sekä merkitykset. Totuus syntyy kontekstissa ja siinä ei ole yhtä ainoa oikeaa näkemystä. Relativismin mukaan olemassa voi olla kaksi ristiriitaista ja toisistaan poikkeavaa mielipidettä, jotka ovat molemmat oikeassa (faultless disagreement). Relativistinen näkemys totuudesta on kohdannut kritiikkiä, koska realistien mukaan ei ole mahdollista, että molemmat osapuolet ovat oikeassa, jos heidän näkemykset ovat ristiriidassa keskenään. Realistisen näkemyksen kannattajat kritisoivat relativismia siitä, että se unohtaa totuutta etsiessään kielestä ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta riippumattoman fyysikaalisen todellisuuden. (Swoyer 2008.)

Realistinen tutkimus pyrkii tutkimaan ilmiöitä kiinnittämättä huomiota puhetapoihin tai kieleen. Molemmat näkökulmat pyrkivät tutkimuksen kriittiseen tarkasteluun ja

reflektointiin. Tutkimus on harvoin pelkästään joko relativistinen tai realistinen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Vivien Burrin (2003) mukaan sosiaalinen konstruktionismin pääperiaatteita ovat kriittinen suhtautuminen itsestäänselvyyksiä kohtaan, relativistiset ajattelutavat sekä tiedon ja sosiaalisten prosessien yhteenkuuluvuus. Sosiaalinen konstruktionismi tarkastelee totuutta maailmasta ja itsestämme havaintojen kautta. Näkemys totuudesta eroaa perinteisistä tieteellisistä näkemyksistä ja kehottaa jatkuvasti kyseenalaistamaan oletuksiamme siitä millainen maailma on. Ymmärrämme maailmaa omasta historiallisesta ja kulttuurisesta taustastamme käsin. On tärkeää ymmärtää, ettei oma käsityksemme maailmasta välttämättä ole yhtään sen lähempänä totuutta tai oikeampi kuin muiden. (Burr 2003, 2–5.)

Sosiaalinen konstruktionismi on kokenut myös kritiikkiä sen laveasta totuuskäsityksestä ja epätieteellisestä näkökulmasta. Jos todellisuus rakentuu sosiaalisesti, eikö konstruktionismi ole silloin itse konstruktio? Konstruktionistit eivät kuitenkaan pidä konstruktionistisia ideoita totena tai kiellä totena pitämiämme asioita, vaan kannustavat kyseenalaistamaan niitä asioita, joita pidämme automaattisesti totena. Jos jotain asiaa pidetään totena, se sulkee mahdollisuuden tarkastella muita mahdollisuuksia. Totuuksien kyseenalaistaminen avaa mahdollisuuden keskustelulle ja vuorovaikutukselle. Toisaalta asioiden pitäminen totena ei anna tilaa keskustelulle ja asettaa rajoituksia sille, keiden totuus voi tulla kuulluksi. Konstruktionistit tiedostavat, että heidän argumenttinsa ovat sidoksissa narratiivisuuteen ja riippuvat kulttuurisista sekä historiallisista lähtökohdista. (Gergen 2009, 160–162; 166.)

4.1.2 HERMENEUTTIS-FENOMENOLOGINEN YMMÄRRYS

Kokemukset ja merkitykset ovat hermeneuttisen ja fenomenologisen ihmiskäsityksen mukaan tutkimuksen keskeisimmät käsitteet. Hermeneutiikan avulla pyritään tulkitsemaan ja ymmärtämään tutkittavaa kohdetta. Tutkimus on vuorovaikutuksellista tutkimusta ja näin ollen hermeneutiikassa tutkittavan kielelliset ilmaisut ovat tutkimuksen kohteena. Tutkijalla on oma esiymmärryksensä maailmasta ja tämän pohjalta hän reflektoi tutkittavan merkity maailmaa. Tällainen esiymmärrys maailmasta on välttämätöntä, jotta tutkija kykenee ymmärtämään tutkittavan tuottamia merkityksiä. Tutkijan täytyy ”keskustella” aineiston kanssa läpi tutkimuksen. Tämä tarkoittaa kehämäistä liikkumista tutkijan omien

tulkintojen ja tutkittavan aineiston välillä. Tätä kehämäistä keskustelua kutsutaan hermeneuttiseksi kehäksi. (Laine 2010, 28; 31–33, 36.) Hermeneutiikan käsite, tulkitseminen ja ymmärtäminen ovat olleet olemassa jo ennen metodisen tieteen syntyä. Hermeneutiikalla on aikoinaan tarkoitettu myötätuntoista ymmärrystä toista ihmistä kohtaan ja sitä pidetään tieteellisen metodin lisäksi myös ihmisen luonnollisena kykynä. Hermeneutiikka ei ole kuitenkaan metodi vaan filosofia. (Gadamer 2004, 129; 143–144, 151.)

Fenomenologiassa tutkitaan yksilön omia kokemuksia hänen omassa todellisuudessaan. Kokemukset muodostuvat merkityksistä, jotka muodostuvat vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin ja ympäristöön. (Laine 2010, 28–29.) Smithin (2009) mukaan fenomenologia on oppi ilmiöistä. Tutkittavalla ja tutkijalla molemmilla on omat passiiviset ja aktiiviset kokemuksensa maailmasta. Passiiviset kokemukset liittyvät näköön ja kuuloon, kun taas aktiiviset kokemukset toimintaan. Fenomenologisessa tutkimuksessa reflektoidaan kokemuksia omien kokemustemme kautta, joten myös tutkimusta tekevä tutkija reflektoi tutkittavaa aineistoa omien kokemusien pohjalta. (Smith 2009.) Perttulan (2006) mukaan fenomenologinen näkökulma pitää kokemusta subjektin sekä toiminnan kohteen välisenä merkityksellisenä suhteena. Kokemus ei ole koskaan epätodellinen, vaikka yksilö ei osaisi selittää, mistä kokemus on peräisin. Kokemus liittyy yksilön arkeen ja sen hetkiseen elämäntilanteeseen. (Perttula 2006, 116–132.)

Perttula (2006) hahmottelee erilaisiksi kokemuslaaduksi tunteen, intuition, tiedon ja uskon. Tunne muodostaa ensimmäisen kokemuksen, joka syntyy nykyhetkessä. Tunnekokemukset eivät edellytä kieltä tai vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Perustunteet (ilo, suru, onnellisuus, viha, inho ja pelko) auttavat yksilöä sopeutumaan kulloiseenkin elämäntilanteeseen. Jossain tapauksissa perustunteet muodostavat useamman tunteen joukon eli ”tunnetiheymän”, joka perustunteista poiketen ei sulaudu elämäntilanteeseen. ”Tunnetiheymä” vaatii yksilöltä aiheen äärelle pysähtymistä ja oman itsen tarkastelua. Perustunteista poiketen ”tunnetiheymä” kulkee yksilön mukana tulevaisuuteen ja se voi vaikuttaa ihmisen tapaan kertoa elämästään. Intuitiokokemukseen sisältyy yksilön kyky tiedostaa itsensä nykyhetkessä. Intuitio on todellinen kokemus, joka antaa yksilölle varmuutta toimia intuition mukaisesti. Intuitiota voidaan pitää myös tiedon

kokemuksena, vaikka se eroaa tieteellisestä tiedosta. Tieto on aihe, joka on jokaisen saatavilla ja siihen liittyvästä kokemuksesta puuttuu intuitio- ja tunnekokemusten tuottama varmuus. Sen avulla yksilö voi pyrkiä ennakoimaan tulevaisuutta Uskokokemus rakentuu tunteiden ja ”tunnetiheymien” avulla ja se suuntaa yksilön ajattelua ja toiveikkuutta tulevaisuuteen. Tulevaisuus muuttuu tiedon avulla ennakoitavaksi ja epävarmaksi, jos yksilön kokemukseen ei liity toivoa. (Perttula 2006, 116–132.)

Hermeneuttis-fenomenologinen ymmärrys on tutkielmani kannalta oleellinen, koska pyrin tulkitsemaan ja ymmärtämään Eveliinan elämäkokemuksia ja hänen niille antamia merkityksiä. Hermeneuttinen ymmärrys liittyy tutkijan tapaan ymmärtää ja tulkita aineistoa, kun taas fenomenologinen ymmärrys keskittyy Eveliinan kokemuksiin. (ks. Laine 2010.) Seuraavaksi esittelen tutkielmani menetelmät sekä aineiston, joiden avulla tulkintani ja ymmärrykseni Eveliinan elämäkokemuksista rakentui.

4.2 ELÄMÄKERRALLINEN HAASTATTELU JA AINEISTO

Narratiivisen haastattelun aineistona ovat kertomukset, jotka haastateltava tuottaa verbaalisia keinoja käyttäen. Elämäkertahaastattelu on ainut menetelmä, joka yrittää ymmärtää elämää perusteellisesti ja kokonaisuutena. (Atkinson 1998a, 3–4.) Tutkijan rooli on antaa haastateltavalle tilaa tuottaa kertomustaan. Haastattelut voivat erota haastattelutekniikan, kysymysten määrän ja vuorovaikutuksen suhteen. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189–192.) Haastattelemalla tehtävässä tutkimuksessa vuorovaikutus on tärkeässä osassa, koska haastateltava antaa kokemuksilleen merkityksiä ja haastattelija tulkitsee ja pyrkii ymmärtämään haastateltavan kertomusta. (Laine 2010, 28; 31.) Elämäntapahtumien merkitykset eivät ole pysyviä vaan ne kehittyvät ja saavat vaikutteita myöhemmistä tapahtumista (Riessman 2008, 705). Tutkielmani haastattelussa olen soveltanut Robert Atkinsonin (1998b) ja Gabriele Rosenthalin (2003) haastattelumalleja.

Atkinson (1998a) on omissa tutkimuksissaan etsinyt elämäkertoista teemoja, jotka mahdollisesti selittävät miksi ja kuinka tarina pysyy kasassa, vaikka tarinassa esiintyisi erilaisia häiriötekijöitä. Elämäntarinoiden avulla tutkija voi myös löytää haastateltavan

elämään ja kehitykseen vaikuttaneita tärkeitä ilmiöitä tai suhteita. (Atkinson 1998a, 3–4, 6.) Atkinsonin elämäntarinahaastattelun tarkoituksena on kerätä avointen kysymysten avulla ihmisten omakohtaisia kokemuksia. Haastattelijan tehtävä on olla empaattinen, ymmärtävä ja hienotunteinen sekä ohjata haastateltavaa läpi haastattelun. Elämäntarinahaastatteluun tulisi valmistautua etukäteen ottamalla selvää tutkittavan taustoista ja kirjoittaa ylös mieleen tulleita kysymyksiä. Haastattelija esittää haastateltavalle kysymyksiä vain, jos kertomus on aikeissa keskeytyä (Atkinson 1998b, 7–10.)

Rosenthal (2003) taas jakaa haastattelun kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa haastateltavalle annetaan yksi kysymys, jolla pyydetään haastateltavan koko elämäkertaa. Tässä vaiheessa haastattelijan tehtävä on vain kannustaa kertomaan ja olla aktiivinen kuuntelija. Toisessa vaiheessa haastattelijan on mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä niistä aiheista, joita haastateltava on ottanut esille edellisessä haastattelussa. Tutkijan esittämät tarkentavat kysymykset suuntaavat kertomusta tutkijan haluamaan suuntaan. Kolmannessa vaiheessa tutkijalla on mahdollisuus ottaa esiin asioita, joita haastattelussa ei ole aiemmin mainittu, ja jotka kiinnostavat tutkijaa tutkimuksen kannalta. Tämä haastattelumalli antaa tilaa haastateltavan aidolle kertomukselle ja luo pohjaa hyvälle tieteellisyydelle, koska haastattelijan rooli on vuorovaikutuksellinen mutta samaan aikaan neutraali. Tällainen haastattelu on kokemattomalle haastattelijalle haastava, koska siinä on siedettävä hiljaisuutta. Haastattelija ei saa täyttää haastattelun tyhjiä kohtia omilla kysymyksillään, jotka väistämättä sisältävät haastattelijan omia odotuksia ja näkemyksiä (Rosenthal 2003, 917–922; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 194–198.)

Tutkielmani haastateltava on alle 30-vuotias nainen, joka halusi tutkielmassa käytettävän nimeä Eveliina. Hän on elänyt lapsuutensa pienessä suomalaisessa kaupungissa perheensä ainoana lapsena. Eveliina on saanut ammatillisen koulutuksen ja hän on ollut työelämässä ammattikouluajoilta lähtien. Hänen elämäkertansa hankin neljällä narratiivisella haastattelulla soveltaen Atkinsonin (1998b) sekä Rosenthalin (2003) haastattelumenetelmiä. Atkinsonin (1998b) mukaan haastattelijan tulee ottaa selvää haastateltavan taustoista ja olla empaattinen sekä ymmärtävä. Omaan tutkielmaani olen soveltanut näitä Atkinsonin korostamia asioita. Minulla oli etukäteistietoa Eveliinan

taustoista ja koin, ettei lisätiedolla olisi ollut merkitystä tutkielman onnistumisen kannalta, koska tutkielman pääosassa on Eveliinan oma kuvaus elämästään. Pysin olemaan empaattinen sekä ymmärtävä koko haastatteluprosessin ajan ja koin onnistuneeni siinä. Rosenthalin (2003) menetelmä oli Atkinsonia suuremmassa roolissa, koska sovelsin hänen kolmen vaiheen ja koko elämän kattavaa haastattelumenetelmää.

Haastatteluista kolme pidimme joulukuussa 2016 ja neljännen haastattelun tammikuun 2017 aikana. Koimme molemmat, ettei viidennelle haastattelulle ollut tarvetta. Kolme ensimmäistä haastattelua olivat pelkästään Eveliinan omaa kertomusta. Hän sai vapaasti kertoa elämästään kaiken mieleen tulevan. Viimeisessä haastattelussa otin esiin Eveliinan ensimmäisissä haastatteluissa kertomia asioita ja esitin lisäkysymyksiä asioista, jotka olivat jääneet minulle epäselviksi. Jokaisen haastattelun aluksi palasimme aiempaan haastatteluun ja Eveliinalla oli mahdollisuus täydentää tarvittaessa kertomaansa. Haastattelujen aluksi myös kysyin hänen ajatuksiaan ja tunteitaan edellistä ja tulevaa haastattelua ajatellen. Palaaminen aiempaan auttoi Eveliinaa myös muistamaan mihin olimme aiemmin jääneet. Eveliina oli tietoinen, että haastattelut nauhoitetaan.

Haastatteluja suunnitellessani otin huomioon Eveliinan toiveet ajankohdasta ja paikasta, joten pidimme haastattelut hänen kotonaan. Tutkijana pidin tuttua ympäristöä hyvänä ideana, jotta haastatteluille saataisiin mahdollisimman turvallinen ja rento tunnelma. Kerroin Eveliinalle haastattelujen alussa, että hän voi missä vaiheessa tahansa keskeyttää haastattelun ja koko tutkielmaan osallistumisen, jos idea ei hänestä tunnu enää hyvältä. Kävimme läpi, että minun roolini, lukuun ottamatta viimeistä haastattelua, on olla kuuntelijana ja hänen kertojana. Koin tämän tärkeäksi myös sen vuoksi, että Eveliina oli minulle ennestään tuttu. Tarkoitukseni oli vaikuttaa haastattelun kulkuun mahdollisimman vähän. Selitin Eveliinalle, miten tutkimuksen tekeminen etenee ja varmistin hänen ymmärtävän, ettei näkökantani hänen elämästään tule välttämättä olemaan samanlainen kuin hänen. Tällainen ajatustapa viittaa Ricoeurin kertomuksen teoriaan, jossa haastateltavan esiyymmärrys muodostaa juonellisen kertomuksen, jonka minä haastattelijana uudelleenymmärrän (Ricoeur 1991b, 188–192; Ricoeur 1992, 114; Kaunismaa & Laitinen 1998, 187). Haastattelut pitivät sisällään vaikeita aiheita, joten selvitimme Eveliinan kanssa hänen asuinkaupunkinsa terveydenhuollon yhteystiedot, jos

hänelle tulee tarve keskustella tapahtuneista ammattihenkilön kanssa. Tutkimuksen tekijänä olin tietoinen, että tutkielman teko voi keskeytyä, mutta olin valmis ottamaan riskin.

Eveliina odotti haastatteluja etukäteen ja hänelle jäi jokaisesta haastattelusta hyvä mieli. Hän kertoi, etteivät haastattelut missään vaiheessa ahdistaneet häntä. Eveliinan mukaan oli puhdistavaa päästä sanomaan asiat ääneen. Myös muissa tutkimuksissa haastateltavat ovat kokeneet hyötyneensä asioiden ääneen sanomisesta (Löyttyniemi 2004, 51). Omien sanojensa mukaan hän olisi ”*lyönyt jarrut kiinni*” jo ennen tutkielman aloittamista, jos hän ei olisi halunnut osallistua. Eveliinan yhtenä motiivina tutkielmaan osallistumiseen oli myös mahdollisuus auttaa muita samassa tilanteessa olleita. Haastattelujen aikana asunnossa ei ollut muita paikalla ja puhelimet olivat äänettömällä koko haastattelun ajan. Ensimmäisen haastattelun alkaessa Eveliina kertoi jännittävänsä tilannetta. Eniten häntä jännitti se, muistaisiko hän kertoa kaiken oleellisen ilman haastattelijan esittämiä kysymyksiä. Hän kertoi pohtineensa haastattelujen jälkeen, että osasiko hän kertoa asiat tarpeeksi yksityiskohtaisesti. Eveliina koki, että viimeinen haastattelu oli tarpeellinen, koska hän pystyi haastattelijan kysymysten avulla avaamaan asioita, joita aiemmin oli jäänyt sanomatta. Hän toivoi saavansa tarvittaessa jotain tukea, jos hänestä tuntuu, ettei pääse kertomuksessaan eteenpäin, tai jos hän hävittää kertomuksensa punaisen langan. Kerroin, että haastattelun on tarkoitus olla hänen kertomuksensa, eikä minun haastattelijana ole tarkoitus esittää väliin kysymyksiä. Sovimme yhdessä, että haastateltava tekee ensimmäisen haastattelun aluksi elämänjanan, johon hän voi merkitä kaikki omasta mielestään merkitykselliset tapahtumat hänen elämässään ja käyttää elämänjanaa apunaan haastattelun aikana. Kekkosen (2004) mukaan elämänjana on haastateltavan itsensä piirtämä kuva oman elämänsä tapahtumista, muistoista ja kokemuksista. Sen lähtökohtana on menneisyys ja se rakentuu kronologisesti tai lineaarisesti pitäen sisällään haastateltavalle tärkeitä elämäntapahtumia. (Kekkonen 2004, 29–30.)

Ensimmäisen haastattelun aikana olin itsekin hieman jännittynyt, mutta tunnelma rentoutui haastattelun edetessä. Koin, että pystyin luomaan haastatteluihin rennon tunnelman olemalla aktiivinen mutta rauhallinen kuuntelija. Siedin ajoittaisia hiljaisia hetkiä hyvin, enkä kokenut tarvetta täyttää hiljaisuutta puheella. Hiljaiset hetket eivät mielestäni olleet

myöskään Eveliinalle hankalia, koska ne olivat pääosin niitä hetkiä, kun hän keräsi ajatuksiaan. Eveliina kertoi itsestään sekä elämästään avoimesti. Kaiken kaikkiaan haastattelut onnistuivat hyvin ja Eveliina oli näkemykseni mukaan rentoutunut ja puhelias. Haastattelut etenivät suunnitelmani pohjalta ja mielestäni kokemattomuuteni haastattelijana ei häirinnyt haastattelujen etenemistä. Viimeinen haastattelu oli haastavin, koska en ollut varma millaisia kysymyksiä haastattelussa olisi hyvä kysyä. Halusin saada kysymyksilläni esiin aineistoa, joka olisi oleellista analyysini kannalta.

Ennen viimeistä haastattelua kuuntelin aiemmat haastattelut läpi ja tein kysymyksiä niistä asioista, jotka olivat jääneet minulle epäselviksi tai joista halusin saada lisää tietoa. Haastattelun alussa muistutin Eveliinaa, että hän voi jättää vastaamatta kysymyksiin, jos ne tuntuvat hankalilta tai liian henkilökohtaisilta. Eveliina vastasi kaikkiin esittämiini kysymyksiin, eikä kokenut niitä liian henkilökohtaisina. Lisäkysymykset liittyivät Eveliinan koulunkäyntiin, kaveri- ja parisuhteisiin, vanhemmuuteen, anoreksiaan sekä tunteisiin, joita hän oli kokenut elämänsä aikana. Haastattelun lopuksi halusin kuulla, millaisena Eveliina näkee tai on nähnyt itsensä elämänsä aikana. Kerroin myös uudelleen, että tutkielma on anonymisoitu ja Eveliina voi halutessaan lukea pro gradu -tutkielman ennen palautusta. Lupasin pitää Eveliinan ajan tasalla tutkielman etenemisen suhteen. Eveliina sanoi, ettei hän pelkää, että joku tunnistaisi hänet tutkielmani kertomuksesta. Hän kertoi, ettei häpeä menneisyyttään ja kantaa asiat ylpeänä. Eveliina toivoi, että tutkielmasta olisi apua muille samojen asioiden kanssa painiville ihmisille. Pohdin, että haastattelutilanteet olisivat varmasti olleet vaikeampi täysin tuntemattoman haastateltavan kanssa. Koen, että tuttuudella oli positiivinen vaikutus haastatteluihin.

Haastatteluiden jälkeen kuuntelin nauhoitukset useaan kertaan ja litteroin aineiston. Litteroin aineiston kokonaisuudessaan, mutta jättäen pois tarpeettomia täytesanoja. Atkinsonin (1998c) mukaan perussääntönä litteroinnissa on, että haastateltavan kertomuksen sanajärjestystä tai merkityksiä ei saa muuttaa, mutta tutkijan on mahdollista muuttaa yksittäisiä sanoja paremmin ymmärrettäväksi, jos haastateltavan on käyttänyt esimerkiksi murre sanoja. (Atkinson 1998c, 3–4.) Neljän haastattelun pituudet vaihtelivat noin tunnista kahteen tuntiin. Yhteensä aineistoa kertyi 5 tuntia 43 minuuttia ja litteroitua

tekstiä yhteensä 76 liuskaa. Litteroin aineiston ”Times new roman” fontilla. Fontin koko oli 12 ja riviväli 1,5.

4.3 NARRATIIVINEN ANALYYSI

Narratiivinen analyysi tulkitsee tarinamuotoista aineistoa. Tulkittava aineisto voi olla suullista, kirjoitettua tai visuaalista. Hyvä narratiivinen analyysi johdattelee lukijaa pohtimaan tekstin syvempiä merkityksiä. (Riessman 2008, 11–13.) Narratiivisessa analyysissä sovelletaan narratiivisen tietämisen tapaa ja aineistoa voidaan käsitellä joko yksityiskohtaisemmin esimerkiksi luokittelun avulla tai laajemmin tuottamalla uusi kertomus aineiston perusteella Tarkoituksena on tuottaa ehjä, juonellinen ja pohjimiltaan fiktiivinen kertomus. (Heikkinen 2010, 149–151.) Tutkijan on tärkeää tiedostaa litteroidessaan aineistoa ja tehdessään analyysiä, että haastateltava antaa itselleen erilaisia rooleja omassa kertomuksessaan (esim. passiivinen ja aktiivinen). Kerrotut roolit ovat haastateltavan verbaalinen tapa ilmaista millaisia identiteettejä hän on omaksunut itselleen. (Riessman 2001, 702.) Kertomuksia voidaan käyttää melko luotettavasti identiteettien analysointiin, mutta on tärkeää myös huomioida kertomuksen ristiriitaisuus tai toisaalta sen ristiriidattomuus (Ropo 2015, 37; 39).

Tutkielman analyysissä oli huomioitava, että saamani tieto perustuu Eveliinan muistitietoon. Muistitieto perustuu haastateltavan tulkintoihin menneisyydestä ja se on luonteeltaan konstruktivistista. Muistitiedon avulla saatava tieto ei pohjaudu totena pidettyihin asioihin vaan siihen, mitä merkityksiä menneisyys saa muisteluhetkellä. Tieto tuotetaan konstruktiona haastateltavan muistellessa menneisyyttä ja rekonstruoidaan tutkimuksessa. (Fingerroos & Haanpää 2006, 28; 32–34.) Tutkielmassani en ole kiinnostunut selvittämään absoluuttisia totuuksia Eveliinan elämästä vaan hänen menneisyydelleen antamia merkityksiä. Tärkeää oli myös kiinnittää huomiota aineiston tulkintaan ja analyysiin, jotta en tutkielmassani toista vain Eveliinan elämäkertaa. Tulkinnan ja analyysin kautta sain tutkielmalleni sen tarvitsemaa tieteellistä otetta. Tulkintoja tehdessä minun täytyi muistaa olla kriittinen tulkintojani kohtaan ja tiedostaa omien kokemusteni merkitys analyysin tuloksiin.

Tutkielman analyysitapa varmistui vasta haastattelujen ja litteroinnin jälkeen. Päädyin tekemään analyysin narratiivisena analyysinä, koska halusin säilyttää tutkielman kerronnallisen luonteen ja se sopi minusta hyvin aineiston analyysitavaksi. Analyysissä loin uuden kokonaisen kertomuksen pienempien tarinoiden avulla. Analyysini kohteena on haastateltavan itselleen tuottamat narratiiviset identiteetit eli kuinka haastateltava ymmärtää elämäänsä ja millaisia merkityksiä hän antaa elämälleen narratiivisten identiteettien avulla. Tarkoitukseni on myös pohtia, ovatko identiteetit muuttuneet matkan varrella. Elämäkerrat syntyvät kuulijan ja kertojan vuorovaikutuksessa (Rimmon-Kenan 2002), joten minun täytyi huomioida analyysissäni, että Eveliinan narratiivinen identiteetti voi vaihdella kuulijasta riippuen. Eveliina halusi haastatteluja tehdessä jakaa elämänsä kronologisesti kolmeen eri osaan, koska hän koki ne omalla tavallaan erillisiksi elämänvaiheiksi. Hän koki, että oli helpompaa jakaa elämä pienempiin osiin ja kertoa elämästä yksi osa kerrallaan. Tämä noudattelee myös universaalia kaavaa, jonka mukaan kertomuksilla on selkeä alku, keskikohta ja loppu (ks. Atkinson 1998). Päädyin pitämään tämän muodon myös analyysissäni, koska se auttaa lukijaa hahmottamaan elämäkerran kokonaisuuden. Tutkielman luotettavuuden kannalta oli tärkeää kunnioittaa haastateltavan omaa näkemystä elämänsä vaiheista.

Aloitin analyysin teon lukemalla haastatteluaineiston useaan kertaan läpi. Tutkimuskysymykseni varmistuivat vasta aineistoon tutustumisen jälkeen ja tämän pohjalta aloin etsiä kertomuksesta Eveliinan tapoja kuvata ja tulkita itseään. Eveliina kuvasi itseään esimerkiksi perheensä rauhanturvaajaksi. Olen aiemmissa opinnäytteissä kokenut analyysin aloittamisen haastavana ja sitä se oli tälläkin kertaa. Minusta tuntui, että löysin identiteettiin liittyviä asioita haastatteluista helposti, mutta olin epävarma teinkö analyysiä oikealla tavalla. Minulla oli tunne, että piti kaivautua vielä pinta syvemmälle. Elämäkerrasta tuli loppuen lopuksi aika selkeästi esiin Eveliinan sisäisen tarinan muodostamia narratiivisia identiteettejä sekä ymmärrys omasta elämästään. Kertomus eteni kronologisesti ja Eveliina teki tulkintoja itsestään haastatteluprosessin aikana, kuten pohtimalla olleensa huonoin oma itsensä suorittajatarinan aikaan. Etäisyyden ottaminen aineistoon onnistui loppuen lopuksi hyvin, koska elämäkerta käsitteli paljon sellaisia asioita, joita en ollut Eveliinasta tiennyt. Kirjoitin analyysin aluksi uuden kokonaisen kertomuksen haastattelujen perusteella. Uusi kertomus noudatti Eveliinan kertomaa elämäkerta, mutta lyhentäen ja jättäen pois joitain tutkielman analyysin kannalta

epäoleellisia yksityiskohtia. Yksityiskohtien poisjättämisen syynä oli myös Eveliinan anonymiteetin säilyttäminen. Tämän jälkeen luin alkuperäistä sekä uutta kertomusta useaan kertaan läpi ja liitin analyysiin teoreettista ymmärrystä. Analyysissä kertomus noudattaa selkeästi universaalia kaavaa, jossa on alku, keskikohta ja loppu (Polkinghorne 1988; Atkinson 1998). Olimme sopineet Eveliinan kanssa, että hän saa tutkielman luettavaksi ennen palautusta, jotta hänellä on ymmärrys, mitä aineistolla on tehty. Pidin myös tärkeänä, että Eveliinalla oli vielä mahdollisuus tutustua ja kommentoida kirjoittamaani sekä tarvittaessa perua osallistumisensa ennen tutkielman palautusta. Eveliinan palaute tutkielmasta oli minulle tärkeää ja se antoi lisäpotkua loppusuoralle. Eveliina kirjoitti näin:

”Olen täysin sanaton, itkeny neljäkymmentä litraa ja huh. Aikamoinen elämä päähenkilöllä. Et olisi voinut hienommin asiaa kuvata ja analysoida. Tuon lukeminen kertoi mulle myös sen, että on muitakin enkä ole ainut elämän haasteiden kanssa. Mutta onneksi kaikki tuo on jo elettyä elämää. Kiitos!!”

4.4 TUTKIELMAN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Narratiivisen tutkimuksen luotettavuus ei perustu väitteisiin tai perusteluihin vaan siihen, saako aineisto lukijan vakuuttuneeksi. Lukijan täytyy pystyä eläytymään aineistoon ja kokemaan se todentuntuksena. (Heikkinen 2010, 154; Denzin & Lincoln 1994, 580.) Heikkisen (2010) mukaan uskottava fiktiivinen tarina on lukijalleen todentuntuinen ja antaa mahdollisuuden nähdä maailman uudessa valossa. Sosiaalisen konstruktionismiin pohjautuvan tutkimuksen luotettavuutta ei voida todentaa perinteisin keinoin, koska tieto ja totuus syntyvät sosiaalisessa, kulttuurisessa ja historiallisessa kontekstissa. (Heikkinen 2010, 155.) Myös Atkinson (2002) pitää narratiivisen aineiston ja kokemusten tulkintaa mutkikkaana, koska tulkinta ja kokemus ovat molemmat relatiivisia käsitteitä. Elämäkerroista tutkija saa subjektiivista ja ainutlaatuista tietoa. Niistä etsitään absoluuttisen totuuden sijaan subjektiivista totuutta ja luotettavuutta. Luotettavuus syntyy, kun kertojan tarina on yhtenäinen. Tutkijan on pyrittävä löytämään omille tulkinnoilleen merkityksiä. (Atkinson 2002, 133.)

Atkinsonin (2002) mukaan elämäkertatutkimusta tehdessä tutkijan täytyy esittää itselleen useita kysymyksiä koskien eettisyyttä. Esimerkiksi kuinka ottaa huomioon, ettei haastateltavan saama hyöty tutkielmasta jää tutkimuksen agendan jalkoihin sekä pystyykö tutkimuksen alkuperäisen tarkoituksen ja lopputuleman pitämään yhtenäisenä? Tutkielmaa tehdessä täytyy myös miettiä, kertooko haastateltava autenttisen totuuden omasta elämästään vai sellaisen, jonka hän luulee tutkijan haluavan kuulla. Myös se, näkeekö haastateltava oman elämänsä ja itsensä selkeästi vai epämääräisesti, vaikuttaa haastattelun lopputulokseen. (Atkinson 2002, 133.) Haastatteluissa otin huomioon, että Eveliinan näkemykset voivat erota omistani. Mietin etukäteen, miten omat reaktioni voivat vaikuttaa hänen kertomukseensa. Minun täytyi olla tietoinen, että non-verbaali viestintäni saattaisi vaikuttaa haastattelun kulkuun. Eveliina kertoi paljon henkilökohtaisia asioita, jotka tekivät hänet haavoittuvaksi tilanteessa. Koin roolini aktiivisena kuuntelijana erittäin tärkeänä Eveliinan kertomuksen kannalta. Aktiivisella kuuntelulla tarkoitan non-verbaalista viestintääni haastatteluissa, joissa Eveliinan kerronta oli pääosassa. Pyrin ilmaisemaan esimerkiksi nyökyttelyllä ja katsekontaktilla, että olen läsnä ja kuuntelen hänen tarinaansa. (ks. Atkinson 1998b, 12–13). Hän kertoi, ettei kokenut haastatteluja missään vaiheessa ahdistaviksi. Luulen, että pystyin luomaan tilanteista turvallisen Eveliinalle sekä toimimaan aktiivisena kuuntelijana.

Eettisyyden korostus on narratiiviselle tutkimukselle ominaista. Tutkimuksen luotettavuus perustuu yleisesti tunnettuihin ja hyväksytyihin eettisiin sääntöihin. (Hänninen 2008, 122–125.) Kerroin aiemmin selventäneeni Eveliinalle, mistä tutkielmassa on kysymys, ja että hän voi missä vaiheessa vain kieltäytyä jatkamasta. Eettiseltä kannalta katsottuna minun oli kuitenkin hyvin hankala tietää, mitä Eveliina tulee haastattelussa kertomaan, joten en voinut aukottomasti tutkielman alussa kertoa mistä tutkimuksessa on kysymys. Narratiivisen haastattelun vuoksi tutkielmani suunta selkeni vasta haastattelujen jälkeen. Tutkielman suunnan varmistuttua kävin Eveliinan kanssa läpi, mihin suuntaan aion tutkielmaani viedä. Sovimme, että hän lukee tutkielman ennen palautusta, jolloin hänellä on vielä mahdollisuus päättää, julkaistaanko tutkielma vai ei. Haasteena oli se, että haastattelut saattaisivat pahimmassa tapauksessa vaikuttaa Eveliinan henkiseen hyvinvointiin tai Eveliina kertoisi vahingossa jotain sellaista, mitä ei olisi halunnut. Oli mahdotonta arvata ennalta millaisia tunteita haastattelu voi synnyttää, mutta haastattelujen jälkeen Eveliina oli positiivisin mielin ja kertoi olevansa iloinen saadessaan jakaa tarinansa

niin, ettei tuntenut minun arvostelevan häntä tai hänen kokemuksiaan. Sovin Eveliinan kanssa, että hän voi missä vaiheessa tahansa keskeyttää tutkielman teon. Eveliinan elämäkerta oli yhtenäinen ja uskottava.

Minun oli tutkijana tarkasteltava tulkintojani ja niille antamiani merkityksiä kriittisesti ja reflektoiden sekä pohtia, kuinka oma esiyymmärrykseni maailmasta ja merkityksistä vaikuttaa tutkimukseni tuloksiin. (ks. Laine 2010, 34.) Tutkielmassani oli tärkeää kiinnittää huomiota ymmärrykseeni tutkittavasta kohteesta. Itsekriittisyys kulki läpi tutkielman teon, jottei aiempi tietoni Eveliinan elämästä vaikuttaisi liikaa tulkintoihini. Eettisyyden kannalta oli myös tärkeää, että haastateltavan henkilöllisyys säilyy salassa. Pysin kertomaan mahdollisimman vähän yksityiskohtia Eveliinasta, jottei häntä tunnistettaisi. Päädyin pitämään Eveliinan nimen, asuinpaikan ja tarkan iän salassa. Eveliina sai itse valita aineiston analyysissä käytettävän nimen, joka on myös tutkielman eettisyyden kannalta tärkeää. En myöskään tarkenna omaa suhdettani Eveliinaan anonymiteetin vuoksi. Haastattelun nauhoitukset ja litteroidun aineiston hävitin saatuani tutkielmani valmiiksi.

Eveliina on minulle ennestään tuttu ja minun oli otettava tämä huomioon haastatteluja tehdessä, analyysissä ja eettisyydessä. Tutkijana minun täytyi pyrkiä olemaan vaikuttamatta ensimmäisten haastattelujen kulkuun. Pohdin myös paljon viimeisessä haastattelussa esittämiäni kysymyksiä, jottei ennakkotietoni ohjanneet haastattelun kulkua. Rakensin kysymykset täysin aiempien haastattelujen pohjalta. Aiempia haastatteluja kuunnellessa pyrin olemaan tietoinen omista ennakkotiedoistani ja oletuksistani haastateltavan suhteen. Koin narratiivisen haastattelun toimivan tutkielmassani parhaiten, koska haastattelijan rooli on olla lähinnä aktiivisena kuuntelijana, jonka oli mahdollista tarvittaessa esittää viimeisessä haastattelussa tarkentavia kysymyksiä. Tuttuus toi mahdollisesti myös rentoutta ja turvaa muuten jännittävään tilanteeseen. Eettiseltä kannalta koen, että mitä vähemmän olin haastattelijana äänessä, sen validimpaa tietoa Eveliina minulle kertoi. Eveliina pyysi minua tekemään tutkielmani hänen elämästään, joten koen, ettei suhteeni häneen vaikuttanut negatiivisesti haastattelusta saatuun aineistoon, vaikka aiheet olivat henkilökohtaisia ja arkaluontoisia.

5 TULOKSET

Tässä osiossa esittelen tutkielmani keskeisimmät tulokset. Olen jakanut Eveliinan elämäkerran kolmeen erilliseen tarinaan, joista syntyy hänen sisäisen tarinansa avulla tuotettu kokonaisuus elämästä sekä narratiivisista identiteeteistä. Sisäinen tarina tarkoittaa yksilön mielessä tapahtuvaa tarinallista prosessia, jonka avulla yksilö voi tulkita elämäntilannettaan ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä määritellä oman identiteettinsä laajemmassa sosiaalisessa kokonaisuudessa. Sen avulla yksilö hahmottaa tapahtumien syitä ja seurauksia, mahdollisuuksia ja uhkia sekä arvottaa eri elämäntilanteiden ja tapahtumien tärkeyttä. Sisäinen tarina ilmenee ja myös rakentuu vuorovaikutuksessa. (Hänninen 2002, 20–22.) Tutkielmassani Eveliinan sisäinen tarina sekä narratiiviset identiteetit rakentuvat tutkijan ja tutkittavan välisessä vuorovaikutuksessa. Narratiiviset identiteetit ovat muuttuvia ja yksilöllä voi olla useampi narratiivinen identiteetti samaan aikaan. (Ropo 2015, 38.) Ne eivät ole yksilön pysyvä ominaisuus tai piirre vaan aikaan ja paikkaan sidottuja kronologisesti eteneviä kertomuksia sekä tulkintoja yksilön elämästä sekä itseensä liittämistä merkityksistä. (Rimmon-Kenan 2002, 12.)

Eveliinan narratiiviset identiteetit vaihtelivat eri elämän vaiheissa ja tarinoissa. Rauhanturvaajatarina kertoo Eveliinan elämästä hänen ollessa alle 16-vuotias, suorittajatarina alkaa peruskoulun päätyttyä ja selviytyjätarina käsittelee Eveliinan lähimenneisyyttä. Näillä jaotteluilla olen kunnioittanut Eveliinan omaa kertomusta ja hänen näkemystä elämän erilaisista vaiheista. Perinteisesti elämä nähdään lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden jatkumona, joissa yksilö on mieleltään ja ruumiiltaan erilainen. Usein kulttuuri sekä historiallinen aika määrittävät millaisen mallin mukaisesti elämää kuljetaan. Jokainen näistä vaiheista kuitenkin pitää sisällään erilaisia elämäntapahtumia, jotka muovaavat siirtymistä vaiheesta toiseen yksilöllisesti. Perinteinen elämänvaiheistus pitää myös sisällään ajatuksen normaalista ja kyseenalaistaa vaiheista poikkeavia. (Sankari & Jyrkämä 2001, 19–21.)

Analyysissäni olen hyödyntänyt muun muassa Giddensin (1991), Hännisen (2002), Aron (1996) sekä Gergenin (2009) käsitteitä. Jokaisen tarinan alussa olen hyödyntänyt Gergenin (2009) perustarinamalleja. Gergenin (2009, 39–40) mukaan tarinan merkityksellisyys

syntyy siitä, millä tavoin tarina päättyy. Perustarinamallit voidaan jakaa positiiviseen (progressiivinen/nouseva) ja negatiiviseen (regressiivinen/laskeva) lopputulemaan. Tarinat eivät yleensä ole puhtaasti progressiivisia tai regressiivisiä ja tarjolla on myös muita tarinamalleja. Kaksi ensimmäistä tarinaa ovat tarinamalliltaan regressiivisiä eli laskevia tarinoita, jotka kulkevat kohti negatiivista ja epämieluisia lopputulemaa, mutta kolmas tarina ei pääty perustarinamallien mukaisesti vaan on sankaritarina (heroic saga narrative), jossa useiden elämän ylä- ja alamäkien jälkeen selviydytään voittajaksi. Giddensin (1991) identiteettikäsitystä ja perusluottamusta on hyödynnetty analyysini ensimmäisessä lapsuuteen liittyvässä rauhanturvaajatarinassa. Hännisen (2002) kulttuurisen tarinamallin käsitettä on hyödynnetty nuoruuteen sekä itsenäistymiseen liittyvässä suorittajatarinassa. Kolmannessa selviytyjätarinassa olen käyttänyt Aron (1996) minän aspekteja kuvaamaan Eveliinan subjektiivista käsitystä itsestään. Analyysini kannalta oleellinen käsite on myös Hännisen (2002) sisäisen tarinan käsite, joka esiintyy jokaisessa tarinassa.

5.1 RAUHANTURVAAJA

Eveliina kertoo elämästään kronologisesti aloittaen kertomuksensa ensimmäisistä lapsuuden muistikuvistaan. Hänen ensimmäisen tarinansa olen nimennyt rauhanturvaajaksi, koska Eveliina joutui olemaan vanhempien riitojen välissä jo lapsena ja tarinan lopussa hän kuvaa itseään perheen rauhanturvaajaksi. Eveliina yritti ehkäistä riitojen syntymistä peittelemällä asioita sekä lopettamaan alkaneet riidat omalla toiminnallaan. Ensimmäinen tarina käsittelee Eveliinan elämää ennen peruskoulun päättymistä. Se on tarinamalliltaan regressiivinen eli laskeva tarina, joka kulkee kohti negatiivista lopputulemaa (Gergen 2009, 39). Perheen tilanne kehittyy tarinassa koko ajan huonompaan suuntaan, vaikka Eveliinan lapsuus ja nuoruus vuosien varrelle mahtuu myös yksittäisiä hyviä hetkiä. Lapsuudessa ja nuoruudessa Eveliinan elämään vaikuttivat vahvasti isän runsas alkoholin käyttö, äidin sairastuminen sekä Eveliinan oma syömishäiriö. Eveliinan muutto pois lapsuuden kodista päättää ensimmäisen tarinan.

5.1.1 ISÄN TYTTÖ

Eveliinan ensimmäiset muistot ja muistikuvat liittyivät aikaan, jolloin hän oli neljävuotias. Hänen vanhempansa olivat eronneet ja se oli Eveliinan elämän ensimmäinen suuri muutos. Isä oli löytänyt elämäänsä uuden kumppanin ja Eveliinan tunteet uudesta ihmisestä olivat ristiriitaiset. Hän tunsi pahaa mieltä äitinsä vuoksi ja vihasi isän uutta kumppania.

”Mä olin jotenkin hirveen kiinni meidän iskässä...iskä oli tavallaan ollu se, joka on niinku ollu mun kaa kotona paljon enemmän ku äiti...mä roikuin meidän iskässä ihan niinku fyysisestikin kiinni.”

Eveliina toi tarinassaan esille olleensa hyvin läheinen isänsä kanssa ja hän koki olevansa isän seurustelusuhteen sabotoija, koska ei antanut uuden naisen tulla isän lähelle. Eron aikana Eveliina ja äiti muuttivat hetkeksi asumaan isovanhempien luokse. Isovanhemmat olivat tiiviisti mukana Eveliinan kasvatuksessa, koska äiti oli aina töissä ja menossa. Eveliina koki isovanhempien kodin turvalliseksi muuten epävarmassa tilanteessa. Pian isä kuitenkin erosi ja palasi äidin kanssa takaisin yhteen. Eveliinan toiveet onnellisesta perheestä heräsivät. Vanhempien yhteen palaamisen jälkeen arki oli hetken aikaa tasaista. Esikoulun alkaessa isä alkoi käydä saunailloissa ja he olivat äidin kanssa kahdestaan kotona. Eveliina ei ollut koskaan kokenut, että isä olisi ollut aggressiivinen alkoholia juodessa, mutta hän alkoi pelätä iltoja, jolloin tiesi isän olevan juhlimassa. Hän ei pelännyt isää, mutta pelkäsi humalaista isää.

”Yht’äkkiä tuli tuli hirvee trauma jostakin, joka aiheutti sen, että kun meidän iskä oli juomassa niin mä olin ihan hysterinen yöllä. Mä pakotin meidän äitin mun viereen, ovi kiinni ja tuoli oven eteen...mä en tiedä mistä se johtu, koska mitään ei ollu koskaan sattunu...sellasta mikä ois mulle jääny mieleen.”

Eveliina kertoo lähteneensä joskus äidin kanssa isovanhempien luo, kun isä oli poissa. Noina iltoina äiti kielsi Eveliinaa kertomasta isälle, missä he ovat yötä ja suuttui, jos Eveliina vahingossa kertoi. Tämä aiheutti Eveliinassa ristiriitaisia tunteita, koska hän oli hyvin kiinni isässä, eikä nähnyt tätä uhkaavana. Eveliinan vanhemmilla oli myös hyviä hetkiä ja he matkustelivat yhdessä. Eveliina jäi noiden matkojen ajaksi hoitoon sukulaisten luo. Vanhempien yhteiset matkat aiheuttivat Eveliinassa vihan tunteita ja hän koki, että äiti vie isän häneltä. Ikävä tuntui jopa fyysisinä oireina. Eveliina ajatteli ikävän johtuvan siitä, että hän oli tullut isän kanssa läheiseksi, koska äiti oli harvoin läsnä. Isä hoiti arjen pyörittämisen ja heistä tuli tiimi.

”...menettämisen pelko tai joku semmonen se oli...mä en ikävöiny meidän äitiä yhtään...mä muistan mä oon huutanu ja raivonnu meidän äitille hulluna siitä, että sä oot ihan idiootti, kun sä viet isän mukanas ja mä tiään, että se aiheutti meidän äitissä katkeruutta et mä olin niin kiinni meidän iskässä mutta se johtu taas siitä et meidän äiti ei ollu koskaan kotona...se on jotenkin outoo, että mikä ajaa siihen tilanteeseen et ihminen jota sä tavallaan pelkää jossain tilanteissa on sulle kuitenkin se, jossa sä roikut ihan 24/7.”

Isän juomisesta huolimatta Eveliina koki tarvetta olla isässä kiinni ja pohti tarinassaan olleensa ”omalla tavallaan” turvassa. Eveliina ajatteli tiiviin suhteen isään auttaneen heitä molempia. Isän lisääntyvä juominen aiheutti jopa päivittäin riitoja kotona. Isä ja äiti huusivat toisilleen ja alle kouluikäinen Eveliina toimi vanhempien erotuomarina. Hän yritti käyttää hyväksi sitä, että itki ja liimautui riitatilanteissa isään, jotta saisi riidan loppumaan. Näissä tilanteissa Eveliinalle usein huudettiin: ”Mene pois!” ja ”Älä viiti nyt sinäkin vinkua siinä!”. Riitojen lopputuloksena Eveliina jäi yksin, kun äiti joko poistui kotoa tai lukkiutui makuuhuoneeseen ja isä jatkoi juomista. Muutaman kerran vanhempien väliset riidat olivat fyysisiä. Ennen ensimmäisen luokan aloittamista Eveliina kuitenkin kertoi perheen tilanteen olleen hetkellisesti seesteisempi ja vanhemmat päättivät ostaa asunnon. Eveliinan haaveena oli asua omakotitalossa ja hän koki pettymyksen, kun vanhemmat ostivat rivitalon.

”mä olin hirveen katkera et niillä oli omakotitalot ja ne söi perheen kesken yhdessä, niillä oli omat pihat ja mä näin visuaalisesti, kun mä laukkaan kultaisen noutajan kanssa omakotitalon takapihalla, pelaan jalkapalloa isän kanssa ja isä grillaa ja sit me ostetaan tollanen läävä...rempattiin ja muutettiin... ja ehkä mä sit sopeuduin.”

Eveliinan tarinaa voi jäsentää Hännisen (2002) esittämien kulttuuristen tarinamallien mukaisesti. Kulttuurisilla tarinamalleilla Hänninen tarkoittaa kulttuurille tyypillisiä tarinoita, jotka siirtyvät yksilöltä toiselle kertomusten muodossa. Yksilöt omaksuvat itselleen tietoisesti tai tiedostamatta ne kulttuuriset tarinamallit, jotka he kokevat omakseen. (Hänninen 2002, 52–53.) Eveliina oli sisäistänyt tietoisesti tai tiedostamattaan kulttuurilleen ominaisia tarinoita siitä, millainen perheen tulisi olla. Eveliinan ajatuksissa perheidylliin kuului perhe, koira ja omakotitalo. Hänelle oli syntynyt mielikuva, että tuon perheidylliin mukaisesti eläminen toisi onnellisuutta. Vanhemmat päätyivät kuitenkin ostamaan rivitaloasunnon, joka ei sopinut Eveliinan näkemukseen idyllisestä perhe-elämästä. Hän haluaisi olla osa omaksumaansa kulttuurista tarinamallia, eikä kokenut omakseen perheensä ratkaisua ostaa ”läävä” omakotitalon sijaan. Vanhempien ratkaisu sai Eveliinan tuntemaan katkeruutta niitä kohtaan, jotka elivät hänen perheidylliinsä mukaisesti. Eveliina pohti tarinassaan kuitenkin sopeutuneensa vanhempien ratkaisuun.

5.1.2 VANHEMPIEN HAASTEET

Vanhempien väliset riidat ja isän juominen vaikuttivat ala-asteikäisen Eveliinan itsetuntoon. Eveliina kertoo tarinassaan olleensa arka ja pelokas uusissa tilanteissa ja ensimmäinen vuosi koulussa oli hankala. Vanhemmat olivat myös yrittäneet saada häntä harrastuksiin tuloksetta. Hän pohti kotona olevan tilanteen sekä ainoana lapsena olemisen vaikuttaneen siihen, että hän oli omien sanojensa mukaan sosiaalisesti pienessä ”tuubissa”. Koulu kuitenkin alkoi sujua ala-asteella, mutta isän juominen lisääntyi entisestään. Eveliina kertoi tarinassa oppineensa elämään isän juomisen kanssa ja hän ”suoritti” epämurkavat tilanteet. Enää isä ei ollut pelottava, mutta Eveliinaa harmitti, kun isä joi. Ruoan laitton jälkeen isä istui aina samaan sohvan nurkkaan katsomaan sotaelokuvia ja naukkailemaan viskiä. Isän alkoholin käyttö alkoi selvästi vaikuttaa vanhempien väleihin ja Eveliina toivoi,

että isä voisi lopettaa. Eveliina kyseenalaisti tarinassaan isänsä rakkauden, koska isä ei suostunut lopettamaan juomista, vaikka hän itkien ja huutaen sitä pyysi. Eveliinan reagoi isän juomiseen vahvasti ja ikäistään kypsemmin.

”Oon oikeesti siis sydän verellä tuskana niinku itkeny polvillani olohuoneen lattialla ja huutanu meidän iskälle, että jos sun oma lapsi kärsii näin paljon niin mikset sä nää et sun pitää lopettaa. Mietin vaan että mikä ihmisessä on pilalla et etkö sä rakasta mua niin paljon et sä oisin valmis lopettamaan mun takia...koin itteni sillä tavalla en minkään arvoseks.”

Eveliinan isä ei kuitenkaan kokenut tarvetta lopettaa alkoholin käyttöä, koska hänen mielestä mitään ongelmaa ei ollut. Joskus isä oli luvannut lopettaa, mutta hän ei ikinä pitänyt sanaansa. Eveliinan paha olo purkautui itkuna ja turhautumisena tilanteeseen. Hän koki, ettei hänen tunteillaan tai sanomisillaan ollut mitään merkitystä ja se teki arasta työstä entistä epävarmemman. Äidin ollessa paljon poissa Eveliina turvautui isovanhempiin, joiden luona he olivat äidin kanssa asuneet aiemmin. Eveliina oli paljon isovanhempien luona ja vietti kesäisin aikaa serkkujen kanssa, mutta sielläkin haasteena oli isoisan juominen. Serkkujen ainoa mielikuva humalaisesta aikuisesta oli aggressiivisesti käyttäytyvä isoisa. Häntä hävetti isän alkoholismi ja hän joutui selittämään serkuille, ettei isä ole humalassa aggressiivinen. Eveliinasta tuntui, että joutui puolustelemaan isäänsä ja hän seurasi aina sivusilmällä sitä, kuinka humalassa isä oli. Jos isä oli liian humalassa, ei Eveliina tuonut kavereitaan kylään. Eveliinalla oli tuohon aikaan yksi ainut kaveri, jonka hän pystyi tuomaan kotiin ilman, että isää tarvitsi hävetä. Hänen ei tarvinnut selittää mitään, koska kaverin perheessä oli samanlainen tilanne.

Eveliinan elämään tuli uusia vaikeuksia, kun hänen äidillään todettiin rintasyöpä. Hän muistaa olleensa tuolloin noin kymmenen. Vanhemmat keskittyivät riitelemään siitä, että isän täytyy lopettaa juominen ja kukaan ei huolehtinut siitä, miltä Eveliinasta tuntui. Eveliina joutui lohduttamaan isoäitiään ja ymmärsi silloin, että äiti taitaa olla todella sairas. Äidin syöpä sai Eveliinan tuntemaan, että unelma perheestä, omakotitalosta ja koirasta

murenee. Eveliina kertoi tarinassaan hänen lapsuutensa loppuneen jo varhain, mutta äidin rintasyövän jälkeen hänen lapsuuden huolettomuudestaan ei ollut enää mitään jäljellä.

”mullahan loppu se lapsuus jo siinä vaiheessa, kun mä olin siellä riitojen välissä. Nyt se oli niinku se viimeinen. Ihan siis kaikki huolettomuus hävis.”

Eveliina kuvasi tarinassaan itseään perheen huolehtijaksi. Kun isä jatkoi juomista ja äiti sairasti, joutui Eveliina huolehtimaan siitä, että molemmat vanhemmat ja mummo jaksavat vaikeuksien keskellä. Hän myös yritti huolehtia, ettei vanhempien välille syntyisi riitaa. Eveliina koki taas olevansa yksin ja hän oli katkera siitä, ettei saanut elää samanlaista lapsuutta kuin kaverit. Hän olisi halunnut elää huoletonta elämää. Eveliina kertoi tarinassaan, että huolettomia hetkiäkin oli, mutta niitä varjosti pelko, että joku *”vetää kännin ja tappelee”*. Kotona oli jatkuvasti kireä tunnelma ja yhtenä iltana riita kärjistyi niin pahaksi, että isä otti äitiä kurkusta kiinni ja nosti tämän seinälle. Eveliina oli taas kerran vanhempien riidan välissä. Eveliina mietti tilanteen jälkeen, että miksi he eivät voi olla kuin normaali perhe.

”Mä mietin, että jos en ois ollu kotona niin oisko käyny pahasti...että se menee niin pahaks se konflikti et jos mä en oo välissä tavallaan uhraamassa itteeni siinä tilanteessa...että tehkää mulle mielummin jotain kun toisillenne...niin miten ne hommat niinku päättyy...ja siks mä roikuin siellä aina.”

Vanhempien fyysiseksi edenneen riidan jälkeen Eveliina alkoi viettää aikaa enemmän kotona, eikä hän antanut vanhempiensa olla hetkeäkään kahdestaan. Eveliina oli riitojen välissä, koska pelkäsi jotain paha tapahtuvan, jos hän ei ole paikalla. Eveliinan ollessa kuudennella luokalla hänen äitinsä parantui syövästä ja lähti matkustelemaan. Eveliina koki äidin lähteneen isää karkuun ja unohtaneen hänen henkisen hyvinvointinsa. Äidin sairastumisesta keskusteltiin Eveliinan kanssa vain pintapuolisesti. Eveliina jäi taas isän kanssa kahdestaan kotiin ja huolehti, että isä pysyy arjessa kiinni ja pääsee aamuisin töihin. Isää ei kiinnostanut enää Eveliinan asiat, eikä Eveliina saanut kontaktia häneen. Eveliinalla

ei ollut ikävä äitiä, sillä hän tiesi äidin pärjäävän, mutta hän joutui 12-vuotiaana olemaan isälle tuki ja kuuntelija. Hän yritti edelleen saada isän lopettamaan alkoholin käytön esimerkiksi antamalla Anonyymien Alkoholistien puhelinnumeron sekä pyytämällä isää menemään vieroitukseen. Eveliina itki isälle, että hänen pitää tulla kuntoon, jotta heidän perheensä ei menisi rikki. Vanhemmat olivat kieltäneet puhumasta perheen vaikeuksista ulkopuolisille ja Eveliina epäili, ettei häntä olisi kukaan uskonutkaan. Eveliina ei enää kertonut äidillekään isän tilanteesta ja salasi mitä kotona tapahtuu, koska vanhemmat olisivat taas riidelleet. Eveliina oli ikäänsä nähden vastuussa paljosta ja hänestä oli epäilemättä, että äiti oli jättänyt hänet yksin pelastamaan isän.

Lapsen ottama vastuu esiintyy myös Itäpuiston (2005) vanhemman alkoholinkäyttöön liittyvässä tutkimuksessa. Itäpuisto (2005) on tutkinut alkoholiongelmaisen vanhemman kanssa elettyä lapsuutta ja hänen aineistonsa perusteella lapset joutuivat Eveliinan tavoin usein toimimaan joko sisarustensa tai vanhempiensa hoitajana. Lapsen vastuu perheen jäsenten hoitajana näkyy Itäpuiston (2005) mukaan myös muussa alkoholiongelmaisia käsittelevässä kirjallisuudessa. Tutkimuksessa lapset pyrkivät myös suojelemaan selvää vanhempaa, piilottelemaan alkoholiongelmaisen vanhemman jälkiä sekä peittelemään tai selittelemään juopuneen vanhemman käytöstä kodin ulkopuolella. Kukaan tutkimukseen osallistuneista ei ollut onnistunut vähentämään vanhemman juomista yksin ja osa heistä oli myös kokenut kyvyttömyyttä ja voimattomuutta vanhemman kieltäessä alkoholiongelmansa. (Itäpuisto 2005, 103; 106–109.) Isän alkoholin käytön peittely ja ulkopuolisille selittely näkyi myös Eveliinan tarinassa. Eveliinan voimattomuuden tunteet näkyivät turhautumisena ja itkuna Eveliinan yrittäessä saada isänsä lopettamaan alkoholin käytön. Eveliinan useista yrityksistä huolimatta isä jatkoi juomista.

5.1.3 SYÖMISHÄIRIÖ

Ylä-asteen alkaessa perheen haasteet alkoivat näkyä myös Eveliinan fyysisessä hyvinvoinnissa. Eveliina alkoi kontrolloida syömistään ja pohti tarinassaan sen johtuneen mahdollisesti siitä, että hän halusi alitajuisesti jonkun huolehtivan välillä hänestä. Eveliina toivoi elämän muuttuvan paremmaksi hänen pitkäaikaisen haaveen toteuduttua. Hänen vanhempansa ostivat vihdoinkin omakotitalon ja Eveliinan toiveet idyllisestä perhe-elämästä

heräsivät. Pian kuitenkin vanhemmat nukkuivat jo eri huoneissa ja äiti oli paljon poissa kotoa. Eveliina aloitti alkoholin käytön ja tupakan polttamisen seitsemännen luokan alussa. Hänelle se oli normaalia, koska kotonakin tehtiin niin. Eveliina jäi kiinni alkoholin käytöstä isälleen ja isä itkien toivoi, ettei Eveliina sekaantuisi alkoholiin.

”Se pistää mut mun huoneeseen istumaan ja rupee itkee ja sanoo, että älä ikinä sotkeennu tähän aineeseen...meidän äiti ei taas paljoo lotkauttanu se oli taas jossain...”

Eveliina ajatteli isän olevan tekopyhä itkiessään, koska hän on joutunut koko elämänsä seuraamaan isän juomista. Keskustelu päättyi siihen, että Eveliina lohdutti isäänsä. Eveliina kertoi tarinassaan jatkaneensa alkoholin käyttöä isän pyynnöistä huolimatta. Yläasteella tuli ongelmia kaveriporukan kanssa, koska Eveliinaa hävetti myöntää, mitä heidän kotonaan oikeasti tapahtuu. Eveliinan perhe oli hyvässä maineessa paikkakunnalla ja kukaan ei tiennyt mitä kodin seinien sisällä tapahtui. Kaverit haukkuivat Eveliinaa rikkaaksi lellipennuksi ja Eveliinalla oli käsitys, etteivät kaverit pitäneet häntä minään. Eveliina häpesi perhettään, eikä koskaan puolustanut itseään kavereille. Hänestä oli helpompaa, että ihmiset ajattelivat heillä olevan kaikki hyvin. Eveliinasta oli myös epäreilua, että kavereilla ei ollut huolia elämässä ja osa kaverisuhteista päättyikin tämä vuoksi.

Perheen kulissien ylläpitoa voi tarkastella Hännisen (2002) esittelemän toimijaminän eli toimijaidentiteetin käsitteen avulla. Toimijaminät ovat yksi monista erilaisista sisäisen tarinan avulla määritellyistä identiteetin tasoista. Ne suuntautuvat ulkomaailmaan ja ne vaihtelevat yksilön tarpeen mukaan. Toimijaminät voivat olla toisinaan ristiriidassa keskenään ja niistä luovutaan, kun tarvetta jollekin tietylle toimijaminälle ei enää ole. Refleksiivisyys auttaa yksilön toimijaminää ja moraalista identiteettiä eli ideaalista minää toiminaan sopusoinnussa, sekä säilyttämään itsekunnioituksen tilanteissa, jossa moraalista identiteetistä poiketaan. (Hänninen 2002, 61.) Eveliinalla oli kaveripiirissä ja kaveripiirin ulkopuolella erilaiset ja toisilleen ristiriitaiset toimijaminät ja hän joutui reflektoimaan omaa tarinaansa, jotta pystyisi säilyttämään sopusoinnun sekä

itsekunnioituksensa. Eveliina ei nähnyt itseään lellittyinä tai rikkaana, vaan hajuttomana ja mauttomana ihmisenä, jolla on elämässään huolia. Eveliina ei kokenut kodin ulkopuolella esiintynyttä lellityn tytön toimijaminää omakseen, mutta antoi kavereiden ajatella niin, koska se auttoi Eveliinaa pitämään kotona tapahtuvat asiat salassa.

”...että mä oon vähän semmonen mitätön enkä niinku oikeestaan kavereidenkaan mielestä niinku mitään...ihan tosi semmonen hajuton ja mauton ihminen...”

Pitkään jatkunut perheen kulissien ylläpito purkautui Eveliinan sairastumisena syömishäiriöön. Psykkinen ja fyysinen pahoinvointi aiheutui huonosta itsetunnosta sekä perheen tilanteesta. Eveliina kuvasi itseään sisäisen tarinansa avulla huonoksi ja rumaksi ihmiseksi. Hänen oli edelleen hankalaa olla uusissa tilanteissa ja tavata uusia ihmisiä. Eveliina inhosi itseään ja halusi kerrankin jonkun huolehtivan hänestä. Eveliina pohti sisäisen tarinan avulla perheen tilannetta ja koki, että äiti olisi voinut olla enemmän kotona ja isä lopettaa juomisen. Hänelle ei annettu mahdollisuutta olla heikko, eikä hän saanut ”romahtaa”. Vanhemmat sanoivat aina, että kyllä Eveliina pärjää. Eveliinaa hävetti sairastua ja hän yritti peittää sairauden kavereilta. Kotona Eveliina halusi sairauden näkyvän, jotta isä alkaisi vihdoon huolehtia hänestä. Isä kuitenkin jatkoi juomista, eivätkä vanhemmat huomanneet sairastumista ennen kuin koulun terveydenhoitaja oli laittanut lähetteen psykologille ja ravintoneuvojalle.

”mulle ei anneta sitä mahdollisuutta, että sun ei tarvii pärjätä anna mä huolehdiin...mä olin oikeesti tosi sairas sen mun syömisen kanssa...saatoin olla päivän syömättä...et nyt on sun vuoro huolehtia musta...ei...se sama itkuvirsi jatku joka viikko et lopeta se juominen et näätkö mitä sä teet mulle...sit mä huudan sille et etkö sä rakasta mua...”

Ainoa perheen ulkopuolinen ihminen, joka tiesi mitä perheessä tapahtui, oli Eveliinan poikaystävä. Eveliina koki poikaystävän olevan ainut, joka hyväksyi hänet sellaisena kuin hän oli. Hän ei ollut enää yksin. Viikonloput olivat Eveliinalla aina haastavia ja hän oli

onnellinen aina, kun isä ja äiti eivät olleet kotona. Eveliina sai viettää rauhassa aikaa poikaystävänsä kanssa, mutta toisaalta hän pelkäsi isänsä puolesta ja kyseenalaisti äidin ratkaisua jättää isä hänen vastuulleen.

”Ahaa, vittu viikonloppu. Tuo yks vetää tuolla keittoon sen minkä kerkee ja sä jätät ton mulle...en mä koskaan näin suoraan sitä sanonu, koska pidin suojamuuria iskälle...olin niin onnellinen, kun iskä lähtee mökille, vaikka mä pelkäsin, että sille sattuu jotai...se alkoholismi alko olemaan jo sellasta et mä pelkäsin et se satuttaa itteesä tai sammuu ja tukehtuu...”

Eveliina päätti, että yläasteen jälkeen hän aikoo hakea kouluun toiselle paikkakunnalle. Eveliinaa mietitytti kuitenkin isän tilanne, koska äiti oli sanonut eroavansa isästä Eveliinan muuttaessa kotoa pois. Vanhemmat olivat perustelleet yhdessä oloa sillä, että he olivat ajatelleet Eveliinan parasta. Eveliinaa harmitti, ettei äiti ollut tehnyt ratkaisua aiemmin, koska hän olisi ehkä ehtinyt saamaan isän tilanteen paremmaksi ennen omaan asuntoon muuttoa. Eveliina pelkäsi mitä tapahtuisi, kun kukaan ei olisi enää huolehtimassa isästä. Eveliinan tarinassa esiintyi erilaisia selviytymiskeinoja, joilla hän pyrki lopettamaan isän juomisen. Eveliinan käyttämät selviytymiskeinot ovat samoja kuin Hännisen (2004, 107–108) esittelemät alkoholiongelmaisen läheisen selviytymiskeinot (ongelmasta eroon pääseminen, kulussien ylläpito ja tilanteesta irrottautuminen). Eveliina oli yrittänyt päästä isän alkoholiongelmasta eroon etsimällä tietoa erilaisista hoitomuodoista ja vetoamalla isän tunteisiin sekä pitänyt perheen kulisseja yllä piilottelemalla ongelmia. Eveliinan aiemmat selviytymiskeinot osoittautuivat toimimattomiksi, joten muutto uuteen kaupunkiin oli ainoa keino irrottautua isän alkoholiongelmasta ja perheen vaikeasta tilanteesta edes hetkellisesti.

”Mä oisin ehtiny fiksata ton isjän tilanteen kuntoon et mä voisinkin lähteä hyvillä mielin...Kaikki aina väittää, että ne aatteli mua mut eihän ne aatellu ku ihteensä. Mut se oli helppo sanoa meidän sukulaisille et me ei haluttu meidän lapselle rikkinäistä kotia...niinku me haluttiin sellanen koti, että se on rauhanturvaaja koko sen teini-iän.”

Eveliina koki itsensä perheen ”*rauhanturvaajaksi*”. Hän pääsi haluamaansa kouluun ja isä näytti tuntevan jotain ensimmäistä kertaa pitkään aikaan. Eveliina kertoi tarinassaan, että isää pelotti, vaikka hän oli onnellinen Eveliinan puolesta. Päästessään uuteen omaan asuntoonsa Eveliina romahti ja itki omien sanojensa mukaan kymmenen vuoden edestä. Eveliinaa alkoi epäilyttää, että oliko virhe muuttaa pois kotoa 16-vuotiaana. Hän kuitenkin vakuutteli itselleen olevansa niin sisukas, että hän selviäisi tästäkin. Eveliina ei kuitenkaan koskaan päässyt eroon lapsuudessa koetuista traumaattisista tilanteista, ahdistuksesta tai ikävästä. Ikävä oli vaikein asia yksin asuessa, koska se oli tuttu tunne jo lapsuudesta saakka. Eveliinaa mietitytti paljon isän tilanne ja hän halusi saada asiat kuntoon.

5.1.4 PERUSLUOTTAMUS JA IDENTITEETIT

Eveliinan rauhanturvaajatarinan narratiivista identiteettiä leimaa epävarmuus ja suuri ikäänsä nähden suuri vastuu omasta elämästä sekä perheestään. Lapsuudessa koettu epävarmuus ja vastuu vaikuttivat Eveliinan perusluottamukseen. Giddensin (1991) mukaan lapsena syntyvä perusluottamus rakentaa pohjaa myöhemmin kehittyvälle ontologiselle luottamukselle, joka kantaa ihmiset muutosten ja vaikeuksien yli. Perusluottamus syntyy lapsen ja vanhemman välisessä rakastavassa vuorovaikutuksessa sekä rutiinien ja luovuuden avulla. Luovuus tarkoittaa tässä tapauksessa yksilön kykyä ajatella innovatiivisesti ja luoda mielikuvia tulevaisuuden tapahtumista. Luottamus auttaa kohtaamaan tulevaisuuden, josta ei ole varmuutta. Perusluottamus on välttämätöntä minäidentiteetin positiiviselle kehitykselle. Minäidentiteetin syntymiseen vaikuttavat yksilön omat valinnat sekä erilaiset kulttuuriset mallit. Kulttuuristen mallien ja minäidentiteetin ristiriitaisuus voi aiheuttaa haasteita yksilön identiteetin kehittymiselle. Lapsena koettu luottamus auttaa yksilöä säilyttämään toivon ja luottamuksen tulevaisuuden suhteen sekä kohtaamaan tulevaisuuden uhat. Perusluottamus toimii kuin henkisenä tukena. (Giddens 1991, 38–41; 52–54.)

Eveliinan lapsuudessa tapahtui paljon muutoksia, jotka aiheuttivat hänelle turvattomuuden tunteita. Eveliina joutui vanhempiansa parisuhteen haasteiden vuoksi muuttamaan useampaan kertaan. Jatkuva elämäntilanteiden muuttuminen ei antanut tilaa samanlaisina säilyville rutiineille, jotka ovat tärkeitä perusluottamuksen syntymisen kannalta. Eveliinan

äiti oli paljon poissa kotoa, joten Eveliina tarrautui henkisesti isään ja pelkäsi menettävänsä tämän. Vanhempien ollessa kotona Eveliina joutui olemaan vanhempien riitojen välissä ja jäi riitojen jälkeen usein yksin. Riitojen ja yksin jäämisen aiheuttamat turvattomuuden tunteet tekivät Eveliinasta aran lapsen, joka koki lyhyenkin eron isästä fyysisinä oireina ja ikävänä. Turvattomuuden tunteet vaikuttivat Eveliinan narratiivisten identiteettien kehittymiseen. Rauhanturvaajatarinassa Eveliina rakensi narratiivista identiteettiään oman sisäisen tarinansa avulla. Sisäinen tarina sisältää myös Eveliinan kokemuksen siitä, kuinka muiden ihmisten näkemykset hänestä erosivat hänen omistaan. Alle kouluikäisenä Eveliina kuvasi olleensa arka ”*isän tyttö*”, joka huolehti jo varhaislapsuudessa perheestään. Hän pyrki olemaan isänsä pelastaja ja teki kaikkensa, jotta isä raitistuisi.

Eveliina näki ideaalin elämän Sankarin ja Jyrkämän (2001) tapaan perinteisesti etenevänä ja kulttuurin määrittämänä, jossa normaalista poikkeavaa elämänvaiheistusta kyseenalaistetaan. (Sankari & Jyrkämä 2001, 19–21.) Perinteisesti etenevä ja kulttuurin määrittämä elämänvaiheistus tarkoittaa tässä tilannetta, jossa vanhemmat varmistavat, että lapsi saa elää normaalin huolettoman lapsuuden. Eveliina koki huolettoman lapsuutensa loppuneen jo varhain ja piti perheen tilannetta normaalista poikkeava. Hän koki lapsuudessaan ja nuoruudessaan myös häpeän, ahdistuksen ja pelon tunteita, jotka ovat Takalan ja Ilvan (2012) kirjoittamassa artikkelissa esitetty vanhemman alkoholinkäytön yleisimmiksi haittavaikutuksiksi. Artikkeliki käsittelee tutkimusta, jossa on selvitetty nuoren kokemia haittoja vanhemman alkoholinkäyttöön liittyen. Artikkelissa mainittiin nuorille aiheutuvan haittaa lisäksi perheen riitojen ja luottamuksen menettämisen vuoksi, jotka näkyivät myös Eveliinan lapsuudessa. (Takala & Ilva 2012, 178–179.)

Eveliinan isän turhat lupaukset alkoholinkäytön lopettamisesta sekä vanhempien väliset riidat vaikuttivat Eveliinan lapsuuteen ja hänen kokemukseen itsestään. Eveliinan mukaan hänen mielipiteellään tai tunteillaan ollut mitään merkitystä. Eveliina ei kokenut olevansa hyvä missään ja tämä vaikutti nuoren tytön itsetuntoon negatiivisesti. Takalan ja Ilvan (2012) tavoin myös Roine ja Ilva (2010) ovat tutkineet läheisen liiallisen päihteidenkäytön haittavaikutuksia. Eveliinan mainitseman huonon itsetunnon lisäksi Roineen ja Ilvan (2010) mukaan haittavaikutuksia ovat myös perheen riidat, turvattomuus, mielipaha, häpeä, koulunkäynnin vaikeudet, perheen hajoaminen, ahdistus/masennus sekä lapsen vastuu.

(Roine & Ilva 2010, 26–36.) Eveliinan rauhanturvaajatarinassa esiintyi miltei kaikki tutkimuksessa esitetyt haittavaikutukset. Tarinassa ei kuitenkaan ilmennyt vaikeuksia koulunkäynnin suorittamisessa, päinvastoin. Eveliina suoritti koulunsa hyvin arvosanoin, vaikka ensimmäinen vuosi koulussa oli hänelle vaikea sosiaalisten tilanteiden vuoksi.

Yläasteen aikana Eveliinan huolehtijan sekä rauhanturvaajan narratiivinen identiteetti vahvistui. Eveliina oli jo aiemmin huolehtinut vanhemmistaan, mutta yläasteella vastuu kasvoi yhä suuremmaksi. Eveliina oli edelleen perheen huolehtija ja otti paljon vastuuta arjen pyörittämisestä. Hän myös kuvasi olevansa perheen rauhanturvaaja, joka yritti kaikkensa, jotta sopu vanhempien välillä säilyisi. Eveliina huolehti pienestä pitäen muista ja sairastui lopulta syömishäiriöön, jotta joku huomaisi hänet. Kaveripiirissä Eveliina sulautui ja otti omakseen kavereiden luoman lellityn ja rikkaan lapsen toimijaminän, joka kuitenkin erosi Eveliinan omasta näkemyksestä. Hän itse koki olevansa pikemminkin hajuton ja mauton sekä kavereiden mielestä mitätön. Eveliina ei kokenut tarvetta lähteä muuttamaan kavereiden näkemystä hänestä, koska hän pystyi niin pitämään totuuden perheestään piilossa. Hän joutui koko lapsuutensa pitämään huolta vanhemmistaan, vaikka toivoi hänestä huolehdittavan. Eveliinan näkemyksen mukaan vanhemmat olivat luottaneet hänen pärjäävän, koska hän oli aina näyttänyt pärjäävänsä. Eveliina haki yhdeksännellä luokalla kouluun toiselle paikkakunnalle, vaikka koki vastuuta isänsä tilanteesta. Muutto toiselle paikkakunnalle oli Eveliinan selviytymiskeino tilanteesta, josta ei ollut muuta ulospääsyä. Päätös vaati Eveliinalta rohkeutta sekä uskoa itseensä ja tulevaisuuteen, ja osoitti Eveliinan pystyneen luottamaan elämään lapsuuden ja nuoruuden tapahtumista huolimatta.

Rauhanturvaajatarinassa esiintyi myös erottelua meihin ja muihin. Jokisen, Huttusen & Kulmalan (2004) mukaan käsitystä meistä ja muista rakennetaan arkipäiväisissä institutionaalisissa käytännöissä. Käytäntöjen avulla yksilöt tekevät eroa meihin ja muihin sekä rakentavat itselleen identiteettiä. Erilaisia identiteettejä ovat luomassa esimerkiksi yhteiskunnallinen asema, sukupuoli ja etninen tausta. Erojen avulla luodaan käsitystä siitä, mille paikalle yhteiskunnassa kukin kuuluu ja niitä tuotetaan kielellisessä sekä ei-kielellisessä toiminnassa. (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 10–11.) Alkoholiongelma voi myös vaikuttaa lapsen yhteenkuuluvuuden tunteeseen muiden ihmisten kanssa. Lapsi

voi kokea erilaisuutta, koska ajattelee olevansa ainoa, jonka perheessä on haasteita. (Taitto 2002, 20.) Eveliina koki perheensä ja elämänsä olevan erilainen kuin muilla. Hän oli yhteiskunnassa ja omassa kulttuurissaan oppinut, mitä pidetään normaalina ja hän koki, ettei hänen perheensä yltänyt tähän normaaliin. Eveliinan ajatus perheestä oli selkeä ja kulttuurisen mallin tuottama. Hänen mielestään onnelliseen perheeseen kuuluu ehjä perhe, omakotitalo ja koira. Eveliinan saadessa kulttuurimallin mukaisen perheen yläasteella hän huomasi, etteivät nuo asiat tuo onnellisuutta, vaikka hän oli niin kuvitellut. Tämä aiheutti Eveliinassa ristiriitaisia tunteita ja hän koki toiseutta myös seuraavissa suorittajan ja selviytyjän tarinoissa.

5.2 SUORITTAJA

Toisen tarinan nimesin suorittajaksi Eveliinan kertoman tarinan perusteella, jossa hän kuvaa itseään suorittajaksi. Vaikeuksia kohdatessa hänelle on luontevinta pysyä kiireisenä, jottei vaikeita asioita tarvitsisi käsitellä. Suorittaminen on hänelle keino selviytyä elämän tuomista haasteista. Tarina alkaa, kun Eveliina muuttaa ensimmäiseen omaan kotiin. Suorittajatarina on tarinamalliltaan rauhanturvaajatarinan tavoin regressiivinen eli laskeva (Gergen 2009, 39.) Eveliina aloittaa itsenäisen elämän uudessa kaupungissa ja hän on toiveikas tulevaisuuden suhteen. Eveliinan elämää uudessa kaupungissa kuitenkin varjostaa perheen ongelmien, parisuhteen ja itsenäistymisen yhteensovittaminen. Eveliinan joutuu kohtaamaan menetyksiä ja haasteita, jotka vaikuttavat hänen omaan hyvinvointiinsa.

5.2.1 UUSI ALKU

Uudessa kaupungissa ja omassa kodissa Eveliina sai itse päättää arjen rutiinit ja yksi päätös oli se, ettei hänen kotonaan käytetty alkoholia. Eveliina panosti koulunkäyntiin ja oli määrätietoinen opiskelussa. Eveliina myös päätti, että hänen parisuhteensa kestää, vaikka he asuivatkin poikaystävänsä kanssa eri kaupungeissa. Hän oli aluksi yksinäinen, koska ei ollut kovin itsevarma tai sosiaalinen. Eveliina joutui pois omalta mukavuusalueeltaan, ja arveli muuton tehneen hänelle hyvää.

”Tuli jotenkin semmonen voimaannuttava olo, vaikka mua pelotti ihan hirveesti olla yksin.”

Vanhemmat erosivat Eveliinan muutettua pois kotoa ja Eveliina vieraili vaihtelevasti molempien vanhempien luona. Hän ajatteli, että normaaliin opiskelijaelämään kuuluu se, että vanhempien luona käydään viikonloppuisin. Eveliinan kerronnalle on tyypillistä normaaliuden pohdinta ja se vahvistui entisestään suorittajatarinassa. Hän peilasi sisäisen tarinansa avulla omaa elämäänsä normaaliuteen ja Eveliinan ideaalinen kuva elämästä sekä itsestä syntyi normaaliuden ajatuksesta.

Eveliinan normaaliuden pohdintaa voi tarkastella moraalisen identiteetin sekä reflektoidun identiteetin määritteiden avulla. Hännisen (2002) esittelemä moraalisen identiteetin käsite tarkoittaa, että yksilöllä on mielikuva siitä, millainen pitäisi olla. Moraalinen identiteetti on sidoksissa yksilön itsearvostukseen ja sen puutteeseen. Reflektoitu identiteetti on taas yksilön tulkinta itsestään ja se muodostuu yksilön kertoessa tarinaansa itselleen ja pohtiessaan omaa identiteettiään. Yksilö joutuu usein refleктоimaan identiteettiään silloin, kun elämää on arvioitava uudelleen tai elämässä esiintyy ristiriitaisuuksia. (Hänninen 2002, 61.) Eveliina oli sisäistänyt mikä yhteiskunnassa nähdään normaalina ja hän näki tätä normaaliutta kavereiden perheissä. Verratessa omaa perhettään muihin, hän koki erilaisuutta sekä ristiriitaisuutta ja tulkitsi omaa sisäistä tarinaansa uudelleen. Nuorempana hän oli pitänyt perheensä arkea normaalina, mutta kasvaessaan hän huomasi, ettei muissa perheissä näyttänyt olevan samanlaisia ongelmia kuin heillä. Eveliinan mielestä heidän perheessään ei ollut mitään normaalia ja se soti hänen moraalista identiteettiään vastaan. Eveliina olisi halunnut elää oman moraalisen identiteettinsä mukaista elämää.

”Mä halusin, että mun elämä jossain vaiheessa loksahda siihen, että meidän joulut on sellasia kun on ja mä opiskelen nyt ja mä meen kotiin ja porukat laittaa rahaa ja siis tämmöstä ihan naurettavia typeriä asioita mut kun ne on sellasia niinku normijuttuja.”

Eveliina aloitti koulun ohella osa-aikaisen työn. Työ vahvisti Eveliinan itsevarmuutta ja hän alkoi olla esillä niin koulussa kuin työssäänkin. Hänestä tuli ulospäin suuntautunut ja rohkea. Eveliina tunsi ensimmäistä kertaa, että ehkä hänestä voikin tulla sellainen ihminen, mitä oli aina ihaillut. Työ sytytti Eveliinassa kunnianhimon tulla hyväksi siinä mitä hän tekee. Koulu ja työ toivat positiivisia vaikutuksia Eveliinan elämään ja hän sai varmistusta, että oli kannattanut luottaa omaan intuitioonsa ja muuttaa pois kotoa. Eveliina sai uusia kavereita ja oli pidetty sekä koulussa että työpaikalla. Eveliinalle syntyi omia arvoja ja tavoitteita, jonka seurauksena hänen yksilöllinen identiteettinsä alkoi rakentua Cotén ja Levinen (2016) nuoren identiteettikehityksen mukaisesti. He kuvaavat nuoruuden identiteettien olevan usein hajanaisia ja syntyneet nuoren samaistuessa vanhempiansa identiteetteihin. Omien arvojen ja tavoitteiden synnyttyä nuoren samaistettu identiteetti alkaa vahvistua yksilölliseksi identiteetiksi, joka voi aiheuttaa nuoressa myös identiteettikriisin. (Coté & Levine 2016, 121–122; 124; 139–140; 152–153.)

Samalla kun Eveliina koki positiivisia asioita omassa elämässään, isän alkoholismi paheni. Jokaisen puhelun Eveliina lopetti sanoihin ”*minä rakastan sinua*”, koska Eveliina ei halunnut hänen viimeisten sanojen olevan negatiivisia. Hän alkoi etäännyä isästä ja samalla hän lähentyi äidin kanssa. Eveliina koki äidin yrittävän suojella häntä siltä mitä kotikaupungissa tapahtui, mutta isän puhelut kertoivat totuuden. Myös suhde poikaystävänsä muuttui haastavaksi perhetilanteen vuoksi. Eveliina koki, ettei poikaystävä ymmärtänyt hänen tilannettaan tai sitä, että hänen täytyi huolehtia omasta isästään. Tilanne perheessä ei kuitenkaan koskaan näkynyt ulospäin koulussa tai töissä. Eveliina ei halunnut kertoa menneisyydestään uusille ihmisille, koska ei halunnut muuttaa ihmisten ensivaikutelmaa itsestään. Eveliina oli edellisessä rauhanturvaajatarinassa omaksunut itselleen kaksi toisilleen ristiriitaista narratiivista identiteettiä ja tämä toistui myös suorittajatarinassa. Aiempi lellityn lapsen identiteetti vaihtui ja Eveliina kertoi tarinassaan ottaneensa itselleen uuden roolin ihmisenä, jolla on kaikki hyvin. Eveliina ilmaisi omaksumiaan identiteettejä puhumalla rooleista (ks. Riessman 2001, 702).

”Mä menin sinne semmosena hajuttomana ja mauttomana niin mä halusin pysyä silleen niinku aluksi siinä roolissa ja sit musta tulikin semmonen ihminen, joka olikin oikeesti kaikkien mielestä ihan helvetin kiva ja jolla ei

ollu mitään ongelmia...jolla ei ollu tommosia epämääräisiä taustoja, jonka äiti ja isä ei ollu sairastuneita tai mitään ei tarvinnut niinku hävetä.”

Eveliina koki raskaaksi pitää roolia yllä, mutta ilman sitä hän olisi todennäköisesti romahtanut. Hän koki olevansa yksin ja ilman tukea, koska ei uskonut kenenkään ymmärtävän miltä hänestä tuntuu. Cotén ja Levinen (2016) mukaan kulttuuristen mallien vaikutus yksilöön voi aiheuttaa haasteita identiteetin kehitykselle, jos yksilön haluttu identiteetti ei kohtaa kulttuuristen mallien odotuksia (Coté & Levine 2016, 21). Tämä kulttuuristen mallien vaikutus näkyi Eveliinan itsenäistyttyä. Eveliina häpesi sitä, ettei hänen elämänsä ollut normaalia. Uudessa kaupungissa hänelle syntyi mahdollisuus rakentaa itselleen uutta identiteettiä ihmisenä, jolla ei ollut ongelmia. Vanhan ja uuden elämän yhteensovittaminen tuntui Eveliinasta kuitenkin raskaalta.

”Jotenkin oli hirveen raskasta pitää sitä roolia mut toisaalta, jos mä en ois pitäny sitä roolia töissä ja koulussa päällä niin mä oisin romahtanu todennäkösesti hirveen nopeesti...oli tosi rankkaa...onneks äiti oli siinä, koska äiti suodatti oikeesti varmaan semmosia asioita multa pois mitä mä en ehkä vielä tänäkään päivänä tiedä.”

Pian isä joutui sairaalaan alkoholiongelman vuoksi ja Eveliina teki saman tien suunnitelman isän tilanteen parantamiseksi. Hän ajatteli, että nyt isä menee vieroitukseen ja lopettaa juomisen. Eveliina oli aiemmin ajatellut, ettei isä itseään viinalla tapa, mutta sairaalassa käynnin jälkeen hän ymmärsi tilanteen vakavuuden. Isä raitistui sairaalasta palattuaan, mutta Eveliina heräsi joka aamu peläten, että onko isällä kaikki kunnossa. Tuohon aikaan Eveliina kävi paljon isänsä luona ja isä alkoi syyllistää Eveliinaa yksinäisyydestään. Eveliina toivoi, että isä olisi raitistumisen jälkeen löytänyt itselleen uuden kumppanin, jottei hänen olisi tarvinnut olla yksin, mutta isä oli edelleen kiinni äidissä. Viikonloppuisin Eveliina kävi isän luona siivoamassa, pyykkäämässä ja tekemässä ruokaa. Hän lähti isän luota aina huonolla omalla tunnolla ja itkien. Eveliinan perheen roolit olivat ydinperheen ideaalin vastaiset. Nätkinin (2003) mukaan länsimaisen ydinperheen ideaali syntyi 1800-luvulla, jonka jälkeen se vakiintui ihmisten elämäntavan malliksi. Tuon

perheihanteen keskeisin ajatus oli vanhempien velvollisuus kasvattaa lapsensa osaksi yhteiskuntaa. (Nätkin 2003, 18; 28.) Päihteitä käyttävä vanhempi käyttäytyy kuitenkin usein kuin lapsi, josta täytyy huolehtia. Huolehtijana toimii joko toinen vanhempi tai perheen lapsi. (Taitto 2002, 17.) Taiton (2002) kuvaus päihteitä käyttävästä vanhemmasta sopii Eveliinan näkemykseen isästään lapsena, josta hänen täytyi huolehtia. Eveliina koki velvollisuudekseen pitää huolta isästään, vaikka perinteinen länsimainen ydinperheen malli korostaa vanhempien velvollisuutta huolehtia lapsistaan.

”Jätäppä se sinne yksin ja ei oo ketää kavereita, ei oo mitään tekemistä. Yrittää olla selvinpäin ja tuntu ku ois pienen lapsen jättäny heitteille aina, kun lähti isän luota...jos ihminen elää oikeesti tommosessa huonossa omassa tunnossa, stressissä ja semmosessa pelkotilassa niinku sanotaan kaks vuotta... nii menee se oma elämä ihan täysin ohi.”

Eveliinanasta tuntui, että hänen oma elämänsä meni täysin ohi samalla, kun hän huolehti isän hyvinvoinnista. Hän oli aina vähän surullinen ja huonotuulinen, eikä hän osannut puhua asioista kenellekään. Isälle ja äidille ei voinut puhua, koska heillä oli omat ongelmansa ja poikaystäväälle Eveliina ei halunnut puhua. Isä retkahti juomaan uudestaan, kun äiti oli kertonut löytäneensä uuden kumppanin. Isän lisäksi hän huolehti äidistään, jonka syöpä alkoi oireilla uudestaan. Elämä eteni Eveliinan sanoin ”*autopilotilla*” ja hänen muistikuvansa noista ajoista ovat vähäiset. Hän hoiti työnsä ja koulun hymyillen, vaikka sisällä oli paha olla. Kaikesta huolimatta Eveliinalle syntyi taisteluntahto ja halu johonkin pysyvään. Elämän epävarmuus sai hänet haluamaan jotain varmaa.

”Mulla oli koko ajan semmonen menettämisen pelko meidän äidin suhteen ja isän suhteen niin mun oli pakko saada jotain pysyvää...”

Eveliina kuvasi tarinassaan hakeneensa varmuutta elämäänsä menemällä poikaystävän kanssa kihloihin sekä ostamalla ensimmäisen oman asunnon. Eveliinanasta tuntui, että nyt hänen elämänsä alkaa ja kaikki menee hyvin. Hän sai töissä lisää vastuuta ja pitkästä ajasta hän hymyili niin, että hänestä myös tuntui hyvältä. Takaraivossa painoi kuitenkin koko ajan

äidin sairaus ja isän alkoholismi. Asunnon ostamisen jälkeen he alkoivat riidellä isän kanssa normaalia enemmän. Isä soitti humalassa, syyllisti ja haukkui. Eveliina ei enää halunnut käydä isän luona, koska isä oli aina humalassa. Isän soitot jatkuivat jonkin aikaa ja sitten ne loppuivat kokonaan. Eveliina luonnehti välejään isään kylmäksi. Hän edelleen sanoi joka puhelun jälkeen isälle rakastavansa häntä, mutta ei enää saanut isältä samanlaista vastausta. Eveliina kuvasi tarinassaan pelänneen jatkuvasti jotain, joka aiheutti hänelle unettomuutta. Hän joutui hankkimaan terveydenhoitajalta nukahtamista helpottavat lääkkeet, eikä kyennyt enää nukkumaan ilman niitä.

”Mä pelkäsin koko ajan jotai, mä pelkäsin sitä puhelua, mä pelkäsin sitä että mulle tapahtuu jotain, mä pelkäsin että poikaystävälle tapahtuu jotain, että jotain paha tapahtuu, mulla oli koko ajan semmonen olo ja mä napsin niitä nukahtamislääkkeitä ihan hirveesti...en niinku nukkunu enää ilman niitä...”

Eveliinan elämää varjosti pelko siitä, että jotain paha tapahtuu joko hänelle itselleen tai läheisille. Hän oli lapsesta saakka joutunut huolehtimaan vanhemmistaan sekä stressaamaan äidin syövän ja isän alkoholismin vuoksi. Sinkkosen (2008) mukaan pitkäkestoisen stressin seurauksena ihmisestä voi tulla pelokas, levoton tai ärtyisä. Elimistö voi myös turtua, jolloin reaktioherkkyys asioihin vähenee. Lapsena alkaneesta stressistä ei ole helppo päästä eroon, koska rinnalla ei välttämättä ole turvallisia vanhempia, jotka tyyntyttäisivät lasta. (Sinkkonen 2008, 121–122.) Eveliina oli kokenut stressiä lapsuudesta saakka ja hän kertoi suorittajatarinassa eläneensä jatkuvassa pelossa. Vanhemmat eivät kyenneet vastaamaan Eveliinan emotionaalisiin tarpeisiin, eikä Eveliinalla ollut ketään, jolta olisi voinut hakea turvaa. Eveliinan rauhanturvaajatarinassa esiintynyt huolehtijan narratiivinen identiteetti näkyi myös suorittajatarinassa, vaikka se oli muuttanut hieman muotoaan. Hän ei enää ollut huolehtimassa isästään, mutta kantoi silti huolta. Huoli näyttäytyi pelkona, koska he eivät enää pitäneet isän kanssa yhteyttä ja Eveliina ei tiennyt oliko isä kunnossa.

5.2.2 ISÄN KUOLEMA

Eveliinan pelko isän suhteen osoittautui oikeaksi ja isä joutui taas sairaalaan. Eveliina meni ”aluksi hysteriseksi”, mutta ajatteli isän selviävän niin kuin aiemminkin. Hän teki suunnitelman, että on isän tukena ja ottaa isän luokseen asumaan. Eveliina kertoi tarinassaan aina ensin romahtaneensa kriisitilanteessa, jonka jälkeen hän oli alkanut järjestelmällisesti ratkaisemaan ongelmaa. Isän kuolinyönä läheiset kertoivat isän olevan kunnossa, joten Eveliina ei lähtenyt ajamaan sairaalaan yötä vasten. Äiti herätti Eveliinan yöllä saapumalla hänen asunnolleen. Eveliina näki ovensuussa itkevän äidin, joka kertoi Eveliinan isän kuolleen yllättäen. Eveliinaa harmitti, ettei hän ollut lähtenyt ajamaan sairaalaan. Hän kertoi tarinassaan ajatelleensa tuolloin, ettei tämä voi tapahtua hänelle, koska hän on isän tyttö ja isä lupasi, ettei jätä häntä koskaan. Sen jälkeen tulivat katkeruuden, itsesyytösten sekä tyhjyyden tunne. Eveliina mietti, että miten isän sukulaiset pärjäävät ja miltä kaikista tuntuu. Hän otti ihmisten suruvalittelut vastaan hymyssä suin, koska ei osannut näyttää oikeita tunteitaan julkisesti.

”...Ensimmäisenä mä ajattelin, että mä oisin kerennyt sinne...mun ois pitänyt lähteä sinne ja syyllistän itteeni et miks et sä vittu lähtenyt sinne ajamaan...mä ajattelin, että ehkä se oli tarkoitus etten mä ollu siellä paikalla...sit se jotenkin tulee se tyhjyyden ja sit sen katkeruuden ja sit sen itsensä syyttämisen jälkeen se tulee se ikävä...sit mä otin ne osaanotot vastaan hymyssäsuin ihan ku joku mielenterveyspotilas ku en osaa näyttää mun tunteita julkisesti.”

Isän kuoleman jälkeen Eveliina palasi nopeasti arkeen ja alkoi taas järjestelmällisesti hoitaa asioita. Samalla hän siirsi tunteet sivummalle. Hän vihasi ihmisten suruvalitteluja ja oli katkera siitä, etteivät ihmiset tienneet mitä kaikkea hän on saanut kokea. Eveliina työnsi ihmiset pois mukaan lukien oman kihlattunsa. Isän kuoleman jälkeen Eveliinalle sattui kaksi tilannetta, jossa hän koki isän olevan läsnä. Nämä kokemukset herättivät Eveliinassa ristiriitaisia tunteita ja hän itki ensimmäisen kerran kuoleman jälkeen. Hautajaisten jälkeen hän palasi tuttuun suorittamiseen. Myös Niemen (2003) kotiin, ihmissuhteisiin ja identiteetteihin liittyvässä elämäkerrallisessa tapaustutkimuksessa esiintynyt Tanja kertoo eläneensä tunteiden kaksoiselämää. Tanja on 22-vuotias pitkäaikaisessa perhesijoituksessa

kasvanut nainen, joka oli tullut sijoitetuksi äidin päihdeongelman vuoksi. Tutkittavien elämät ovat olleet erilaisia, mutta he ovat kokeneet samanlaisia tunteita liittyen epävarmuuteen ja voimattomuuteen. Heitä yhdistää myös vanhemman päihdeongelma. Molemmilla oli ollut elämässään vaihe, jolloin he olivat kokeneet olevansa tunteettomia ja joukkoon kuulumattomia. Eveliina piilotti Tanjan tavoin oikeat tunteensa ja pahan olonsa sekä sulki silmänsä siltä, mitä elämässä tapahtuu. (ks. Niemi 2003.)

”Semmonen viimeinen niitti ne meidän isän hautajaiset et jotenkin ku mä en sielläkään itkeny ni sen jälkeen mä ihan täysin suljin mun muurit niinku todella moneks vuodeks...että ei mitään tunnetta mistään läpi...jostain syystä alko taas se järjestelmällinen suorittaminen...mä oon suorittanut koko mun elämän.”

Eveliina kertoi tarinassaan tehneensä asioita ja suorittaneensa vain sen vuoksi, että muut näkisivät mitä hän on tehnyt, ja että vanhemmat voisivat olla ylpeitä hänestä. Hän halusi myös olla ylpeä itsestään. Eveliina sai ajatukset pois isän kuolemasta aloittamalla kihlatun kanssa remontin uudessa asunnossa sekä keskittymällä koulunkäyntiin.

5.2.3 PARISUHDE VAAKALAUDALLA

Isän kuoleman jälkeen Eveliina valmistui koulusta puoli vuotta etuajassa hyvin arvosanoin. Heillä oli kihlatun kanssa oma koti, koira, työpaikat ja paljon kavereita. Kaikki oli päällisin puolin hyvin ja Eveliinan ei enää tarvinnut pelätä isän puheluita. Hän vietti paljon aikaa äidin kanssa ja kaikki oli seesteistä. Eveliinalle seesteisyys tosin tarkoitti sitä, että kohta jotain paha tapahtuu. Tarinassaan Eveliina korostaa, että aina ennenkin oli tapahtunut. Hän alkoi kyseenalaistaa omaa parisuhdettaan ja sen toimivuutta. He olivat olleet yhdessä yläasteelta saakka ja Eveliina pohti tuntuisiko se missään, jos he eroaisivat. Hän oli kuitenkin juuri menettänyt isänsä, eikä hän halunnut menettää enää toista ihmistä elämästään, joten ero jäi vain keskustelun tasolle. Menneisyyden vuoksi kihlatun alkoholin käyttö aiheutti Eveliinassa epävarmuutta ja hän ahdistui alkoholiin liittyvistä tilanteista.

Alkoholi aiheutti kotona riitoja, jotka olivat lähellä eskaloitua fyysisiksi. Eveliina alkoi itsekin käyttää alkoholia, koska riitoja tuli vähiten silloin, kun he olivat molemmat juoneet.

”...ja sit se alko menemään semmoseks et sitten ruettiin käymään fyysisestikin melkein niin sitten rupes olee jo semmonen olo et eipä paljoo kiinnosta itekään olla selvinpäin, kun toinen lähtee juomaan.”

Vuosi isän kuoleman jälkeen hänen isoisänsä kuoli ja tämän jälkeen äiti sairastui uudelleen. Eveliina kuvasi tarinassaan isoisän kuoleman olleen hänelle suuri menetys, koska isovanhemmat olivat olleet tärkeä tuki Eveliinan lapsuudessa. Isoisän kuoleman lisäksi Eveliinaa mietitytti äidin sairastuminen. Hän ei tiennyt mitä odottaa äidin sairauden suhteen, koska äiti oli aina ennenkin selvinnyt. Sairaudesta huolimatta äiti oli onnellinen ja hänellä oli kumppani tukena. Isoisän kuolema ja äidin sairaus saivat Eveliinan miettimään, mitä hän itse haluaa elämältään. Eveliina kertoi tarinassaan hänen ja kihlattunsa erilaisista tulevaisuuden haaveista. Eveliina halusi mennä naimisiin, mutta kihlattu halusi ennemmin lapsia. Pohdittuaan asiaa he päättivät luopua Eveliinan toiveesta. Eveliinalle ajatus lapsen saamisesta alkoi tuntua yhä luontevammalta ja he päättivät yhdessä, että perheenisäys olisi tervetullutta. Ajatus lapsesta sai Eveliinan taas suorittamaan. Heillä oli jo kaksi koiraa ja farmariauto, mutta jotain puuttui. Eveliina ja hänen kihlattunsa ostivat omakotitalon, koska niin kuului tehdä. Koko ajan Eveliinalla oli tunne, ettei hän ollut täysillä mukana tekemisissä valinnoissa. Hän teki niin, koska se kuului normaaliin elämään.

”Oli toinen toinen koira, farmari auto, puuttu omakotitalo...Kaikki oletti et se on seuraava mut sekään ei tuntunut...mitkään ne valinnat, mitä mä tein ni ne ei missään vaiheessa tuntunu siltä, ettämä olin täysin niissä valinoissa, että jes...vaan et näin kuuluu tehdä, niin näin tehdään.”

Eveliina kertomuksesta käy jälleen ilmi hänen näkemyksensä ideaalista perheestä, johon hän halusi pyrkiä. Itäpuiston (2005) tutkimuksen mukaan myös muut alkoholiongelmaisen vanhemman kanssa kasvaneet lapset jakavat ajatuksen ideaalista perheestä ja vertailevat omaa perhettään muihin. Tutkimuksessa kuvataan perheen ideaalin olevan monien

tutkimukseen osallistuneiden lähtökohta, johon he vertaavat omaa lapsuuden perhettään. Perheideaalin vastainen perhe kuvataan tutkimuksessa pelon, väkivallan, välinpitämättömyyden ja hylkäämisen kokemusten avulla. Eveliinan tavoin tutkimukseen osallistuneet olivat kokeneet myös perherakenteen muutoksia, kuten vanhempien eron, vanhempien kuoleman tai asumisen sukulaisen luona sekä monet olivat muuttaneet kotoa pois peruskoulun päätyttyä. (Itäpuisto 2005, 76; 79.)

Eveliina perherakenne muuttui jälleen, kun hänen äitinsä meni naimisiin uuden kumppanin kanssa. Tämä laukaisi Eveliinassa valtavan ikävän isää kohtaan. Äidin naimisiin meno tuntui Eveliinasta uuden aikakauden alulta. Häiden jälkeen selvisi, ettei äidin syöpä ollut enää parannettavissa ja äiti pyysi Eveliinaa huolehtimaan puolisostaan, jos hänelle kävisi jotain. Äidin mukaan Eveliinasta ei tarvinnut huolehtia, koska hän oli niin sisukas, että pärjäisi kyllä. Eveliina pohti sisäisen tarinansa avulla omaa elämäänsä ja kertoi tarinassaan ymmärtäneensä, että kaikki olettivat hänen pärjäävän, eikä hänen annettu olla heikko. Eveliina koki tämän ristiriitaisena, koska hän ei olisi halunnut aina olla vahva. Hän huolehti myös isoäidistä, joka oli aiemmin sairastunut syöpään.

”Se teki musta sellasen hirveen rusinan, että mä olin tosi ahdistunu ja pakkautunu mut sit mä yritin selviytyä...koskaan ei saanu sanoo ulospäin ja ikinä ei saanu itkee kellekään puhelimesta eikä mistään...se meni oikeesti ihan sumussa...sitä pelkkää suorittamista töihin ja kotiin...yritit pitää parisuhdetta kasassa ja yrität esittää kavereille...mut koko ajan ahisti...koko ajan ahisti ihan vitusti...”

Eveliinan tarinasta kävi ilmi, ettei hän tuntenut olleensa oikeassa paikassa, mutta ei voinut perääntyä, koska hänellä oli kihlatun kanssa yhdessä otettu asuntolaina, auto, kaksi koiraa ja he yrittivät saada lasta. Elämäntilanteesta teki hankalaa myös se, ettei Eveliina tullut yrityksistä huolimatta raskaaksi. Eveliina kuvasi tarinassaan hänen toimineen kuin ”autopilotilla”, joka ohjasi häntä tekemään elämässään niin kuin kaikki muutkin tekevät.

5.2.4 PAHA OLLA

Eveliina kertoi elämänsä olleen ahdistavaa äidin saattohoidon aikaan. Hänestä tuntui, ettei hän jaksaisi enää yhtään vastoinkäymistä ja hänen mielessään kävi myös itsetuhoisia ajatuksia. Hän joutui koko ajan pelkäämään, että jotain tapahtuisi, koska sellaista elämä oli ollut viimeiset 20 vuotta. Eveliina sulkeutui ja lakkasi vastaamasta puhelimeen. Hänestä tuli omien sanojensa mukaan *”itseks ja katkera ihminen”*. Hän suojeli itseään sillä, että kävi harvoin saattohoidossa olevan äitinsä luona. Äiti oli myös hänelle joskus sanonut, että Eveliinan täytyy hoitaa oma arki, vaikka hän olisi kuinka sairas. Eveliina oli aina ennenkin pakottanut itsensä suorittamaan, jotta pysyisi hengissä.

”mulla on monta kertaa käynny sellasia asioita mielessä, että mitä mä en ikinä kuvitellu, että mä ees ajattelisin, että oikeesti alko olee niin raskasta ja niin vaikeeta et tuntu oikeesti et vedämpä ton buranapurkin kokonaan naamaan.”

Eveliinan jaksamisen suhteen viimeinen niitti oli se, kun hänellä tuli ongelmia äidin puolison kanssa. Äidin puoliso hyökkäsi sanallisesti Eveliinaa kohtaan, koska Eveliina ei ollut käynyt katsomassa äitiään. Epäasiallinen käytös ilmeni aina, kun he olivat kahden. Muiden ihmisten läsnä ollessa äidin puoliso käyttäytyi aina kuin mitään ei olisi tapahtunut. Eveliinan tarinassa esiintyvät henkilöt vaikuttivat Eveliinan narratiiviseen identiteettiin eri tavoin. Tätä voi avata identiteetikertomuksen käsitteen avulla. Identiteetikertomuksella Aro (1996) tarkoittaa kertomusta itsestä ja tulkitsen tässä Aron (1996) identiteetikertomuksen tarkoittavan samaa narratiivisen identiteetin kanssa. Identiteetikertomus kattaa elämäkertomuksen lisäksi myös muuta kerrontaa, jossa identiteettiä ilmaistaan. Identiteetikertomus sisältää ajan, paikan, ihmisten, tapahtumien ja elämänselityksien elementit sekä ”minän”, joka on suhteessa kaikkiin edellä mainittuihin elementteihin. Eri elementit ovat osa identiteetikertomusta sekä rakentamassa sitä. Identiteetikertomus sisältää päähenkilön lisäksi myös tapahtumien kulkuun vaikuttaneet ihmiset. (Aro 1996, 66–69.) Eveliinalle yksi näistä ihmisistä oli äidin puoliso. Kuvaukset äidin puolison merkityksestä ja vaikutuksesta Eveliinan elämään olivat vahvoja. Uhkaava sekä alentava käyttäytyminen vaikuttivat Eveliinan narratiivisen identiteetin rakentumiseen.

”Rupée huutamaan mulle puhelimesta sitä, että kuinka huono lapsi mä olen, mä en rakasta meidän äitiä, kuinka mä oon jättänyt mun äitini kuolemaan yksin ja kuinka mä en oo päässy mun isän kuolemasta yli...varo vaan tyttö täältä on tulossa jo toinen vanhempi...ihan oikeen että jäät yksin...sun äiti on täällä kuolemassa ja sä vaan pidät siellä hauskaa...se jatkuu silleen että se soittelee ja huorittelee, uhkailee ja mä joudun blokkaa sen numeron.”

Eveliina kertoi tarinassaan, kuinka äidin puoliso soitteli hänelle uhkaavia puheluita, jonka seurauksena Eveliina joutui estämään äidin puolison puhelinnumeron. Ensimmäisen uhkaavan puhelun jälkeen Eveliina sai paniikkikohtauksen, itki, oksensi ja korkkasi viinipullon. Hänelle tuli tunne, ettei hän varmaan välitäkään ja sen jälkeen hän ei tuntenut enää yhtään mitään. Paha olo alkoi näkyä töissä ja Eveliina ei enää jaksanut esittää, että kaikki on hyvin. Hän irtisanoutui työstään ja alkoi käydä baareissa useita kertoja viikossa. Illanviettoihin kuului alkoholi ja irtosuhteet. Eveliina kuvaili tarinassaan, kuinka mikään ei tuntunut miltään ja kaikki ahdisti.

”Täytyy sanoa, että se oli elämäni huonoin valinta sillä hetkellä, mutta jos mä en ois sitä tehny ni vois olla, että mä oisin edelleen tosi huonossa parisuhteessa ja enkä ois koskaan uskaltanu lähteä.”

Eveliinan parisuhteessa oli ollut jo pitkään ongelmia, mutta irtosuhteet saivat hänet vihdoin ymmärtämään, ettei heillä ollut yhteistä tulevaisuutta. Hänelle tarjoutui mahdollisuus päästä unelmiensa työpaikkaan ja hän aloittikin työt. Kaiken olisi pitänyt olla hyvin, koska hänellä oli unelma työ ja omakotitalo. Eveliinalla oli mahdollisuus päästä osaksi haluamaansa ideaalia, mutta sekään ei enää tuntunut hyvältä. Eveliina ja hänen kihlattunsa erosivat. He asuivat erosta huolimatta saman katon alla yhdessä ostetun omakotitalon myyntiin saakka. Samalla kun Eveliina paini oman parisuhteen haasteiden kanssa oli äidin sairaus edennyt siihen vaiheeseen, ettei hänen puolisonsa kyennyt hoitamaan häntä enää kotona. Eveliinan äiti siirtyi sairaalahoitoon, eikä äidin puoliso päästänyt Eveliinaa katsomaan äitiään sairaalaan kuin kerran.

”Pärjään ihan hyvin yksin, koska musta on tullu sellanen...koska ei mulla ollu perhettä, mulla ei ollu miestä, mulla ei ollu mitään...mä tajusin, että jos mä kuolisin pois niin kukaan ei kaipais mua.”

Eveliina nukkui ainoastaan alkoholin voimalla. Vaikka Eveliina ajatteli pärjäävänsä yksin, hän silti toivoi, että joku olisi tullut ja sanonut hänen tappavan itsensä alkoholilla. Kukaan ei tehnyt sitä ja Eveliina koki olevansa yksin. Eveliina pohti tarinassaan, ettei olisi käynyt niin syvällä itsetuhoisissa ajatuksissa ilman äidin puolison syyttävää ja uhkailevaa käytöstä. Edes äidin kuolema ei saanut häntä niin syviin vesiin.

5.2.5 ÄIDIN KUOLEMA

Eveliinan tarinassa tapahtui uusi käänne, kun hänen äitinsä kuoli sairaalassa. Hän ei osannut itkeä äidin kuolemaa ja se sai hänet miettimään, että mikä häntä vaivaa. Myös äidin kuoleman jälkeen ominaisinta hänelle oli suorittaa. Suorittamisella hän teki itsestään kylmän ja kovan, jotta sai vaikeita asioita hoidettua. Hän suoritti arkea, esitti kaiken olevan hyvin sekä jatkoi juomista. Rooli kodin ulkopuolella ei antanut kenellekään aihetta kysyä, onko Eveliinalla kaikki hyvin. Eveliina oli ajatellut isän kuolemaa ja nyt äidin kuolemaa ulkopuolisen silmin. Tällöin hänen ei tarvinnut käsitellä kuoleman aiheuttamia tunteita. Ulospäin Eveliina saattoi näyttää tunteettomalta, vaikka todellisuudessa Eveliina pyrki vain suojelemaan itseään.

”Mietin vaan siinä omassa päässäni...sä oot niin mitätön ihminen et sä et ees itke kun sun oma äiti kuolee.”

Eveliinan mieleen tuli ajatuksia siitä, että oliko hän pilannut oman parisuhteensa ja tehnyt myös kihlatun elämästä helvettiä. Eveliina pohti, oliko hänen elämänsä tarkoitus taistella läpi kaikki nämä asiat ja sen jälkeen päätyä samanlaiseksi alkoholistiksi kuin isänsä, joka ennemmin tai myöhemmin tappaa itsensä. Eveliinasta tuntui, että hän ensimmäistä kertaa ymmärsi, mitä hänen isänsä päässä oli liikkunut. Äidin kuolema sai Eveliinan

reflektoimaan omaa sisäistä tarinaansa. Eveliina pohti tilannetta ja antoi sille uusia merkityksiä oman sisäisen puheen avulla. Sisäisellä puheella Hänninen (2002) tarkoittaa sisäisen tarinan reflektiivistä tasoa eli itselle kerrottua tarinaa, jonka avulla yksilö pohtii vanhojen rutiininomaisten merkitystenantojen sopivuutta tarinalleen. (Hänninen 2002, 22.)

”Onko mustakin tullu tämmönen luovuttaja ku ei mussa ollu mitään...tahdonvoimaa siitä, että mä osiin halunnu jotenkin selviytyä näistä asioista niinku siististi...mä vaan ootin millonka mä pääsen hengestäni...vaikee kuvailla minkälaiseks ihminen niinku voi muuttua kun se tappaa kaikki tunteensa suojellakseen itteensä.”

Eveliina ei enää vastannut puheluihin, koska nyt hänellä oli mahdollisuus päästä ympärillä olevista ihmisistä eroon. Samalla Eveliina olisi kuitenkin halunnut, että *”joku olisi tullut ja auttanut”*. Näin ei tapahtunut, sillä Eveliina oli esittänyt, että kaikki on hyvin. Hän oli aina ollut huono näyttämään tunteitaan ulospäin. Eveliina oli päättänyt, ettei kenenkään tarvitsisi huolehtia hänestä, vaikka hän ei mitään muuta toivonut niin paljon kuin, että *”isä tai äiti ottaisi hänet kainaloon ja sanonut kaiken järjestyvän”*.

”...semmonen olo, että jotenkin ne asiat järjestyy johonkin suuntaan. Joko ne järjestyy niin, että mua ei kohta enää oo tai sitten et kaiken sen läpi mä vielä joskus jollain tavalla tuun sellaseks ihmiseks, joka selviää ihan kaikesta...kun jonkun ois pitäny tulla ja tarttua niin kukaa ei tullu ja tarttunu, koska mä oli osannu pitää sen mun kuoren niin hyvin kasassa...mä olin sanonu et kaikki on hyvin...ehkä se oli viimen kerta, kun mä lopetin sanomasta et kaikki on hyvin...”

Eveliina kannusti itse itseään jaksamaan eteenpäin. Hänestä tuntui, että oli epäonnistunut ihmisenä ja aiheuttanut paljon huolta sekä murhetta omien vanhempiensa kautta kaikille läheisille. Eveliina kuvasi tarinassaan hänen olleen kuin *”hirviö”*, joka tappoi kaikki tunteensa suojellakseen itseään. Hän sai kuitenkin jostain uskoa siihen, että asiat järjestyvät. Eveliina lopetti esittämästä, että kaikki oli hyvin.

5.2.6 KULTTUURISET MALLIT JA IDENTITEETIT

Eveliinan suorittajatarinan narratiivista identiteettiä leimaa ulkoisten ja sisäisten odotusten sekä paineiden välinen ristiriita. Hännisen (2002) mukaan yksilöiden kulttuuriset kokemukset välittyvät vuorovaikutuksessa ja yksilö sisäistää ne kulttuuriset tarinamallit, jotka hän kokee omikseen. Kulttuuristen tarinamallien rooli-odotukset riippuvat yksilön iästä ja sukupuolesta ja yksilö voi omaksua itselleen myös rooli-odotuksille epätyypillisen tarinan. Kulttuurimallin vastaisen tarinan omaksuminen voi aiheuttaa yksilön omien ajatusmallien sekä odotusten uudelleen määrittelyä. (Hänninen 2002, 18–20; 51–52.) Kulttuuriset mallit vaikuttavat yksilöiden valintoihin ja ne voivat tehdä identiteetin rakentumisesta haastavaa, jos yksilön haluttu identiteetti ei kohtaa kulttuuristen mallien odotuksia. (Coté & Levine 2016, 21.)

Eveliinan kerronta keskittyy vahvasti perheeseen. Hän oli oppinut oman kulttuurinsa tarinamallit siitä, millainen perheen täytyisi olla. Eveliinan ajatus perheestä kiinnittyi perinteiseen ehkä myös stereotyyppiseen käsitykseen ydinperheestä, jolla on omakotitalo, koira ja farmariauto. Nätkin (2003) esittää, että heteroseksuaalista parisuhdetta vanhemmuuden perustana sekä äidillistä hoivaa pidetään ”luonnollisina” ehjän ydinperheen tekijöinä, mutta sitä myös kyseenalaistetaan jatkuvasti. Moderni ajattelu pohjautuu ehjään ydinperheen malliin, jossa perhe purkautuu osiin ja yksilöt nähdään yhteiskuntasuhteissa rakentuneina. Postmoderni ajattelutapa taas ei etsi yhtä luonnollista perheen mallia, jolloin moninaiset perhemuodot nähdään sosiaalisten ongelmien sijaan erilaisuutena. Nätkin pohtii artikkelissaan, onko postmoderni ajattelutapa riski lapsen kehitykselle, koska se ei tarjoa pysyvyyttä tai absoluuttisia arvoja. (Nätkin 2003, 16; 37.) Eveliinan ajattelu perheestä on moderni ja hän tuo omaa ideaalia perhekäsitystä sekä sen normaaliutta esiin useasti suorittajatarinan aikana. Kun Eveliina ei saanut normaaliutta ja varmuutta muutoin, hän alkoi hakea sitä omasta parisuhteestaan menemällä kihloihin ja ostamalla omakotitalon. Toisaalta Eveliina ei kokenut eläneensä omassa perheessään normaalia perhe-elämää ja hänen parisuhteensa oli mahdollisuus päästä tuohon ideaaliin. Hän pyrki normaaliin kaikin tavoin, mutta loppuen lopuksi sekään ei tuntunut oikealta ja omalta. Eveliinan tarinasta käy ilmi, ettei hän kokenut saavuttavansa kulttuuristen mallin mukaisia rooli-odotuksia ja se vuoksi narratiivisen identiteetin rakentuminen näyttäytyi tarinassa haastavana.

Eveliinan tarina osoittaa ydinperheideaalin elävän edelleen vahvana. Yleistyksiä ei kuitenkaan Eveliinan tarinan avulla pysty tekemään, mutta ydinperheideaalin vahvuus on nähtävissä myös Ritala-Koskisen (2003) artikkelissa. Hän esittää, että tutkittaessa uusperheessä eläviä lapsia luonnollisen ydinperheen kulttuuriset määrittelyt tulevat näkyväksi. Uusperheessä asuvat lapset eivät elä selvärajaisessa ydinperheessä, mutta tulkitsevat silti perhettä ydinperhemallin mukaisesti. Tämä kertoo kulttuurisesta pysyvyydestä. Lapset määrittelevät omaa perhettään kulttuurin perhekäsityksen mukaisesti, mutta toisaalta moninaisissa perheympäristöissä elävät lapset luovat myös uusia kulttuurisia määritelmiä. (Ritala-Koskinen 2003, 133–134.)

Eveliinalla oli myös ajatus siitä millaista normaalin opiskelijaelämän täytyisi olla. Koulun alettua hän ajatteli käyvänsä viikonloppuisin perheen luona, koska se oli hänen mielestään normaalia. Eveliina halusi olla normaali. Paikkakunnan vaihdos antoi Eveliinalla mahdollisuuden kyseenalaistaa tulkintoja itsestä sekä elämästä. Eveliinasta tuli muuton myötä itsevarmempi ja rohkeampi sosiaalisissa tilanteissa. Hän sai tilaisuuden olla jokin toinen. Eveliina tuotti tarinassaan ristiriitaista narratiivista identiteettiä. Hän halusi aloittaa uudessa kaupungissa puhtaalta pöydältä ja näyttäytyi ihmisenä, jolla oli kaikki hyvin. Kotoa muuton jälkeen Eveliina oli kuitenkin edelleen perheen huolehtija. Isän pahentunut alkoholismi aiheutti huolta ja synnytti Eveliinassa jopa äidillisiä piirteitä. Nätkinin (2003) mukaan lapsen tarve vanhemman hoivalle ja kasvatukselle on jonkinlainen kulttuurinen vakio. Päähteistä riippuvaisen yksilöllisyyden katsotaan olevan narsistinen, jolloin lapsen hoivalle ja huolenpidolle ei ole tilaa. (Nätkin 2003, 33; 35–36.) Eveliinan ensimmäisestä ja toisesta tarinasta käy ilmi, ettei hänen vanhempansa kyenneet antamaan Eveliinalle hänen tarvitsemaansa hoivaa. Ristiriitainen elämä kodin ja ulkomaailman välillä aiheutti Eveliinalle taakkaa.

Vanhempien kuoltua Eveliinan selviytymiskeinona oli suorittaminen. Hän oli oppinut suorittamisen jo nuorella iällä ja se vahvistui vuosi vuodelta. Eveliina huomasi, että suorittamisen avulla hänelle ei jäänyt aikaa käsitellä ikäviä tunteita. Tarinassa ihmisillä oli omat käsitykset siitä, millainen Eveliina oli. Eveliina ei korjannut ihmisten käsityksiä, koska se oli helpompaa kuin paljastaa oikea itsensä. Hän joutui myös pohtimaan ja refleктоimaan omaa sisäistä tarinaansa sisäisen puheen avulla, koska hän ei täyttänyt

omasta mielestään yhteiskunnan odotuksia ja piti itseään sekä perhettään erilaisina kuin muut. Eveliinan tarinassa hän tulkitsi elämänsä ja identiteettejään uudelleen. Vanhempien menetys sekä muut elämän haasteet alkoivat käydä Eveliinalle liian raskaaksi. Hän koki olevansa yksin ja haluavansa luovuttaa, mutta toisaalta hän näki myös itsessään taistelijan, joka ei antanut periksi.

5.3 SELVIYTYJÄ

Kolmannen tarinan olen nimennyt selviytyjätarinaksi, koska Eveliina ei useista vastoinkäymisistä huolimatta luovuttanut ja hänen elämänsä suunta kääntyi parempaan päin. Tarinamalliltaan se on sankaritarina, joka etenee useiden ylä- ja alamäkien kautta positiiviseen lopputulokseen (Gergen 2009, 39–40). Tarinan alussa Eveliina rakastuu ja sen seurauksena hän on valmis kohtaamaan ja käsittelemään menneisyyden haamut. Hän kokee selviytyjätarinan aikana myös vastoinkäymisiä, mutta ei kerro enää olevansa yksin niiden kanssa. Eveliinan elämä muuttuu suuntaan kolmannen tarinan alkaessa ja hän pohtii tarinan aikana omaa muuttumistaan ja sen merkityksiä.

5.3.1 RAKKAUS JA RAUHA MENNEISYYDELLE

Eveliinan tarina sai dramaattisen käänteen eräs marraskuinen ilta, kun hän otti yhteyttä nuoruuden ihastukseensa. Eveliina kertoi koko elämänsä muuttuneen tuon yhteydenoton seurauksena. Hän oli nähnyt ihastusta vilaukselta jo ennen äidin kuolemaa, muttei tuolloin ollut vielä uskaltanut ottaa häneen yhteyttä. Tapahtuma oli kuitenkin jäänyt Eveliinan mieleen ja hän uskoi, että se tapahtui tarkoituksella. Eveliina liitti tarinansa osaksi omaa kohtaloaan. Heidän tutustuessaan toisiinsa Eveliina tunsi pitkästä aikaa jotain. Se oli jotain sellaista, mitä hän ei ikinä olisi voinut kuvitella tuntevansa. Hän ei ollut enää vain ”*autopilotilla*” toimiva ihminen.

”Ehkä tää peli ei olekaan ihan täysin menetetty ja sillä sekunnilla mulle tulee se sama filis, että tästähän tulee vielä ihan saatanan hyvä elämä...sen jälkeen mikään ei ollu enää ennallaan.”

Seurustelun alussa tutut menettämisenpelon ja ikävän tunteet olivat läsnä, koska he joutuivat asumaan eri kaupungeissa. Tarinassaan Eveliina kertoi tottuneensa siihen, että jokin menee aina vikaan ja hän ei uskonut, että elämässä voisi käydä hyvin. Eveliinan oli vaikea antaa itsestään kaikkea ja tietynlainen itsesuojeluvaisto pyrki pitämään ajatusmaailman tutussa ja turvallisessa. Eveliina koki myös riittämättömyyden tunteita ja syömishäiriöön liittyvää oireilua esiintyi aika ajoin. Eveliina oli kuitenkin päättänyt taistella sairautta vastaan, koska hän koki oman terveyden tärkeäksi tulevaisuutta ajatellen. Hän oli oppinut myös arvostamaan itseään ja omaa vartaloaan. Eveliinan syömishäiriön oireilua piti yllä parisuhteen alussa ollut luottamuspuola sekä pelko, ettei hän kelpaa omana itsenään. Hän halusi olla parempi ja miellyttää.

”Hirveet ulkonäköpaineet et riitätkö sä toiselle ja tottakai koska oot tottunu painimaan sen anoreksian kanssa ja sit se tulee takaisin tavallaan semmosena piilevänä et mä rupeen vahtimaan kaikkee mitä syön...”

Riessmanin (2001) mukaan tutkijan on tärkeää tiedostaa, että haastateltava antaa itselleen erilaisia rooleja, joiden avulla hän ilmaisee, millaisia identiteettejä hän on omaksunut. Roolit voivat olla joko passiivisia tai aktiivisia. (Riessman 2001, 702.) Eveliina ilmaisi omaksumiaan identiteettejä puhumalla rooleista sekä pyrkimyksestä aktiivisesti muuttaa identiteettejään. Eveliina tulkitsi sisäisen tarinansa avulla elämänsä ja kuvasi tarinassa, ettei hän halunnut pitää enää mitään roolia yllä tai olla samanlainen ”ulkonäkökeskeinen työnarkomaani” kuin edellisessä parisuhteessaan. Tulkitsemalla elämäntilannettaan sekä hahmottamalla tapahtumien syitä ja seurauksia hän oppi olemaan armollisempi itselleen sekä menneisyydelleen. Eveliina kertoi uudelle poikaystävälle alusta lähtien kaiken hänen elämästään. Eveliinan oli myös mahdollista päästä eroon menneisyyden kokemuksista ja emootioista muokkaamalla omaa sisäistä tarinaa. (ks. Hänninen 2002, 20–22.) Hänen ei enää tarvinnut juoda alkoholia tunteiden turruttamiseksi. Eveliina halusi saada itsensä kuntoon. Hän uskoi kaiken tapahtuneen tarkoituksella ja pohti, millainen ihminen hän oli ollut ja se poikkesi siitä, mitä hän halusi olla. Eveliinan tarinaa ilmentää jälleen hänen uskonsa kohtaloon, mutta myös hänen oma päämäärätietoisuutensa muuttaa omaa elämänsä. Eveliina pyrki kääntämään menneisyytensä voimavaraksi reflektoimalla sitä sisäisen tarinansa avulla.

”Sit mä rupesin olee hirveen paljon yksin. Mä en enää tarvinnu niitä mun kavereita siihen tueksi enkä sitä bilettämistä enkä sitä et mä olin jatkuvasti jossain niinku poistamassa niitä ajatuksia mun päästä. Niitä kauheita asioita mitä oli tapahtunu, vaan mä rupesin sitten oikeesti miettimään sitä, että mun pitää saada itteni kuntoon sitä varten et mä voin olla tolle ihmiselle niinku paras oma itteni...se ei käy niin helposti ku sä oot ite siinä tunnelukossa.”

Kontrollista irti päästäminen oli Eveliinalle hankalaa, mutta hän päätti luottaa poikaystäväänsä. Palaaminen vanhaan kotikaupunkiin oli myös haastavaa, koska se toi mieleen kaikki vanhat muistot. Eveliina joutui epä mukavuusalueelle omien tunteidensa kanssa sekä kohtaamaan ihmisiä menneisyydestä. Eveliinan täti ehdotti hänelle terapiaan menoa, mutta hän ei kokenut siitä olevan mitään hyötyä. Eveliina oli aiemmin käynyt syömishäiriön vuoksi terapiassa ja koki, ettei se ollut auttanut häntä. Eveliina tiesi, miten asiat täytyy prosessoida omassa mielessä, mutta hän ei vielä uskaltanut lähteä siihen.

”Mä olin luonu itelleni imagon ja roolin sinne ja sit et mä tulisin takaisin kotikaupunkiin, missä mä en oo mitään...sit mä aloin pikkuhiljaa työntämään itsestäni sitä puolta piiloon, mikä on hallinnu taas koko ajan, että pitää olla kaikki suunniteltuna valmiiks.”

Rakkaus sai Eveliinan aloittamaan menneiden asioiden käsittelyn. Hän ajatteli, ettei voi olla onnellinen ennen kuin prosessoi menneisyydessä tapahtuneet asiat. Hän kävi omassa mielessään läpi kaikki menneisyyden ikävät hetket ja tunteet. Asioiden läpi käyminen aiheutti sen, ettei Eveliina nukkunut kunnolla muutamaan kuukauteen ja hän oli ahdistunut. Eveliina oli aina pelännyt päivää, jolloin hänen täytyisi käsitellä vanhempien kuolemaan liittyvät tunteet, mutta olo alkoi keventyä sen jälkeen, kun hän kohtasi ”pahimman painajaisensa”. Eveliina antoi itselleen mahdollisuuden olla heikko ja itkeä.

”Se tunne tiiätkö oli semmonen ihan fyysinen, voin fyysisestikin huonosti, kun mä pakotin itteni ajattelemaan niitä...en oo varmaa ikinä itkeny niin paljon...mä en myöskään käsitelly niitä kenenkään kanssa vaan käsitelin ne

yksin ni se alko pikkuhiljaa purkautumaan se ja sit mulla alko pikkuhiljaa murenemaan se tietynlainen imago siitä pois...se ettei mun aina tarvi olla sellainen et kaikki on tosi hyvin..."

Kotikaupunkiin muutettuaan Eveliina joutui olemaan hetken työttömänä. Työttömyys kävi Eveliinan itsetunnolle, koska hänellä oli aina aiemmin ollut töitä ja hän oli ylpeä työhistoriastaan. Työttömyys pakotti Eveliinan pohtimaan omia näkemyksiään työttömyydestä. Eveliina ei voinut vaikuttaa tilanteeseen muuten kuin hakemalla uutta työpaikkaa.

"Ainut asia miks mä siellä olin ni oli mies ketä mä rakastin yli kaiken. Sekin pakotti mut vähän nöyrytmään sille ajatukselle et sä et voi oikeesti aina vaan suorittaa ja tehdä. Sä et vaan voi vaikuttaa näihin asioihin."

Eveliina sai kuitenkin pian uuden työpaikan ja uusi työ sai hänet pohtimaan omia elämän arvojaan. Eveliina oli aiemmissa työpaikoissaan ollut *"työnarkomaani"* ja elänyt työlleen, mutta tällä kertaa hän osasi päästää irti sen puolen itsestään. Hän päätti olla stressaamatta työasioista ja ymmärsi, että hän kelpaa työpaikalla semmoisena kuin hän on. Hänen ei tarvinnut pitää mitään roolia yllä, eikä häntä enää hävettänyt pyytää apua. Eveliinan elämään tuli jälleen uusi vastoinkäyminen, kun isoäidin syöpä uusiutui. Eveliinan onneksi isoäidin terveydentila kuitenkin koheni. Eveliinan aiemmista tarinoista tuttu huolehtijan narratiivinen identiteetti esiintyi myös selviytyjätarinassa. Hän päätti huolehtia isoäidistä ja nauttia jokaisesta yhteisestä hetkestä. Eveliinalla kävi mielessä ajatuksia, että kuinka hänen läheisensä pärjäisi, jos hän itse sairastuisi.

"Oon ajatellu, että kyllä se paketti siinä pyörii vähän ravinnolla ja suorittamisella. En oo pysähtyny missään vaiheessa ajattelemaan, että mitä mä oikeesti haluan tai minkälainenihminen mä oikeesti oon tai miten oikeesti voin. Nyt huolehdi itestäni. Ennen sitä kun käsittelin kaikki niin en ollut huolehtinu itestäni yhtään."

Työttömyys sai Eveliinan pysähtymään ja reflektoimaan jälleen elämäänsä sisäisen tarinansa avulla. Eveliina pohti tarinassaan suorittajan identiteettiään ja ymmärsi, ettei voinut jatkossa enää suorittaa elämäänsä. Hän ymmärsi, että hänen täytyi suorittamisen sijaan huolehtia itsestään. Sisäisen tarinan avulla hän alkoi rakentaa itselleen uutta narratiivista identiteettiä.

5.3.2 LAPSETTOMUUS

Eveliina ja hänen poikaystävänsä alkoivat suunnitella perheen perustamista. He keskustelivat avoimesta Eveliinan vaikeuksista tulla raskaaksi ja yrityksistä huolimatta he eivät onnistuneet. Eveliinan rankka menneisyys ja stressi näkyivät veriarvoissa ja se vaikeutti raskaaksi tulemistä. Hän syytti itseään lapsettomuudesta ja poti huonoa omaatuntoa, ettei voinut antaa poikaystävälleen lasta. Eveliina koki epäonnistuneensa, kun he joutuivat kokeilemaan hedelmöityshoitoja. Hän oli vihainen ja katkera siitä, ettei lapsen saaminen onnistunut kaiken sen jälkeen, mitä hän oli elämässään kokenut. Toisaalta Eveliina oli luottavainen ja uskoi kaiken tapahtuvan tarkoituksella.

”Sitä on vaikea selittää sellaselle ihmiselle, joka ei koe tarvetta saada lapsia, mutta parhaiten sen pystyy selittämään sillä et jokaikinen kerta, kun sä et oo raskaana niin susta tuntuu ku joku kuolis...”

Vaikka lapsettomuus oli Eveliinan kertoman mukaan yksi rankimmista vastoinkäymisistä, hänellä oli nyt rinnallaan ihminen, jonka kanssa he selviäisivät kaikesta. Hänen ei enää tarvinnut olla yksin vaikeiden asioiden kanssa. Eveliina kertoi tarinassaan, että hänellä oli nyt myös muuta tukiverkostoa, kuten sukulaiset ja ystävät, jotka hän oli päästänyt lähelleen ja tueksi. Hän alkoi puhua vaikeistakin asioista, koska ei halunnut ahdistuksen palaavan. Kaikista vastoinkäymisistä huolimatta Eveliina ajatteli asioiden olevan todella hyvin, vaikka hän ei aina uskaltanut näyttää onnellisuuttaan ulospäin. Hänen oli turvallisempaa ajatella negatiivisesti, jolloin mahdolliset pettymykset oli helpompi ottaa vastaan. Eveliina oli kuitenkin ymmärtänyt, ettei hänen tarvitse onnellisuuden vuoksi tehdä asioita vain, koska niin kuuluisi tehdä.

”Mä ennen ajattelin, että mun pitää tehdä nää asiat näin, että mä voin olla onnellinen. Niin kauan kun mä suoritan ni mä tiiän et mä teen asioita jonkun toisen, joko toisen minän tai toisten ihmisten ajatusten mukaan enkä niin kun musta itestä hyvältä tuntuu.”

Eveliina pohti tarinassaan, miten olikaan selvinnyt kaikesta ja ajatteli sen johtuvan lujasta luonteestaan ja siitä, ettei koskaan suostunut luovuttamaan. Hän kuvasi itseään periksi antamattomaksi. Hännisen (2002) mukaan tarinoiden avulla pystytään selittämään ja ennustamaan elämän syy-seuraussuhteita myyttisin keinoin, kuten esimerkiksi sanomalla kaikella olevan tarkoituksensa. (Hänninen 2002, 65). Myös Eveliina käytti tätä selittämisen keinoa omassa tarinassaan. Hän kertoi hokeneensa aina vaikeuksien tullen, että kaikki kyllä järjestyisi ja kenellekään ei anneta enempää kannettavaksi kuin jaksaa kantaa. Hän piti tätä myös yhtenä selviytymiskeinona sekä suorittamisen muotona.

”Ensimmäisen kerran mä luotan siihen, että kyl ne asiat järjestyy ja jos ei järjesty ni sit me miehen kanssa järjestetään ne yhdessä. Ei oo enää sitä itsepäistä perfektionistia, joka haluaa suoriutua kaikesta yksin...sehän se on kun mä en enää suoriudu mun elämästä...joka ikinen aamu mä herään tyytyväisenä...musta ei ois tullu tämmöstä ihmistä ja mä en ois tässä hetkessä, jos niitä asioita ei ois tapahtunu.”

Eveliina kertoi tarinassaan olleensa rakastettu ja ajatteli vanhempien opettaneen häntä selviytymään elämästä huolimatta siitä, että hän oli joutunut lapsesta saakka huolehtimaan vanhemmistaan. Hän ei kokenut, että vanhempien rakkaudella olisi ollut mitään merkitystä selviytymisessä vaan sillä kovuudella, minkä hän oli oppinut heiltä. Eveliina ajatteli kokemustensa tehneen hänestä tasapainoisemman ihmisen, joka voi auttaa myös muita omilla kokemuksillaan. Hänellä oli olo, että suurin syy hänen kokemuksiinsa selviää vasta tulevaisuudessa ja häntä harmitti, ettei käsitellyt asioita aikaisemmin.

”Mä oon vaa aatellu, että tän takii mut on kasvatettu tälläseks ku mä oon...ehkä se kokonaisvaltainen kasvatus, se rakkaus mut sitä tietynlaista

niinku kovuutta...se on ollut sellanen millä mä oon selvinny...En koe, että sillä rakkaudella on ollut mitään merkitystä. En mä sillä oo eteenpäin pyyheltänyt...”

Eveliinan kaltaisia tarinoita selviytymisestä on kuvattu myös Itäpuiston (2001) tutkimuksessa liittyen nuorten aikuisten kokemuksiin vanhemman alkoholinkäytöstä ja selviytymisestä. Eveliinan tavoin yksi tutkimukseen osallistunut haastateltava oli kuvannut kasvuperheensä olleen hyvä perusta omalle selviytymiselle. Haastateltava kertoo tutkimuksessa oppineensa sitkeytensä kotoa, koska hänen oli aina odotettu onnistuvan. (Itäpuisto 2001, 116.) Myös Eveliina kuvasi vanhempiensa kokonaisvaltaisen kasvatuksen, joka oli sekoitus rakkautta ja kovuutta, auttaneen häntä selviytymään elämän haasteista. Itäpuiston (2001) haastateltava kuvasi kasvatuksen tehneen hänestä sitkeän, joka vastasi myös Eveliinan tapaa kuvata itseään periksi antamattomaksi (Itäpuisto 2001, 116).

5.3.3 MINÄN ASPEKTIT JA IDENTITEETIT

Viimeisessä selviytyjätarinassa Eveliina käsitteli menneisyyden tapahtumia ja reflektoi omaa identiteettiään antaakseen menneisyydelle merkityksiä sekä tehdäkseen tulkintoja elämästä. Eveliinalla oli halu olla paras oma itsensä. Eveliinan tapaa kuvata mennyttä ja tulevaa voi tarkastella Hännisen (2002) reflektoidun ja moraalisen identiteetin käsitteillä. Hänninen (2002) tarkoittaa reflektoidulla identiteetillä yksilön kertomuksellaan muodostamaa vastausta kysymykseen ”kuka minä olen”. Yksilö kertoo tietoisesti itselleen tarinaansa ja samalla tulkitsee sekä luo identiteettejä yhä uudelleen. Identiteettejä rakennetaan uudelleen silloin, kun elämänsä katkeaa tai elämänprojektit joutuvat ristiriitaan keskenään ja niitä on arvioitava uudelleen. Moraalisen identiteetin käsite muodostaa taas yksilön mielessä kuvan siitä, millainen pitäisi olla. Moraalinen identiteetti on sidoksissa yksilön itsearvostukseen ja sen puutteeseen (Hänninen 2002, 61.)

Eveliinan kaikissa kolmessa tarinassa näkyivät myös Aron (1996, 72–73) tutkimuksessa esitetyt ”minä aspektit”, joita ovat reaalinäkö (kuka minä olen?), idealinäkö (kuka minä haluan olla?), historiallinen minä (kuka minä olen ollut), sosiaalinen minä (ketkä ovat

minulle läheisiä/etäisiä?) ja moraalis-filosofinen minä (miksi elämäni on tällaista?). Aron (1996) reaaliminä ja ideaaliminä ovat samankaltaisia kuin Hännisen (2002) reflektoitu identiteetti ja moraalinen identiteetti. Eveliinan aiemmissa rauhanturvaaja- ja suorittajatarinoissa reaaliminä ja ideaaliminä olivat usein ristiriidassa keskenään. Ideaaliminä kuvasi Eveliinalle sitä, mitä yhteiskunnassa ajateltiin olevan normaalia. Ristiriitaisuutta aiheutti se, ettei hän kokenut kuuluvansa tuohon ideaaliin. Viimeisessä tarinassa Eveliinan ideaaliminä ei pyrkinyt enää normaaliin vaan siihen, miten hän voisi olla parempi oma itsensä. Tämä ei ollut enää ulkopuolelta tuleva ideaali vaan Eveliinan oman sisäisen puheen avulla rakennettu ja reflektoitu ideaaliminä. Eveliina kertoi tarinassaan, ettei hän enää ollut yksin, koska hän oli päästänyt ihmisiä lähelleen. Hän sai tukiverkostoa kihlatusta, ystävistä ja sukulaisista, joista hänen kolmannen tarinan sosiaalinen minä koostui.

Eveliinan selviytyjätarinassa historiallinen minä sekä moraalis-filosofinen minä olivat suuressa osassa. Hän pohti tarinassaan paljon sitä, millainen oli aiemmin ollut ja miksi hän oli kokenut elämässään niin paljon. Eveliina muodosti pohdinnan avulla itselleen reflektoitua identiteettiään. Eveliina pysähtyi ensimmäisen kerran elämässään käsittelemään vaikeita menneisyyden tapahtumia ja tulkitsi samalla omaa identiteettiään uudelleen. Hän kuvasi tarinassaan olleensa aiemmin ankara itselleen ja se näyttäytyi henkisenä ja fyysisenä oireiluna. Eveliina päätti tarinassaan taistella omaa syömishäiriötä ja riittämättömyyden tunteita vastaan sekä opetella arvostamaan itseään. Eveliina ei halunnut olla enää samanlainen kuin ennen. Vanhempien menetyksen käsitteleminen sai hänet ymmärtämään, ettei hänen aina tarvinnut huolehtia muista ja suorittaa, vaan hänellä oli lupa olla myös heikko ja antaa muiden huolehtia hänestä. Eveliina myös pohti, miksi hänen elämänsä oli ollut sellaista ja päättyi siihen, että sen täytyi valmistaa häntä johonkin suurempaan.

”Mulla on vaa sellanen iso olo, että se suurin syy selviää sit myöhemmin...vaikka nyt on selvinny jo paljon asioita et eihän mulla ois kaikkee tätä ja en vois näin hyvin, jos sitä kaikkee pahaa ei ois tapahtunu.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani tarkastelee monia elämän haasteita sekä muutoksia kokeneen alle 30-vuotiaan Eveliinan elämäkertaa. Tarkoituksena on selvittää millaisia narratiivisia identiteettejä Eveliina kertomuksessaan tuottaa, muuttuvatko ne elämäkerran aikana sekä millaisia merkityksiä narratiiviset identiteetit saavat kertomuksessa. Tutkielmassa on käytetty Eveliinan muistitietoa liittyen menneisyyteensä, joten tarkoituksena ei ollut etsiä absoluuttisia totuuksia vaan kiinnittää huomio Eveliinan kokemuksiin sekä merkityksellisiin elämäntapahtumiin.

Eveliinan ensimmäinen rauhanturvaajatarina piti sisällään hänelle merkityksellisiä elämänvaiheita sekä kokemuksia ennen peruskoulun päättymistä. Eveliinan varhaisimmat muistot liittyivät vanhempien eroon, riitoihin sekä isän alkoholin käyttöön. Eveliina koki kiinnittyneensä isään vahvasti, koska äiti oli paljon poissa kotona. Hän kuvasi tarinassaan olleensa vanhempiensa riitojen välissä erotuomarina. Joskus pelko isää kohtaan oli intensiivistä ja Eveliina ei ymmärtänyt, mistä pelko oli lähtöisin. Myllyniemen (2004) sekä Kinnusen (2003) mukaan lapsi rakastaa alkoholia käyttävää vanhempaa, mutta vihaa alkoholia. Pelko voi näyttäytyä arkuutena tai kauhuna ja intensiivisenä kammona. Lapsi kokee ristiriitaisena sen, että vanhempi voi olla yhtä aikaa rakastava ja kamala. (Myllyniemi 2004, 30; Kinnunen 2003, 212.)

Vanhempien eron ja isän alkoholinkäytön vuoksi Eveliina koki paljon muutoksia lapsuudessaan. Muutosten ja perheen haasteiden vuoksi Eveliinan perheessä oli vaikea synnyttää turvallisuutta ja luottamusta rakentavia rutiineja, jonka seurauksena Eveliinan perusluottamuksen (ks. Giddens 1991) kehittyminen oli haasteellista. Eveliina menettämisen pelot ja ikävän tunteet isää ja muita läheisiä kohtaan antoivat ymmärtää, että Eveliina koki lapsuudessaan ja nuoruudessaan turvattomuuden tunteita. Suhde isään tuntui Eveliinasta ristiriitaiselta. Eveliinasta oli outoa, että hän oli kiinni isässä, vaikka välillä pelkäsi tätä. Perheen tilanteesta huolimatta Eveliina koki tulleen rakastetuksi ja isä piti arjen rutiineja yllä huolehtimalla Eveliinan perustarpeista. Eveliina yritti useasti saada isänsä lopettamaan juomisen, mutta isä ei lopettanut ja näin hän petti Eveliinan

luottamuksen. Pelosta ja ristiriidoista huolimatta Eveliina pohti tarinassaan olleensa ”*omalla tavallaan*” turvassa.

Eveliina rakensi tarinassaan itselleen narratiivista identiteettiä perheen rauhanturvaajana, ja koki lapsuutensa loppuneen aikaisin hänen ollessa erotuomarina vanhempien riitojen välissä. Rauhanturvaaja kertoo Eveliinan asemasta perheessä. Hän pyrki estämään ja lopettamaan vanhempien riitelyn menemällä tilanteissa väliin sekä jättämällä tietoisesti kertomatta asioita esimerkiksi peittelemällä isän juomista äidiltä. Rauhanturvaajan narratiivinen identiteetti toimii tarinan pääidentiteettinä, jonka lisäksi Eveliina tuotti tarinassaan myös huolehtijan narratiivista identiteettiä. Eveliina pyrki koko lapsuutensa peittelemään perheensä ongelmia sekä kertoi tarinassaan huolehtineensa vanhemmistaan, vaikka vanhempien olisi pitänyt huolehtia hänestä. Lapsuuden kokemukset isän alkoholismien kanssa vaikuttivat hänen hyvinvointiinsa. Eveliina joutui ottamaan paljon vastuuta omasta elämästään sekä isästään jo varhain. Suuri vastuu sai Eveliinan käyttäytymään lapsuudessaan ikäistään kypsemmin. Hän koki lapsuudessaan arvottomuuden tunteita, vanhempien välinpitämättömyyttä, menettämisen pelkoa sekä ikävää, joka näyttäytyi myös fyysisinä oireina. Eveliina kuvasi tarinassaan psyykkisen sekä fyysisen pahoinvointinsa johtuneen perheen tilanteesta sekä huonosta itsetunnosta. (ks. myös Itäpuisto 2001, 74; Itäpuisto 2005, 76–79; Taitto 2002, 19–22; Kinnunen 2003, 212–216; Nätkin 2003, 35.)

Eveliina vertasi jo rauhanturvaajatarinassa perhettään sekä itseään muihin ja pohti normaaliutta. Eveliinalle oli syntynyt mielikuva siitä, millainen hän haluaisi olla ja suorittajatarinassa tapahtunut paikkakunnan muutos antoi hänelle mahdollisuuden olla jotain muuta, kuin mitä hän oli ollut aiemmin. Isän, äidin ja isoisan kuolema sekä isoäidin sairaus olivat suuria käännekohtia Eveliinan elämässä. Ne saivat Eveliinan pohtimaan omaa elämäänsä ja hän halusi saada sen ideaalin elämän, mitä ei ollut vanhempiensa kanssa koskaan saanut. Eveliinan ideaalinen kuva syntyi normaaliuden ajatuksesta ja hän koki, etteivät hän ja hänen perheensä yltäneet tuohon normaaliin. Hänninen (2002) esittää, että yksilöt omaksuvat itselleen kulttuurisia tarinamalleja, jotka syntyvät ja välittyvät vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Hänninen 2002, 51–52). Kulttuuriset mallit vaikuttavat yksilöiden valintoihin ja ne voivat aiheuttaa haasteita, jos identiteetti ei kohtaa

kulttuurin odotuksia (Cote & Levine 2016, 21.) Eveliina pohti sisäisen tarinansa avulla omaa elämäänsä ja vertasi sitä omaksumaansa kulttuuriseen malliin. Eveliinan perhekäsitys sisälsi hyvin tyypillisen länsimaalaisen ydinperheen mallin, eikä siinä ollut tilaa Forsbergin (2003) kaltaisille kriittisille perhekäsityksille, jossa korostetaan yksilöiden perheelle antamia merkityksiä sekä perheiden moninaisuutta. (ks. Forsberg 2003, 10–11.) Eveliinan käsitys normaalista ja onnellisesta perheestä oli kulttuuristen mallien tuottama. Omakotitalossa asuva ydinperhe koirineen edustivat Eveliinalle normaaliuden ydintä, jota hän ei ollut saavuttanut. Rauhanturvaajatarinassa Eveliinalle kuitenkin selvisi, ettei omakotitalossa asuminen muuttanut perheen tilannetta onnellisemmaksi.

Eveliinan rauhanturvaaja- sekä suorittajatarinassa esiintyi ristiriitaisuuksia narratiivisissa identiteeteissä. Eveliina halusi näyttäytyä kodin ulkopuolella ihmisenä, jolla oli kaikki hyvin. Hän antoi ulkopuolisten pitää näkemyksensä heidän perheestään sekä itsestään ja toimi kodin ulkopuolella näiden näkemysten mukaisesti. Ristiriitaisuudet tarinoiden narratiivisissa identiteeteissä kuormittivat Eveliinaa henkisesti. Harrel-Levyn & Kerpelmanin (2010) mukaan vuorovaikutus sekä muiden näkemykset nuoresta vaikuttavat identiteettien kehittymiseen. Ristiriitaiset näkemykset voivat aiheuttaa nuorelle identiteetin kehittymisen häiriintymistä tai muuttaa identiteettiä. (Harrel-Levyn & Kerpelmanin (2010, 78.)

Eveliina kertoi tarinoissaan hänelle tyypillisiä selviytymiskeinoja. Yksi Eveliinan elämäkerrassa esiintyneistä selviytymiskeinoista oli suorittaminen, joka näkyi vahvimmin hänen ollessaan teini-ikäinen sekä aikuistumisen kynnyksellä. Suorittaminen oli Eveliinan selviytymiskeino elämän suurissa käännekohtissa. Eveliina ei kyennyt kohtaamaan vanhempien kuoleman synnyttämiä tunteita. Suorittamalla hän sai ajatukset pois vastoinkäymisistä, eikä hänen tarvinnut käsitellä ikäviä tunteita. Suorittamisen on todettu olevan toimiva puolustusmekanismi lapsuuden tunnetraumojen suojana ja pahan olon torjuna, koska erilaisten suoritusten avulla yksilöstä tulee toisten auttaja ja tarpeellinen ihminen (Oksanen 2006, 55). Eveliinan elämän vastoinkäymiset ja pelot olivat saaneet hänet suorittamaan ja jaksamisensa ääri rajoille. Eveliina lopetti esittämästä, että hänen elämässään on kaikki hyvin, jonka jälkeen hänen elämänsä muuttui parempaan suuntaan.

Kahdesta ensimmäisestä tarinasta poiketen, Eveliinan kertoma viimeinen eli kolmas tarina on selviytyjätarina, jonka voi nimetä myös sankaritarinaksi (kts. Gergen 2009, 39–40). Tarina eteni erilaisten tapahtumien kautta positiiviseen lopputulokseen. Selviytyjätarinassa Eveliina reflektoi mennyttä ja rakensi tulevaa myyttisten keinojen avulla. Tarinoiden myyttiset keinot, kuten kohtaloon uskominen, auttavat selittämään elämän syy-seuraussuhteita. (ks. Hänninen 2002, 65.) Eveliina pohti tarinassaan kaiken tapahtuvan tarkoituksella ja nyt hänellä oli rinnallaan ihminen, jonka kanssa hän selviäisi kaikesta. Eveliinalle myyttinen aspekti oli selviytymiskeino ja se antoi toivoa myös tulevaisuudelle. Eveliina jatkoi useista vastoinkäymisistä huolimatta eteenpäin, eikä suostunut luovuttamaan. Eveliina pyrki päämäärätietoisesti muuttamaan elämäänsä pohtimalla sisäisen tarinansa avulla menneisyyttä, lapsettomuutta ja niihin liittyviä tunteita ja merkityksiä. Turvallinen ja luottamukseen perustuva parisuhde antoi Eveliinalle mahdollisuuden käsitellä menneisyyden haamut. Sinkkosen (2008) mukaan elämä voi kääntyä hyväksi, vaikka lapsuudessa ja nuoruudessa ei olisi ollut tarpeeksi onnellisuuden ja turvallisuuden tunteita. Vahingollisen kierteen katkaisemiseen tarvitaan turvallinen ja luottamuksellinen ihmissuhde, josta saa tukea. (Sinkkonen 2008, 42.) Eveliinalle tämä turvallinen ja luottamuksellinen ihmissuhde oli poikaystävä. Eveliina päästi ihmiset takaisin lähelleen huomattuaan, ettei hänen tarvitsisi pärjätä yksin. Hän ajatteli menneisyyden kokemustensa olleen merkityksellisiä ja tehneen hänestä tasapainoisemman ihmisen, joka voi auttaa muita ihmisiä omien kokemustensa avulla.

Eveliinan kolmas tarina oli toiveikas ja elämän merkityksiä pohtiva. Hän pohti elämäkerrassaan oman menneisyytensä, nykyisyytensä sekä tulevaisuutensa suhdetta ja ajatteli kaikilla elämäkokemuksillaan ja haasteillaan olleen merkitystä hänen tulevaisuutensa kannalta. Hän ajatteli kokemustensa vuoksi selviävänsä kaikesta, mitä hänen eteensä tulee. Hännisen (2002) mukaan menneisyyden emootioista kuten syyllisyydestä tai katumuksesta on mahdollista vapautua oman kertomuksen uudelleen tulkinnalla ja muokkaamalla sisäistä tarinaansa. Myös nykyhetken tuskaa voidaan lieventää, jos tilanteen nähdään olevan väliaikainen tai sen johtavan parempaan tulevaisuuteen. (Hänninen 2002, 69.) Kokonaisuutena Eveliinan elämäkerta kertoo kolmen erilaisen tarinan avulla selviytymisestä vaikeuksien kautta voittoon. (ks. Gergen 2009, 39–40.)

Pohdin analyysissäni Eveliinan tarinoita Aron (1996, 72–73) minän aspektien avulla. Kahdessa ensimmäisessä tarinassa Eveliinan ajatus ideaalisesta minästä oli ristiriidassa reaaliminän kanssa. Eveliina halusi olla jotain muuta kuin oli ja tämä näkyi kahden ensimmäisen tarinan ristiriitaisina narratiivisina identiteetteinä kodin ulkopuolella ja Eveliinan henkilökohtaisessa elämässä. Viimeisessä selviytyjätarinassa hän pohti moraalisen filosofisen sekä historiallisen minänsä mukaisesti sitä, kuka hän on ollut ja miksi hänen elämänsä on sellaista kuin se on. Sisäisen tarinansa avulla hän antoi menneisyyden ja nykyisuuden tapahtumille merkityksiä. Nuo merkitykset antoivat Eveliinalle toivoa tulevaan. Eveliina avasi tarinassaan myös ihmissuhteitaan ja niiden merkitystä elämässään (sosiaalinen minä). Eveliinan tarinoista käy ilmi, että luottamukselliset ihmissuhteet olivat lapsuudessa sekä nuoruudessa vähäisiä ja vasta aikuisiällä hän oppi luottamaan ja päästämään ihmisiä lähelle. Luottamuksellisten ihmissuhteiden löytyminen auttoi Eveliinaa huomaamaan, ettei hänen tarvinnut selviytyä elämän tuomista haasteista yksin.

Tutkielmassa olen soveltanut Aron (1996) lisäksi myös Hännisen (2002), Rimmon-Kenanin (2002) sekä McAdamsin (2005) ajatuksia narratiivisuudesta, narratiivisista identiteeteistä sekä sisäisestä tarinasta. Eveliinan elämäkerrassaan esiin nostamat asiat ovat olleet haastattelun hetkellä merkityksellisiä hänen sisäisen tarinansa rakentumisessa. Hän hahmotti tarinoiden avulla elämäntapahtumien syitä ja seurauksia. Elämäkerran kronologisuuden avulla Eveliinan narratiivisista identiteeteistä muodostui yhtenäisiä ja toisiinsa linkittyneitä. Narratiiviset identiteetit eivät toistaneet menneisyyttä sellaisenaan, vaan ne auttoivat Eveliinaa muodostamaan yhtenäisen käsityksen itsestään ja elämästään. (Ks. Hänninen 2002; Rimmon-Kenan 2002; McAdams 2005.)

Eveliinan tarinat olivat tarinamalliltaan erilaisia ja niissä esiintyi erilaisia narratiivisia identiteettejä. Kaksi ensimmäistä tarinaa etenivät negatiiviseen lopputulemaan ja viimeinen päättyi ylä- ja alamäkien kautta positiiviseen loppuun. Ensimmäisessä tarinassa hän kuvasi olleensa erotuomari, huolehtija ja rauhanturvaaja. Toisessa tarinassa Eveliina kuvasi itseään suorittajaksi ja hänelle avautui mahdollisuus olla kodin ulkopuolella jotain muuta kuin hän oli. Eveliinan tarinassa hänen asemansa perheen huolehtijana säilyi, vaikka hän pyrki ottamaan etäisyyttä menneisyyteen. Eveliinan kertoi kahdesta erilaisesta roolista, joiden avulla hän pyrki elämäkerrassa selittämään narratiivista identiteettiään. Kodin

ulkopuolella Eveliina halusi näyttäytyä ihmisenä, jolla oli kaikki hyvin, vaikka se ei vastannut todellisuutta. Eveliinan toisilleen ristiriitaiset narratiiviset identiteetit kuormittivat häntä henkisesti ja lopulta hän ei enää jaksanut esittää kaiken olevan hyvin. Kolmannessa tarinassaan hän halusi tietoisesti eroon aiemmissa tarinoissa esiintyneistä narratiivisista identiteeteistä. Hän ei halunnut olla enää suorittaja. Eveliina rakensi itselleen kolmannessa tarinassa selviytyjän, työttömän ja lapsettoman narratiivisia identiteettejä. Eveliina pohti sisäisen tarinansa avulla sitä, ettei ollut luovuttaja vaan periksiantamaton.

Eveliina tulkitsi elämäänsä ja määritteli omia identiteettejään kertoessaan elämäkertansa. Hänen tarinansa sekä narratiiviset identiteetit rakentuivat vuorovaikutuksessa kanssani ja olivat siinä mielessä erityisiä, että ne olivat kuulijakohtaisia ja syntyivät tietyssä kontekstissa. Elämäkerran kertominen antoi Eveliinalle mahdollisuuden kertoa tarinansa ääneen ja hän pääsi sen avulla pohtimaan sekä jäsentämään omia identiteettejään. Eveliinan tutkielmaan osallistumisen motiivi oli myös se, että hänen elämäkerrastaan voisi olla hyötyä muille samoja asioita kokeneille.

6.1 POHDINTA

Eveliinan elämäkertaa tarkastellessani päällimmäisenä mielessä on ajatus siitä, miten vahvasti alkoholismi vaikuttaa lapseen. Isän päihteidenkäyttö, äidin sairaus ja vanhempien jatkuvat riidat vaikuttivat Eveliinan turvallisuuden tunteeseen sekä itsetuntoon. Eveliina joutui jo aikaisessa vaiheessa luopumaan lapsuuden huolettomuudesta ja ottamaan aikuisille kuuluvaa vastuuta. Vastuun taakka sairastutti Eveliinan anoreksiaan, jonka vuoksi hän kävi myös terapiassa. Eveliina koki terapian turhaksi ja toimimattomaksi. Hänen ajatuksensa terapiasta kantoi myös aikuisikään saakka. Tämä sai minut myös pohtimaan sitä, miten vahvasti yksittäinen kokemus voi vaikuttaa yksilön ajatusmaailmaan. Sinkkosen (2008) mukaan tärkeintä terapian onnistumisessa on terapeutin ja potilaan välinen suhde. Jos luottamuksellista suhdetta ei synny, vaikeita ja häpeällisiä asioita ei voi alkaa käsitellä. (Sinkkonen 2008, 46.) Eveliinan kokemus terapiasta oli epäonnistunut, eikä luottamuksellista suhdetta terapeutin kanssa syntynyt. Eveliinan näkemys terapian hyödyttömyydestä oli ehdoton. Eveliina ajatteli, ettei hänellä ole tarvetta ammatilliselle avulle, koska tiesi itse, miten asiat on käsiteltävä. Eveliina toivoi selviytyjätarinansa

lopuksi, että olisi käsitellyt asiat aiemmin. Onnistunut terapiasuhde teini-iässä olisi mahdollisesti voinut vaikuttaa asioiden käsittelemiseen Eveliinan myöhemmässä elämässä.

Eveliinan elämäkerta toi esiin yhden ihmisen kokemuksen elämän monista haasteita. Eveliinan elämä toi tullessaan toinen toistaan haastavampia elämäntilanteita ja hän teki parhaansa selvitäkseen niistä. Hänen kertomukseensa mahtui myös onnellisia vaiheita ja hän oli menneisyytensä vuoksi oppinut arvostamaan pieniä hyviä hetkiä. Eveliinan menneisyyden tapahtumat eivät estäneet häntä muodostamasta luottamuksellisia ihmissuhteita myöhemmällä iällä. Eveliinan uskallus käsitellä menneisyyttä sekä merkitykselliset ihmissuhteet auttoivat häntä uskomaan ja luottamaan tulevaisuuteen. Eveliinan elämää hankaloitti vaihe, jolloin hän koki olevansa yksin. Hän ei päästänyt ihmisiä lähelle, vaikka toisaalta toivoi ihmisten tukevan ja auttavan. Yksinäisyyden tunne sai Eveliinan miltei luovuttamaan ja hän käyttäytyi välinpitämättömästi elämäänsä ja itseään kohtaan. Yksinäisyyden tunne poistui hänen rakastuessa uudelleen ja päästäessään myös muita ihmisiä lähelleen. Luottamuksellisen ihmissuhteen löytyminen sai Eveliinan ajattelemaan, että selviäisi mistä vaan.

Eveliinan tarinasta käy ilmi, kuinka vaarallista ihmisten yksinäisyys tai syrjäytyminen on. Eveliinan tilanteeseen olisi pitänyt puuttua jo lapsuusvuosina. Perhe oli kuitenkin osannut peittää kodin sisällä tapahtuvat asiat ulkopuolisilta, myös Eveliina oli opetettu näyttämään, että kaikki on hyvin. Eveliina oppi ongelmien peittelyn jo lapsuudessa ja peitteli tietoisesti tai tiedostamatta ongelmia myös omassa elämässään. Elämäkerta osoittaa, kuinka vahvasti vanhempien toimintatavat ja käyttäytymismallit vaikuttavat lapseen. Eveliinan ainoa ulkopuolinen tuki lapsuudessa oli koulun kautta järjestetty terapia, josta oli ollut enemmän haittaa kuin hyötyä Eveliinan elämään. Perhe olisi tarvinnut apua ja tukea jo Eveliinan lapsuudessa, mutta kukaan ei nähnyt tai osannut puuttua. Tutkielmaani tehdessä pohdin paljon myös omaa sosiaalityöntekijän rooliani ja mahdollisuuksiani nähdä työssäni Eveliinan kaltaisten lasten äänettömät avunhuudot. Minusta on tärkeää pohtia, miksi kukaan ulkopuolinen ei nähnyt tai puuttanut Eveliinan perheen haasteisiin. Eveliinan näkökulman mukaan perheessä oli salailun ja peittelyn kulttuuri, mutta olisiko jonkun silti ollut mahdollista puuttua ja auttaa?

Tutkielmani perusteella ei voi tehdä yleistyksiä, koska se on yhden henkilön elämäkerta, mutta se antaa silti tärkeää tietoa Eveliinan kokemusten kautta. Elämäkerta antaa yksityiskohtaista tietoa Eveliinan kokemuksista, tunteista ja vaikutuksista liittyen vanhemman alkoholismiin, pitkäaikaiseen sairauteen sekä useamman läheisen menetykseen. Tutkielmani antaa myös aihetta jatkotutkimukselle, koska saman tyyppisten elämäkertojen yhteen tuonti ja analysointi toisivat varmasti syvempää ymmärrystä alkoholismin, sairauksien, läheisen kuoleman, vanhemmuuden sekä ihmissuhteiden vaikutuksista identiteetteihin. Haastatteluiden ei tarvitsisi olla ainut tapa kerätä aineistoa, vaan sitä voisi kerätä myös esimerkiksi päiväkirjojen tai muiden kirjoitusten avulla.

LÄHTEET

- Androutsopoulos, J. & Georgakopoulou, A. 2003. Discourse constructions of youth identities: Introduction. Teoksessa Androutsopoulos, J. & Georgakopoulou, A. (toim.) Discourse constructions of youth identities 110. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins, 1–26.
- Aro, L. 1996. Minä kylässä. Identiteettikertomus haastattelututkimuksen folklorena. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Atkinson, R. 1998a. Contexts and uses of life stories. Teoksessa R. Atkinson (toim.) The life story interview. Qualitative research methods 44. Thousand Oaks: Sage, 1–20.
- Atkinson, R. 1998b. Planning the interview. Teoksessa R. Atkinson (toim.) The life story interview. Qualitative research methods 44. Thousand Oaks: Sage, 1–17.
- Atkinson, R. 1998c. Interpreting the interview. Teoksessa R. Atkinson (toim.) The life story interview. Qualitative research methods 44. Thousand Oaks: Sage, 1–20.
- Atkinson, R. 2002. The Life Story Interview. Teoksessa J.F. Gubrium & J.A. Holstein (toim.) Handbook of Interview Research. Context & Method. Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage, 121–140.
- Bruner, J. 1996. The Culture of Education. London: Harvard University Press.
- Burr, V. 2003. Social Constructionism. London: Routledge.
- Coté, J. & Levine, C. 2016. Identity formation, youth, and development: a simplified approach. New York: Psychology Press.
- Denzin, N. & Lincoln, Y. 1994. Introduction: entering the field of qualitative research. Teoksessa N. Denzin & Y. Lincoln (toim.) Handbook of qualitative research. London: Sage, 580.
- Elliot, J. 2005. Narrative and new developments in the social sciences. Using narrative in social research. London: Sage, 1–18.
- Erikson, E.H. 1968. Identity youth and crisis. New York: W.W. Norton.
- Fadjukoff, P. 2009. Identiteetti persoonallisuuden kokoavana rakenteena. Teoksessa R.-L. Metsä-pelto ja T. Feldt (toim.) Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset piirteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–193.
- Fingerroos, O. & Haanpää, R. 2006. Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Forsberg, H. 2003. Johdanto: kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Forthun, L., Montgomery, M. & Bell, N. 2009. Identity formation in a relational context: A person centered analysis of troubled youth. Identity 6 (2), 141–167.

Gadamer, H-G. 2004. Hermeneutiikka; Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Valikoinut ja suomentanut: Nikander, I. Tampere: Vastapaino.

Gergen, K-J. 2009. An invitation to social construction. 2. painos. London: Sage.

Georgakopoulou, A. 2003. Looking back when looking ahead. On adolescents' management in narrative practices. Teoksessa Androutsopoulos, J. & Georgakopoulou, A. (toim.) Discourse constructions of youth identities 110. Philadelphia;Amsterdam: J. Benjamins, 75–92.

Giddens, A. 1991. Modernity & self-identity. Buckingham: Polity Press.

Goodson, I.F. & Gill, S.R. 2011. The narrative turn in social research. Narrative pedagogy: Life history and learning 386, 17–33.

Hall, S. 2002. Identiteetti. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Harrel-Levy, M. & Kerpelman, J. 2010. Identity Process and Transformative Pedagogy: Teachers as Agents of Identity Formation. Identity 10(2), 76–91.

Heikkinen, H. 2010. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hyvärinen, M & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Johanna Rusuniemi & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Hyvärinen, M. 2006. Towards a Conceptual History of Narrative. Teoksessa Hyvärinen, M., Korhonen, A. & Mykkänen, J. The Travelling Concept of Narrative. Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences 1. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies, 20–41.

Hyvärinen, M. 2007. Kertomus ja kertomuksen rajat. Puhe ja kieli 27 (3). Helsinki: Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys, 127–139.

Hänninen, V. 2008. Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa Anna Maija Pietilä & Helena Länsimies-Antikainen (toim.) Etiikkaa monitieteisesti: Pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopion yliopiston julkaisuja F. Kuopio: Kuopion yliopisto, 121–137.

Hänninen, V. 2002. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Väitöskirja. 5.painos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Itäpuisto, M. 2005. Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. Väitöskirja. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Itäpuisto, M. 2001. Pullon varjosta valoon. Vanhempiensa alkoholinkäytöstä kärsineiden selviytymistarinoita. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Jokinen, A., Huttunen, L. & Kulmala, A. 2004. Puhua vastaan ja vaieta: neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.

- Kaunismaa, P & Laitinen, A. 1998. Paul Ricoeur ja narratiivinen identiteetti. Teoksessa Kuhmonen, P. & Sillman, S. (toim.) Jaettu jana, ääretön raja. Jyväskylän yliopiston filosofian julkaisuja 65. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 168–195.
- Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Raportteja 281. Helsinki: Stakes.
- Kinnunen, S. 2003. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Koski-Jännes, A. & Hänninen, V. 2004. Läheiseni on päihdeongelmainen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kraus, W. 2006. The narrative negotiation of identity and belonging. *Narrative inquiry* 16 (1). J. Benjamins, 103–111.
- Kuusela, P. 2006. Realismi ja sosiaalisen identiteetin episteeminen status. Teoksessa Rautio, P & Saastamoinen, M. (toim.) Minuus ja identiteetti; sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 36–56.
- Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lawler, S. 2014. Identity. *Sociological perspectives*. 2.painos. Cambridge: Polity press.
- Löytönen, T. Narratiivinen tutkimusote. Minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen/postpositiiviseen tutkimukseen. Teatterikorkeakoulu. <http://www.xip.fi/tutkija/0402.htm> 12.4.2017
- Löyttyniemi, V. 2004. Kerrottu identiteetti, neuvoteltu sukupuoli. *Sophi* 90. Jyväskylä: Minerva kustannus Oy.
- Malanchuk, O., Messersmith, E. & Eccles, J. 2010. The ontology of career identities in adolescence. Teoksessa Shulman, S. & Nurmi, J. (toim.) The role of goals in navigating individual lives during emerging adulthood. *New directions for child and adolescent development* 130. United States: Jossey-Bass publishers, 97–110.
- McAdams, D.P. & McLean K.C. 2013. Narrative Identity. *Current directions in psychological science* 22 (3). United states: Blackwell publishers, 233–238.
- McAdams, D.P. 2005. *The Redemptive self: Stories Americans live by*. New York: Oxford university press.
- Meretoja, H. 2017. On the use and abuse of narrative for life. Toward an ethics of storytelling. Teoksessa Schiff, B., McKim A.E. & Patron, S. (toim.) *Life and Narrative. The risks and responsibilities of storying experience*. Oxford: University press.
- Meretoja, H. 2014. *The narrative turn in fiction and theory. The crisis and return of storytelling from Robbe-Grillet to Tournier*. New York: Palgrave Macmillan.

- Myllyniemi, R. 2004. Miten ymmärtää ja luokitella tunteita? Teoksessa Hänninen, V. & Ylijoki, O-H. (toim.) *Muuttuuko ihminen?* Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Niemi, H. 2003. Mihin kuulun, kuka olen? Koti, ihmissuhteet ja identiteetti perhehoidossa kasvaneen nuoren aikuisen äidin elämäkertomuksessa. Pro Gradu – tutkielma. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) *Perhe murroksessa.* Helsinki: Gaudeamus, 16–38.
- Oksanen, S. 2006. Alkoholiongelmasta kärsivien joukossa on eniten niitä, jotka eivät koskaan ole ottaneet ryyppyäkään. Tutkimus Huoltaja-/sosiaaliturva-lehden välittämästä alkoholiperheen kuvasta vuosina 1960–2004. Monistesarja 55. Helsinki: A-klinikkasäätiö.
- Perttula, J. & Latomaa, T. 2006. Kokemuksen tutkimus: merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. 2.painos. Helsinki: Dialogia.
- Polkinghorne, D. 1988. *Narrative knowing and the human sciences.* New York: State university of New York press.
- Rautio, P. & Saastamoinen, M. 2006. Minuus ja identiteetti; sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Rautio, P. 2006. Historiallista johdattelua minä- ja identiteettitutkimukseen. Minuus ja identiteetti; sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 11–22.
- Ricoeur, P. 1991a. Life in quest of narrative. Teoksessa David Wood (toim.) *On Paul Ricoeur.* London: Routledge.
- Ricoeur, P. 1991b. Narrative identity. Teoksessa David Wood (toim.) *On Paul Ricoeur.* London: Routledge.
- Ricoeur, P. 1992. *Oneself as Another.* Chicago: The University of Chicago Press.
- Riessman, C. K. 2008. *Narrative methods for the human sciences.* Thousand Oaks: Sage.
- Riessman, C.K. 2001. Analysis of personal narratives. Teoksessa J.F. Gubrium & J.A. Holstein (toim.) *Handbook of Interview Research. Context & Method.* Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage, 695–710.
- Rimmon-Kenan, S. 2002. The Story of "I": Illness and Narrative Identity. *Narrative* 10 (1). Columbus: Ohio State University Press, 9–27.
- Ritala-Koskinen, A. 2003. (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) *Perhe murroksessa.* Helsinki: Gaudeamus, 121–139.
- Roine, M. & Ilva, M. 2010. Joka neljännessä suomalaisperheessä käytetään lasten näkökulmasta liikaa päihteitä. Teoksessa Roine, M, Ilva, M & Takala, J. (toim.) *Lapsuus päihteiden varjossa: Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä.* A-klinikkasäätiön raporttisarja 57. Helsinki: A-klinikkasäätiö, 26–37.

Ropo, E. 2015. Identiteetti tutkimuskohteena. Teoksessa Ropo, E., Sormunen, E. & Heinström, J. (toim.) Identiteetistä informaatiolukutaitoon. Tavoitteena itsenäinen ja yhteisöllinen oppija. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Rosenthal, G. 2003. The Healing Effects of Storytelling: On the Conditions of Curative Storytelling in the Context of Research and Counseling. *Qualitative Inquiry* 9 (6). United States: Sage, 915–933.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Realismi vs. relativismi eli erilaiset kielikäsitteet. KvaliMOTV – menetelmäopetuksentietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1_2.html 27.10.2016

Saastamoinen, M. 2006. Yksilö, riskitietoisuus ja psykokulttuuri. Teoksessa Rautio, P & Saastamoinen, M. (toim.) Minuus ja identiteetti; sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 138–169.

Sankari, A. & Jyrämä, J. 2001. Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino.

Saresma, T. 2007. Omaelämäkerran rajapinnoilla: kuolema ja kirjoitus. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 92. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. 2. painos. Helsinki: WSOY.

Smith, D.W. 2009. Phenomenology. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Summer 2009 edition. <http://plato.stanford.edu/entries/phenomenology/> 26.10.2016

Smith, A. 2003. Moraalitulojen teoria. Kääntänyt Matti Norri. Helsinki: Kautelaari kustannus.

Swoyer, C. 2008. Relativism. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Winter 2008 edition. <https://plato.stanford.edu/entries/relativism/> 2.12.2016

Takala, J. & Ilva, M. 2012. Mikä suojaa nuorta aikuisten alkoholinkäytön aiheuttamilta haitoilta? *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (2). Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 176–185.

Taitto, A. 2002. Huomaa lapsi. Päihdeongelma perheessä. Helsinki: LK-kirjat.